

TAMPEREEN YLIOPISTO

Juha Kekomäki

KYLMÄ SOTA SAAPUU KARIBIALLE
Miksi Yhdysvallat syrjäytti Jacobo Arbenzin?

Historian pro gradu –tutkielma

Tampere 2014

Tampereen yliopisto
Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö

KEKOMÄKI JUHA: Kylmä sota saapuu Karibialle – Miksi Yhdysvallat syrjäytti Jacobo Arbenzin?

Pro gradu –tutkielma, 101 s.
Historia
Maaliskuu 2014

Pro gradu –tutkielmassani tutkin Guatemalassa vuonna 1954 tapahtunutta vallankaappausta Yhdysvaltojen näkökulmasta. CIA:n organisoimassa vallankaappauksessa syrjäytettiin demokraattisesti valittu presidentti Jacobo Arbenz Guzmán ja lopulta Guatemala ajautui 1990-luvulle asti kestäneeseen sisällissotaan. Tutkimuskysymykseni on, miksi Yhdysvallat syrjäytti Jacobo Arbenzin, ja käsittelem sitä aatehistoriallisesta näkökulmasta. Tutkimuskohde on yhdysvaltalaista toimintaa ohjannut ajattelu eli siis inhimillisen toiminnan ajatuksellinen ulottuvuus. Koska toiminnan ja ajattelun suhde on käsitteellinen, ei toimintaa voi ymmärtää irrallaan ajattelusta. Lähdeaineisto perustuu eri tarkoituksia varten tuotettuihin teksteihin ja argumentaatioon, joten on luonnollista käyttää retoriikka tutkimuksen metodina. Tutkimuksessa tutustutaan niihin premisseihin, joihin yhdysvaltalainen ajattelu pohjautui. Myös argumentaatiotekniikoita käytetään apuvälineen selitettäessä ajattelua ja argumentaatiota.

Tutkimuskirjallisuutta Guatemalan tapahtumista on muutama teos, jotka ovat perinteistä poliittisen historian tutkimusta. Niissä käydään läpi tapahtumia, päätöksentekoa ja eri henkilöiden rooleja, mutta ajattelua tai käsitteitä ei kuitenkaan pysähdytä pohtimaan. Käyttämäni lähdeaineisto voidaan jakaa sen saavuttaman yleisön perusteella kahteen kategoriaan. Ensimmäisessä potentiaalinen yleisö on universaali, vaikka puheet tai tekstit ovatkin suunnattuja joko kaikille Yhdysvaltojen kansalaisille ja Yhdysvaltojen liittolaisille tai rajatummalta joukolle yhdysvaltalaisia, kuten kongressille. Toinen kategoria perustuu Yhdysvaltojen ulkoministeriön julkaisemalle Foreign Relations of the United States –sarjasta. Tällöin materiaalin yleisö on valmiiksi rajattu sen mukaan, miten tietty teksti on salattu. Yleisö saattaa koostua vain yhdestä henkilöstä, kaikista Guatemalan asioiden kanssa tekemisissä olevista henkilöistä tai näiden ääripäiden väliltä. Foreign Relations of the United States –sarja pitää sisällään muun muassa erilaisia muistiota keskusteluista ja Yhdysvaltojen ulkoasiainhallinnon sisäisiä sähköpostejä.

Guatemala sijaitsee latinalaisessa Amerikassa, jota Yhdysvallat on pitänyt omana etupiirinään jo 1800-luvulta ja Monroen doktriinista saakka. Monroen doktriinin avulla Yhdysvallat halusi estää Amerikan mantereiden uudelleenkolonialisoinnin eurooppalaisten valtioiden toimesta. Latinalainen Amerika oli sidottu Yhdysvaltoihin poliittisesti ja taloudellisesti. 1930-luvulta lähtien Yhdysvallat oli toteuttanut alueella niin sanottua Good Neighbor –politiikkaa, joka kunnioitti aikaisempaa enemmän valtioiden suvereniteettia. Kylmän sodan alussa Harry Trumanin presidenttikaudella Washingtonissa jouduttiin määrittelemään kommunismin ja Neuvostoliiton piirteitä, sillä niistä oli aikaisemmin ollut hyvin niukasti tietoa. Trumanin doktriinin myötä Yhdysvallat hylkäsi II maailmansotaa edeltäneen eristäytyneisyyden politiikkansa ja sitoutui kommunismin vastaiseen taisteluun.

George Kennan oli suuressa roolissa Yhdysvaltojen määrittellessä kommunismia. Kommunismi käsitettiin maailmanlaajuisesti liikkeeksi, jota johdettiin aina Moskovasta ja kaikki kommunistit käsitettiin Neuvostoliiton agenteiksi. Näin ollen kommunistien toiminta läntisellä pallonpuoliskolla

loukkasi Monroen doktriinin periaatteita, sillä kaikkien kommunistien ollessa Neuvostoliiton agenteja, käsitettiin kaikki kommunistinen toiminta eurooppalaisen valtion yritykseksi hankkia valtaa Yhdysvaltojen omaksi julistamastaan etupiiristä. Neuvostoliiton politiikan päämääräksi ymmärrettiin kommunismin levittäminen sekä Yhdysvaltojen ja kapitalistisen maailman tuhoaminen ja muuttaminen kommunistisiksi. Rauhanomaisen yhteiselon kommunistisen ja kapitalistisen maailman välillä ei uskottu voivan toteutua, koska kommunistit eivät uskoneet sen olevan mahdollista. Trumania seurannut presidentti Dwight Eisenhower ja hänen hallintonsa jakoivat nämä samat käsitykset kommunismin luonteesta.

Guatemalassa oli tapahtunut vallankumous vuonna 1944, jonka jälkeen valtio oli muuttunut demokratiaksi. Jacobo Arbenz oli ollut yksi vallankumousjohtajista ja hänestä tuli demokraattisten vaalien jälkeen Guatemalan toinen presidentti vuonna 1951. Arbenz jatkoi häntä edeltäneen presidentin työtä ja ryhtyi modernisoimaan Guatemalan valtiota, jonka omistussuhteet perustuivat puolifeodaliselle järjestelmälle. Arbenzin presidenttiyden aikana toteutettiin maareformi, jossa valtio lunasti käyttämätöntä maata maanomistajilta ja jakoi sitä maata omistamattomalle kansalle. Maareformin seurauksena Guatemalan hallituksen ja yhdysvaltalaisen banaaninviljelyä harjoittavan United Fruit Companyn välillä syntyi ristiriitoja. United Fruit Company oli suuri yritys, jolla oli hyvät yhteydet Eisenhowerin hallitukseen. Yhtiö teki kaikkensa, jotta Arbenzin hallinto vaikuttaisi kommunistiselta Yhdysvaltojen hallituksen silmin. Washingtonissa oli huolestuttu kommunismin leviämisestä Guatemalassa jo Arbenzia edeltäneen presidentin aikana, mutta Arbenzin presidenttikaudella kommunismin leviämisen tulkittiin menneen liian pitkälle, vaikka Arbenzia itseään ei pidettykään kommunistina.

Guatemalan myötä kylmä sota saapui latinalaiseen Amerikkaan ja Yhdysvalloissa jouduttiin pohtimaan, miten kyseiseen ongelmaan tulisi reagoida. Trumanin presidenttikaudella Yhdysvalloissa oli tunnistettu kommunismi Guatemalassa ja Eisenhowerin aikana kommunismin katsottiin levinneen niin laajalle, että paras mahdollinen tapa sen pysäyttämiseksi oli vallankaappaus. Jos Guatemala olisi muuttunut kommunistiseksi, olisi se Eisenhowerin hallinnon mielestä merkinnyt suurta arvovaltatappiota Yhdysvalloille. Tämän lisäksi kommunismin leviäminen Guatemalassa koettiin myös turvallisuusriskinä. Vallankaappaus oli osa Eisenhowerin New Look –turvallisuuspolitiikkaa, jonka avulla Yhdysvallat pyrki taistelemaan aggressiivisemmin kommunismin leviämistä vastaan. Trumanin aikakaudella suosittua patoamispolitiikkaa pidettiin liian kalliina eikä sen katsottu pyrkivän vihollisen tuhoamiseen, vaan sen kanssa elämiseen. Vallankaappauksen myötä Yhdysvallat hylkäsi Good Neighbor –politiikan ja aloitti ensimmäisen todellisen kylmään sotaan liittyvän taistelun latinalaisessa Amerikassa.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	1
1.1 10 VUOTTA DEMOKRATIAA – GUATEMALA 1944-1954	1
1.2 TUTKIMUSKYSYMYS	5
1.3 AATEHISTORIA JA RETORIikka	7
1.4 TUTKIMUSKIRJALLISUUS	10
1.5 LÄHDEAINEISTOSTA	13
2 YHDYSVALTOJEN TAKAPIHALLA – ERITYISSUHTEEN LUOMINEN LATINALAISEEN AMERIKKAAN.....	16
2.1 MONROEN DOKTRIINI.....	16
2.2 GOOD NEIGHBOR –POLITIikka	18
2.3 LATINALAISEN AMERIKAN TALOUDELLINEN RIIPPUVAISUUS YHDYSVALLOISTA.....	19
2.4 LATINALAINEN AMERIKKA 1950-LUVUN ALUSSA.....	20
3 KOMMUNISMIN MÄÄRITTELY KYLMÄN SODAN ALUSSA.....	24
3.1 GEORGE F. KENNAN JA KANSAINVÄLINEN KOMMUNISMI.....	24
3.2 TRUMANIN DOKTRIINI.....	27
3.3 KOMMUNISMI JULKISESSA KESKUSTELUSSA	31
3.4 PATOAMISPOLITIIKAN SYNTY.....	34
4 EISENHOWER JA MUUTOKSET AMERIKKALAISESSA AJATTELUSSA	39
4.1 EISENHOWERIN HALLITUKSEN SISÄINEN DYNAMIikka	39
4.2 PUNAINEN PELKO ULKOPOLITIIKASSA	41
4.3 NEW LOOK JA EISENHOWERIN TURVALLISUUSPOLITIikka.....	45
5 HYVIÄ NAAPUREITA KYLMÄN SODAN AIKANA?.....	50
5.1 AMERIKKALAISET YHTIÖT GUATEMALASSA	50
5.2 KOMMUNISMI LATINALAISESSA AMERIKASSA 1950-LUVUN ALUSSA	53
5.3 ARBENZ TUOTTAI PETTYMYKSEN.....	56
5.4 MAAREFORMI – OSA VALTION MODERNISOINTIA	60
5.5 HYVÄSTÄ NAAPURISTA PATOAMISPOLITIikkaAN.....	62
6 ULKOPOLITIIKAN KOVEMPI LINJA	66
6.1 KOMMUNISMI GUATEMALASSA VUODEN 1953 ALUSSA	66
6.2 MAAREFORMI – OSOITUS KOMMUNISMIN LEVINNEISYYDESTÄ.....	70
6.3 PATOAMISPOLITIIKASTA ROLLBACKIIN	75
6.4 VALLANKAAPPAUKSEN TOTEUTTAMINEN	84
7 KYLMÄ SOTA SAAPUU KARIBIALLE	88
LÄHTEET JA KIRJALLISUUS.....	95
LÄHTEET	95
KIRJALLISUUS	98

1 JOHDANTO

1.1 10 vuotta demokratiaa – Guatemala 1944-1954

Guatemala itsenäistyi monen muun Keski-Amerikan valtion kanssa samaan aikaan 15. syyskuuta vuonna 1842. Diktaattorien ajan katsotaan alkaneen vuonna 1851, kun Rafael Carrera nimitti itsensä elinikäiseksi presidentiksi. Hän oli ollut alueen voimahahmoja jo ennen itsenäistymistä. Vuonna 1931 kenraali Jorge Ubico nousi valtaan, mutta joutui luopumaan vallasta vuonna 1944. Ubico oli menettänyt Yhdysvaltojen tuen natsisympatioidensa vuoksi ja lisäksi myös guatemalalaiset nousivat vastustamaan häntä. Ubico yritti vielä valita seuraajakseen kenraali Federico Poncen, mutta ratkaisu ei kuitenkaan tyydyttänyt Ubicoa vastustaneita guatemalalaisia. Saman vuoden syyskuussa tapahtuikin vallankumous, joka syrjäytti Ubicon ja Poncen vallasta lopullisesti. Vallankumousta johtivat armeijan nuoret upseerit majuri Francisco Arana ja kapteeni Jacobo Arbenz Guzmán. Vallankumousjoukot koostuivat armeijan lisäksi aseistautuneista siviileistä. Onnistuneen vallankumouksen jälkeen valtaan nousi Aranan, Arbenzin ja juristi Guillermo Toriellon muodostama väliaikainen junta, jonka tärkein ja kiireellisin tehtävä oli järjestää maahan sen historian ensimmäiset demokraattiset vaalit.¹

Ensimmäisissä vapaissa vaaleissa Guatemalan presidentiksi valittiin Juan José Arévalo, joka aloitti työnsä maaliskuussa 1945. Arévalo oli lähtöisin keskiluokkaisesta perheestä ja oli koulutukseltaan kasvatustieteiden filosofian tohtori. Arévalo tuli takaisin Guatemalaan Argentiinassa saadun koulutuksensa jälkeen, mutta ei saanut mielestään tarpeeksi haastavia tehtäviä Ubicon hallinnon alla, joten hän palasi Argentiinaan. Vallankumouksen jälkeen Arévalo palasi Guatemalaan ja julisti lähteneensä aikaisemmin, koska ei ollut suostunut alistumaan diktaattorin vallan alle. Kansan mielestä tärkeintä oli, ettei häntä yhdistetty Ubicon hallitukseen. Arévalon vaalivoitto olikin lopulta erittäin odotettu tulos. Historiantutkimus on pitänyt Arévaloa populistisena johtajana, jonka aikana valtiossa tapahtui useita uudistuksia, jotka paransivat etenkin työväen asemaa. Vaikka esimerkiksi lakko-oikeutta ei myönnetty, eikä ongelmaa maan epätasaisesta omistuksesta käsitelty Arévalon aikana, hän sai aikaan maltillisia uudistuksia, joista tärkeimpänä voidaan pitää työlakia. Työlaki muun muassa takasi 48 tunnin työviikot ja varmisti perustandardit terveydelle ja turvallisuudelle työpaikoilla. Tämän lisäksi hän uudisti Guatemalan koulutusjärjestelmää, ja hänet onkin nähty myöhemmin

¹ Valtonen 2001, 281-289; Cullather 2006, 10-11; Gleijeses 1991, 26-29.

ensisijaisesti koulutuksen puolestapuhujana. Kansan keskuudessa Arévalon hallitus ja hänen uudistuksensa olivat erittäin suosittuja.²

Vallankumousjohtajista Arana ei olisi halunnut Arévalosta presidenttiä. Hän halusi aluksi lykätä vaaleja ja vaalien jälkeen mitätöidä tulokset. Arana ei halunnut luovuttaa valtaa siviileille, jotka olisivat hyötäneet armeijan tekemästä työstä. Kompromissina Arana nimitettiin Guatemalan asevoimien päälliköksi (Chief of the Armed Forces). Hänen asemansa oli täten taattu valtion perustuslaissa ja se sinetöi hänen asemansa puolustusministeri Arbenzin yläpuolella. Siviileillä ei ollut valtaa puuttua Aranan tekemisiin ja hänellä oli täydet nimitysoikeudet armeijan virkoihin. Asevoimien päällikön saattoi erottaa ainoastaan kongressi, ja sekin ainoastaan, jos Arana oli rikkonut lakia. Aranan asema olikin hyvin tukeva, sillä armeija oli Guatemalan vahvin instituutio ja Arana armeijan vahvin mies. Joulukuussa 1945 Arévalo ajoi rotkoon autollaan ja loukkaantui vakavasti. Hallituspuolue Partido Acción Revolucionarian (PAR) johtajat pelkäsivät tällöin, että Arana kaappaisi vallan itselleen. He koettivat välttää vallankaappauksen tekemällä Aranan kanssa sopimuksen jota kutsuttiin nimellä Pacto del Barrano. Sopimuksen mukaan Arana lupasi, ettei kaappaisi valtaa ja PAR:n johtajat lupasivat tukea häntä seuraavissa presidentinvaaleissa.³

Guatemalan yläluokka ei ollut tyytyväinen Arévalon hallituksen politiikkaan ja he etsivät koko ajan johtavaa henkilöä, joka voisi ajaa heidän etujaan. Aiemmissä olosuhteissa he olisivat ylenkatsoineet Aranaa, mutta Arévalon presidenttikaudella he alkoivat liehitellä Aranaa ja kutsua häntä vierailuille heidän huviloilleen. Aranalla itsellään ei ollut vahvoja poliittisia näkemyksiä, mutta hänen uudet yläluokkaiset ystävänsä saivat hänet kritisoimaan useita hallituksen päätöksiä.⁴ Kun Arévalon kuusivuotinen presidenttikausi alkoi lähestyä loppuaan, ryhtyivät puolueet perääntymään Pacto del Barranon velvoitteista, ja Aranan mahdollisuudet voittaa vaalit näyttivät heikoilta. Erityisesti PAR:n johtajat alkoivat kerääntyä Arbenzin ympärille, koska hänen uskottiin edistävän työväen ja maaseudun asukkaiden asiaa paremmin kuin konservatiivisen Aranan.⁵

Heinäkuussa 1949 Arana ei enää voinut odottaa voittavansa vaaleja demokraattisen väylä kautta, koska kaikki hallitsevat puolueet ja ammattiliitot olivat hänen presidenttiyttään vastaan. Lopulta tilanteeseen turhautunut Arana marssi presidentti Arévalon puheille ja antoi hänelle vaatimuksen, jonka mukaan Arévalon pitäisi erottaa hallituksensa ja nimittää ministerit uudelleen Aranan ehdo-

² Gleijeses 1991, 32-45; Cullather 2006, 11.

³ Gleijeses 1990, 530-532.

⁴ Gleijeses 1990, 533-534.

⁵ Gleijeses 1990, 537-538.

tusten mukaan. Jos Arévalo toimisi ohjeiden mukaan, hän saisi pitää virkansa vaaleihin asti. Jos Arévalo taas kieltäytyisi, hänet syrjäytettäisiin välittömästi. Arévalolle annettiin muutama päivä aikaa pohtia päätöstään, mutta tuona aikana hän järjesti Arbenzin kanssa väijytyksen,⁶ jonka avulla Arana oli tarkoitus vangita ja karkottaa Kuubaan, jossa hänelle oli pakolaispaikka varmistettuna. Arana kuitenkin kuoli väijytyksessä häneen osuneisiin luoteihin. Kun uutiset Aranan kuolemasta levisivät, aloittivat hänelle uskolliset upseerit kapinan, joka kuitenkin kukistettiin helpohkosti Arbenzin johdolla.⁷

Arévalo ei halunnut kertoa kansalle totuutta Aranan kuolemasta, kuten Arbenz ja osa presidentin neuvonantajista olivat ehdottaneet. Sen sijaan hän keksi tarinan, jota moni guatemalalainen ei uskonut. Itse asiassa Arévalon tarina sai monet epäilemään, että Arbenz oli organisoinut Aranan salamurhan. Aranan kuoleman jälkeen Arbenzin presidenttiydelle ei kuitenkaan ollut vastustajia, ja hänen voittonsa oli ylivoimainen. Monet Arbenzin kriitikot ovat sanoneet hänen tulleen valtaan epädemokraattisella ja häikäilemättömällä tavalla, koska epäilyt hänen osuudestaan Aranan murhaan eivät koskaan hälvenneet.⁸ Todellisuudessa Aranan kohtalon aiheutti kunnioituksen puute demokraattista järjestelmää kohtaan ja hänen halunsa nousta valtaan. Nykyhistoriantutkimuksen mukaan Arana kuoli kapinallisena, kun taas Arbenz oli taannut demokratian säilymisen Guatemalan hallintomuotona.⁹

Aranan kapinayrityksen ja kuoleman jälkeen Arbenz ja Arévalo olivat puhdistaneet armeijan Aranaa kannattavista upseereista. Heidän tilalleen oli nimitetty henkilöitä, jotka Yhdysvaltojen lähetystön mukaan olivat maineeltaan ”epätavallisen suvaitsemattomia korruptiolle”.¹⁰ Arbenzin hallintokaudella hänen vasemmistolaiselta vaikuttava uudistuspolitiikkansa sekä kommunismin levinneisyys ja suosio Guatemalassa saivat Yhdysvaltojen hallinnon lopulta järjestelemään vallankaappaus-ta. Yhdysvalloissa uskottiin, että Arbenzin kaataminen onnistuisi propagandan levittämällä ja pienellä sissiryhmällä, johon Guatemalan armeija ja kansa liittyisivät myöhemmin.¹¹

Kesäkuun 18. päivänä vuonna 1954 guatemalalaisen eversti Carlos Castillo Armaksen johtamat joukot aloittivat Yhdysvaltojen tuella kapinan Arbenzia hallintoa vastaan. Kapinalliset kokivat kui-

⁶ Gleijeses 1990, 539-542.

⁷ Gleijeses 1990, 545-547.

⁸ Gleijeses 1990, 549-550.

⁹ Gleijeses 1990, 550; Cullather 2006, 11.

¹⁰ Gleijeses 1991, 83; Cullather 2006, 12.

¹¹ Cullather 2006, 74; 96.

tenkin useita takaiskuja ja uhreja, eikä vallankaappaus edennyt toivotulla tavalla.¹² Castillo Armaksen 480 hengen vallankaappausjoukkojen oli tarkoitus olla ainoastaan vallankumouksen ydinjoukko, johon oli Yhdysvaltojen suunnitelmien mukaan tarkoitus liittyä spontaanisti suuri määrä guatemalalaisia, ja tämän jälkeen oli tarkoitus vain marssia joukolla pääkaupunkiin.¹³

Vallankaappausjoukot eivät kuitenkaan saaneet paikallisista liittolaisia, eikä armeijakaan ollut halukas liittymään heidän joukkoihinsa. Arbenz ja Guatemalan asevoimien päällikkö eversti Carlos Enrique Díaz olivat varmoja pystyvänsä kukistamaan kapinan, eikä heistä kumpikaan uskonut Castillo Armaksen joukkojen pystyvän vallankaappaukseen. He kuitenkin pelkäsivät Yhdysvaltojen suoraa hyökkäystä ja uskoivat Castillo Armaksen joukkojen olevan vain syy, jonka avulla Yhdysvallat voisi lähettää omia joukkojaan Guatemalaan. Arbenz uskoikin lopulta joutuneensa Yhdysvaltojen suoran intervention kohteeksi. Juuri kun CIA alkoi olla varma vallankaappauksen epäonnistumisesta, luopui Arbenz vallasta.¹⁴

Itse asiassa Castillo Armaksen joukoilla tai propagandalla ei ollut niiden haluttua vaikutusta, vaan Arbenz oli sisäisen Guatemalan asevoimien vallankaappauksen uhri. Guatemalan armeija olisi voinut murskata kapinalliset joukot milloin vain, mutta armeijassa pelättiin Arbenzin lailla Yhdysvaltojen suoraa hyökkäystä. Arbenz yrittikin vielä valita seuraajakseen eversti Díazin, koska toivoi näin säilyttävänsä vuoden 1944 vallankumouksen hengen. Yhdysvaltojen edustajat Guatemalassa kuitenkin marssivat välittömästi Díazin luo, ja kertoivat everstille, ettei hän sopinut Yhdysvaltojen ulkopolitiikan suunnitelmiin. Lopulta väliaikaisen juntan lyhyen hallinnan jälkeen Castillo Armas nostettiin valtaan.¹⁵

CIA loi johtajansa Allen Dullesin johdolla Guatemalan vallankaappauksesta kuvan menestystarina. Todellisuudessa CIA:n sisällä ei itsekään ymmärretty, miksi hallitus Guatemalassa kaatui, silloin kun CIA:n näkökulmasta kaikki näytti jo menetetyltä. Myös presidentti Eisenhowerille kerrottiin samaa kuvausta täydellisestä operaatiosta kuin muille ja näin ollen presidentin lisäksi koko päätöksiä tekevä koneisto sai harhaanjohtavan kuvan CIA:n kyvyistä järjestää vastaavanlaisia operaatioita. CIA kuvaili vallankaappausta mestarinäytöksenä, vaikka todellisuudessa kyse oli raa'an voiman käytöstä ja tuurista.¹⁶ Maailmalla media otti tapahtuman vastaan kriittisesti. Iso-Britannian

¹² Cullather 2006, 89-90.

¹³ Cullather 2006, 96.

¹⁴ Cullather 2006, 96-97.

¹⁵ Cullather 2006, 98-102.

¹⁶ Cullather 2006, 109-110; Weiner 2008 131-132.

lehdissä Yhdysvaltoja syytettiin ”modernista taloudellisesta kolonialismista”. Jopa sellaiset saksalaiset lehdet, jotka eivät olleet yleensä vihamielisiä Yhdysvaltojen kohtaan, hyökkäsivät nyt Washingtonin toimia vastaan.¹⁷

Latinalaiseen Amerikkaan tapahtumat jättivät pysyvän Yhdysvaltojen vastustamisen hengen perinnön. Väkijoukot kerääntyivät polttamaan presidentti Dwight Eisenhowerin ja ulkoministeri John Foster Dullesin kuvia sekä Yhdysvaltojen lippuja monessa latinalaisen Amerikan kaupungissa. Historiantutkijoiden mukaan Guatemalan tapahtumat muokkasivat yhden sukupolven radikaalien asenteita siten, että se hävitti käsityksen mahdollisuudesta parantaa asioita rauhanomaisen ja laillisen reformipolitiikan avulla. Tähän sukupolveen kuuluivat muun muassa Che Guevara ja Fidel Castro.¹⁸ Guatemalan olosuhteisiin ja tulevaisuuteen vallankaappauksella oli myös erittäin suuri vaikutus. Castillo Armas aloitti välittömästi Arbenzin ja Arévalon reformien puron, mutta hänen työnsä keskeytyi, koska hänet murhattiin vuonna 1957. Castillo Armaksen murhan jälkeen armeija kaappasi vallan ja Guatemala ajautui veriseen sisällissotaan, jonka aikana tapahtui lukuisia vallankaappauksia. Sisällissota päättyi vasta joulukuussa 1996.¹⁹ Vuonna 1981 Yhdysvaltojen ulkoministeriössä Arbenzia muisteltiin jo hieman eri valossa:

What we would give to have an Arbenz now. We are going to have to invent one, but all the candidates are dead.²⁰

1.2 Tutkimuskysymys

2000-luvun latinalainen Amerikka koostuu valtioista, jotka ovat hyvin voimakkaita luokkayhteiskuntia. Tämän vuoksi suurella osalla väestöstä ei ole länsimaiden tapaisia mahdollisuuksia osallistua poliittiseen päätöksentekoon tai kehittää taloudellista asemaansa. Suurimmat syyt näihin ongelmiin löytyvät maan omistuksen epätasaisuudesta ja massojen koulutuksen puutteesta.²¹ Esimerkiksi 2000-luvulla latinalaisessa Amerikassa työssä käyvä aikuinen on suorittanut keskimäärin 4,8 vuotta koulutusta. Lukutaito on kuitenkin jo noin 85 – 100 prosentin luokkaa, kun se 1940-luvulla oli suuressa osassa valtioita vain 20 – 40 prosenttia.²² Ongelmia luovat myös latinalaisen Amerikan ulko-

¹⁷ Cullather 2006, 111.

¹⁸ Cullather 2006, 111-113.

¹⁹ Valtonen 2001, 292; 301.

²⁰ US State Department Official kirjassa Cullather 2006, 105.

²¹ Clawson 2006, 5.

²² Clawson 2006, 197-198.

puoliset valtiot, jotka ovat riistäneet Keski- ja Etelä-Amerikan valtioita 1400-luvun lopulta saakka. Myös korruption yleisyys ja sen asema osana latinalaisen Amerikan kulttuuria ja yhteiskuntien jokkaista tasoa on toiminut esteenä kehitykselle.²³

Samankaltaiset ongelmat vaivasivat Guatemalan valtiota 1950-luvun alussa. Guatemalan hallitus ja presidentti Jacobo Arbenz Guzmán yrittivät kuitenkin muuttaa valtiota modernimpaan suuntaan parantamalla koulutusta, työväen asemaa ja edistämällä maan uudelleenjakoa. Guatemalalaiset saivatkin nauttia taloutta modernisoivasta politiikasta ja demokratiasta 10 vuoden ajan, kunnes presidentti Arbenz syrjäytettiin CIA:n rahoittamassa ja organisoimassa vallankaappauksessa vuoden 1954 kesäkuussa. Valtion modernisointi lopetettiin, toteutetut reformit peruttiin ja maa syöksyi sisällissotaan, joka päättyi vasta 1990-luvulla.

Yhdysvalloissa ja erityisesti keskustiedustelupalvelu CIA:ssa Guatemalan vallankaappausta pidettiin onnistuneena operaationa,²⁴ minkä vuoksi Yhdysvaltojen Guatemalan vallankaappauksessa hyödyntämiä tekniikoita koetettiin käyttää muun muassa Kuubassa, Brasiliassa ja Dominikaanisessa tasavallassa 1960-luvulla ja Chiessä 1970-luvulla.²⁵ Jos Yhdysvaltojen toimintaa ja ajattelua kylmän sodan alun ajalta ymmärretään paremmin, on sen toimintaa mahdollista ymmärtää kylmän sodan aikakauden lisäksi laajemmin myös 2000-luvulla. Kylmällä sodalla on ollut suuri vaikutus amerikkalaisen²⁶ identiteetin ja maailmankatsomuksen muodostumiseen, joiden pohjalta myös tämän päivän Yhdysvallat toimii. Parhaassa tapauksessa on siis mahdollista oppia jotakin uutta amerikkalaisten ajattelusta ja Yhdysvalloista valtiona.

Tutkimuskysymykseni on, miksi Yhdysvallat syrjäytti Jacobo Arbenzin? Tämän kysymyksen tarkastelu tarjoaa myös näkökulman amerikkalaiseen maailmankuvaan ja ajattelun muotoutumiseen, ja kysymystä lähestyttäessä on mahdollista selvittää myös, miten Yhdysvaltojen korkeimmassa johdossa ymmärrettiin valtion asema sekä edut ja oikeudet niin koko maapallolla kuin erityisesti läntisellä pallonpuoliskolla. On syytä korostaa, että vaikka käytän paljon termejä amerikkalainen ja yhdysvaltalainen, viittaatan näillä Yhdysvaltojen hallintoon eikä koko kansaan. Tutkimus auttaa myös ymmärtämään Guatemalan sisällissodan alkua, jolla on ollut suuri vaikutus valtion kehitykseen ja nykytilaan. Eversti Jacobo Arbenz Guzmánin presidenttikauden alku toimii tutkimuksen aikaraja-

²³ Clawson 2006, 5; 189.

²⁴ Cullather 2006, 110; Weiner 2008.

²⁵ Cullather 2006, 110.

²⁶ Tulen tutkimuksen edetessä viittaamaan sanoilla Amerikka ja amerikkalainen/amerikkalaiset Yhdysvaltoihin valtiona ja adjektiivina sekä Yhdysvaltojen kansalaisiin toiston välttämiseksi.

uksen alkuna ja päätepisteenä on vuoden 1953 loppu, jolloin lopullinen päätös vallankaappauksen toteuttamisesta oli tehty.

1.3 Aatehistoria ja retoriikka

Miksi pienen Guatemalan kehitys sitten koettiin uhkaavana Yhdysvalloissa? Guatemalan tapahtumiin perehdytään nimenomaan Yhdysvaltojen näkökulmasta, ja tarkoituksena on selittää Yhdysvaltojen toimintaa. Koska toiminnan ymmärtäminen edellyttää sen sisältämän ajattelun ymmärtämistä, voidaan tutkimuskohteeksi määritellä inhimillisen toiminnan ajatuksellinen ulottuvuus. Markku Hyrkkäsen mukaan aate- ja sosiaalishistorian läheisyys on seurausta siitä, että toiminnan ja ajattelun suhde on käsitteellinen.²⁷ Samalla tavoin käsitan läheiseksi myös aatehistorian ja poliittisen historian suhteen. Aate- ja käsitehistorian teoriapohjan avulla on mahdollista ymmärtää paremmin valtioiden poliittista toimintaa, jolloin myös tutkimuksen lopputulos on hedelmällisempi kuin yksiulotteinen kuvaus tapahtumista.

Ideologiat ja luodut intellektuellit konstruktiot, kuten patoamispolitiikka, pakottavat poliittisen historian tutkijan ottamaan paremmin huomioon näiden aatteiden ja konstruktioiden luojien ja puolustajien ajatukset.²⁸ Aatehistoria tutkii asioiden käsittämistä tulkitsemalla asioille annettuja merkityksiä ja tutkimuskohteena on toiminnan ajatuksellinen ulottuvuus. Aatehistorian tehtäväksi Hyrkkänen nimeää asioiden käsitysten käsittämisen ja merkitysten ymmärtämisen.²⁹ Lähtöajatuksena on siis, että toiminnalla on aina jokin tarkoitus.³⁰ Ajattelu ja toiminta ovat toisiinsa käsitteellisessä suhteessa. Samoin myös olosuhteiden yhteys toimintaan ja ajatteluun on käsitteellinen.³¹

Ajattelu on aina riippuvainen olosuhteista, joissa ajattelu muodostuu. Näin ollen onkin tärkeää ottaa huomioon, miten olosuhteet ovat vaikuttaneet ajatteluun. Vaikuttavat olosuhteet ovat koettuja ja ajateltuja suhteita, joten jotta voidaan ymmärtää toimintaa, on myös ymmärrettävä, miten toimijat ovat käsittäneet vallitsevat olosuhteet.³² Tarkoituksena on tutkia asioiden käsittämistä tulkitsemalla

²⁷ Hyrkkänen 2002, 35; 57.

²⁸ Hunt 1991, 200-201.

²⁹ Hyrkkänen 2002, 57.

³⁰ Hyrkkänen 2002, 53.

³¹ Hyrkkänen 2002, 35.

³² Hyrkkänen 2002, 40-41.

asioille annettuja merkityksiä.³³ Ja koska ajattelu, toiminta ja olosuhteet ovat toistensa konteksteja, jotka ovat yhteydessä toisiinsa, on niitä välttämätöntä tarkastella yhteydessä toisiinsa.³⁴

Tutkimuksen tavoitteena on ymmärtää amerikkalaisten ajattelua. Miten Washingtonissa käsitettiin Guatemalan tapahtumat, minkälaisia merkityksiä niille annettiin ja minkälaisia käsitteellisiä suhteita eri tapahtumien ja käsitysten välille muodostettiin, ja miksi tapahtumat ja olosuhteet tulkittiin näin? Ennen kaikkea tutkimuksessa nousee esille Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikka, kommunismi ja kylmän sodan konteksti, joka vaikutti asioiden tulkintaan kaikkein eniten. Mikä koettiin kommunistisena ja miksi? Jotta tämä voidaan selittää, on selvitettävä, mitä kommunismilla ylipäätään tarkoitettiin ja millaisiksi sen eri piirteet käsitettiin. Myös Guatemalan geopoliittisella sijainnilla oli merkitystä tapahtumiin ja amerikkalaiseen ajatteluun, joten myös latinalaisen Amerikan ja Yhdysvaltojen suhdetta on tarkasteltava lähemmin.

Tapahtumia ei voida nähdä erillään kylmän sodan tai latinalaisen Amerikan kontekstista, vaan ne kietoutuvat yhteen muodostaen olosuhteet, joissa toiminta on tapahtunut. Taloudelliset suhteet sekä Yhdysvaltojen että amerikkalaisten yhtiöiden ja Guatemalan valtion välillä käsitän osaksi sitä historiallista kehitystä, jonka aikana latinalaisen Amerikan ja Yhdysvaltojen välille on muodostunut erityinen suhde. Näin ollen muodostuu yhtenäinen selitys sille, miten olosuhteet on käsitetty, ja miksi tietyille ilmiöille on annettu tiettyjä merkityksiä. Tällöin on mahdollista ymmärtää amerikkalaista ajattelua, joka lopulta johti Jacobo Arbenzin syrjäyttämiseen vallasta.

Jotta amerikkalaista ajattelua voidaan ymmärtää on kommunismi-käsitteen konstruktio purettava ja selvitettävä, mitä kaikkea siihen yhdistetään. Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspolitiikassa käytetyt termit kommunismi tai kommunisti pitivät sisällään hyvin erilaisia merkityksiä kuin mitä kyseisillä termeillä tarkoitetaan normaalisti politiikan tutkimuksessa. Tämän vuoksi on ymmärrettävä yhdysvaltalainen käsitys kommunismista, jotta voidaan ymmärtää Yhdysvaltojen ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa kylmän sodan aikana.

Koska lähdeaineistoni perustuu eri tarkoituksia varten tuotettuihin teksteihin ja esityksiin, on hyödyllistä tukeutua retoriikan tarjoamiin metodeihin. Käyttämäni metodi pohjautuu Chaïm Perelmanin Retoriikan valtakunta –teoksessa esiteltyihin ajatuksiin ja näin ollen perelmanilaiseen käsitteistöön. Vaikka Perelman käyttää läpi teoksen pääasiassa termejä puhuja ja puhe, sopivat hänen esittelemän-

³³ Hyrkkänen 2002, 56-57.

³⁴ Hyrkkänen 2002, 212.

sä käytännöt myös tekstien ja niiden kirjoittajien päämäärien ja ajattelun tulkintaan. Perelmanin mukaan argumentaatiolla ei tavoitella ainoastaan älyllistä hyväksyntää, vaan usein tähtäimenä on toiminnan aikaansaanti tai toiminta-alttiuden luominen.³⁵

Perelman käsittelee myös vastaanottavan yleisön vaikutusta tuotoksiin. Yleisöksi Perelman määrittelee ”kaikki, joihin puhuja haluaa vaikuttaa”.³⁶ Perelmanin mukaan puhuja voi valita päättelynsä lähtökohdiksi vain sellaisia väitteitä, jotka yleisö voi hyväksyä.³⁷ Ja kun esitys osoitetaan yleisölle, jonka oletetaan ammattinsa tai sitoumuksiensa puolesta hyväksyvän tietyt väitteet, puhujalla on oikeus luottaa näiden kannatukseen³⁸ Kun esitys ei ole suunnattu elävälle yleisölle puheen tavoin, voidaan yleisö päätellä tekstistä analysoimalla sitä.³⁹ Argumentaatio on Perelmanin mukaan johdettavissa aina maailmankuvaan, joka saattaa olla jäsentynyt tai epämääräinen.⁴⁰ Esitysten lisäksi kyseiset väitteet ja lähtökohdat mahdollistavat poliittisten päätösten teon,⁴¹ sillä päätökset perustuvat aina ajattelulle, joka on johdettavissa näistä premisseistä.

Perelmanin mainitsemat premissit ovat niitä, joihin yhdysvaltalainen ajattelukin on perustunut ja hallinnon sisäisten tekstien lukijoiden voidaan olettaa jakavan samat uskomukset esimerkiksi kommunismista, koska ilman saavutettua konsensusta poliittinen toiminta olisi ollut lähes mahdotonta. Nämä uskomukset taas ovat muodostaneet yksilöiden maailmankuvan, jonka kautta he ovat tulkinneet todellisuutta. Tämän vuoksi tutkimuksen dispositiossa esittelen ensiksi kyseisiä premissejä, jonka jälkeen on mahdollista tarkastella Guatemalan tapahtumia ja koettaa löytää käsitteellisiä yhteyksiä ajattelun, toiminnan ja olosuhteiden välillä.

Argumentaatiotekniikat Perelman jakaa assosiatiivisiin eli sidosmuotoisiin ja dissosiatiivisiin eli erottelumutoisiin tekniikoihin. Assosiatiivisilla tekniikoilla tarkoitetaan erilaisten asioiden yhdistämistä ja dissosiatiivisessa argumentaatiossa erotetaan ennen yhteenkuuluviksi nähtyjä tai vastustajan yhdistämiä asioista. Assosiatiiviset tekniikat voidaan jakaa edelleen kvasiloogisiin argumentteihin, todellisuuden rakenteeseen perustuviin argumentteihin ja todellisuuden rakenteita muokkaaviin argumentteihin.⁴² Argumentaatiotekniikoita käytän apuvälineinä, joilla on mahdollista selvittää amerikkalaista ajattelua. Kun argumentti ymmärretään paremmin, on myös sen tarkoitus selvempi.

³⁵ Perelman 2007, 19.

³⁶ Perelman 2007, 21.

³⁷ Perelman 2007, 28.

³⁸ Perelman 2007, 39.

³⁹ Jokinen 1999, 129.

⁴⁰ Perelman 2007, 41.

⁴¹ Hunt 1991, 194.

⁴² Kuusisto 1996, 280; Perelman 2007, 58-59.

Käytännössä turvaudun argumentaatiotekniikoiden apuun perustellessani Yhdysvaltojen kommunismin vastaisen toiminnan perusteita ja turvallisuuspoliittisia linjauksia.

Kvasiloogisissa argumenteissa jäljitellään formaalin logiikan täsmällistä päättelyä. Mutta vaikka ne saattavat vaikuttaa loogisilta, on niissä havaittavissa monia tekijöitä, jotka erottavat ne johdonmukaisesta ajattelusta. Kyse ei kuitenkaan ole pätevästä tai virheellisestä todistuksesta, vaan vahvemmista tai heikommista argumenteista, joita voidaan vahvistaa muunlaisilla argumenteilla. Kvasiloogisessa ajattelussa jäljitellään formaalin logiikan täsmällistä päättelyä ja pyritään antamaan kuva ”laboratorio-olosuhteista”. Kvasiloogisen argumentin muuttaminen sitovaksi todistukseksi vaatisi, että kaikki argumentaatioissa käytetyt termit määriteltäisiin ja monimielisyyden tai useampien tulkintojen mahdollisuudet poistettaisiin.⁴³

Todellisuuden rakenteeseen perustuvat argumentit lähtevät liikkeelle todellisuuden eri osien välisistä suhteista. Ne luovat luonnollisen kaltaisia yhdyssiteitä todellisuuden elementtien välille ja perustavat tiettyyn yksittäistapaukseen liittyvän argumentoinnin näihin siteisiin. Tällaisen argumentoinnin muodot Perelman erottelee vielä peräkkäisyysiteisiin, joita ovat esimerkiksi kausaalisuhteen olemassaolon osoittaminen, ja rinnakkaisuussiteisiin, kuten henkilön ja hänen tekojensa yhdistäminen.⁴⁴ Todellisuuden rakennetta muokkaavassa argumentoinnissa käytetään yksittäistapausta esimerkkinä, havainnollistajana tai mallina tai sitten turvaudutaan analogiseen päättelyyn. Tällöin jostakin annetusta tilanteesta tehdään ennakkotapaus, malli tai yleinen sääntö, johon päättely sitten nojaa.⁴⁵

1.4 Tutkimuskirjallisuus

Yhdysvaltojen ulkopoliitikasta ja kylmästä sodasta tehtyjä historiantutkimuksia olisi vaikka yhdeksi eliniäksi. Guatemalan vallankaappaukseen viitataan yleensä ohimennen kylmän sodan yleiskatsauksissa. Tällöin koko vallankaappauksen saatetaan kertoa yksinkertaisesti johtuneen vasemmistoon kallellaan olevan hallituksen politiikasta, joka sai Yhdysvallat epäilemään kommunismia alueella.⁴⁶ Guatemalan ja Yhdysvaltojen välisestä konfliktista on kuitenkin ilmestynyt myös tarkkoja ja päte-

⁴³ Kuusisto 1996, 280; Perelman 2007, 59; 62.

⁴⁴ Kuusisto 1996, 282; Perelman 2007, 60; 93.

⁴⁵ Kuusisto 1996, 284; Perelman 2007, 60-61.

⁴⁶ Esim. Gaddis 2007, 164.

viä akateemisia tutkimuksia. Vuosien 1981 ja 1982 välisenä aikana ilmestyi kolme kirjaa, jotka käsittelevät Arbenzin syrjäyttämistä. Ne perustuivat hyvin voimakkaasti aineistolle, jonka salaus oli juuri purettu. Näissä kaikissa kirjoissa Eisenhower nostettiin politiikan keskeisimpään rooliin, joten niitä kutsutaan tästä näkökulmasta revisionistisiksi. Aikaisempi tutkimus oli pitänyt ulkoministeri John Foster Dullesia ulkopoliitiikan pääarkkitehtina.⁴⁷

Kaikki kolme tutkimusta päätyivät kuitenkin hieman erilaisiin lopputuloksiin. Cookin⁴⁸ mukaan valtaapitävä eliitti onnistui huijaamaan Eisenhowerin vallankaappaukseen, kun taas Schlesinger ja Kinzer⁴⁹ pitivät vallankaappausta hyvänä esimerkkinä siitä, miten amerikkalaisten yhtiöiden taloudellisilla intresseillä oli erittäin suuri vaikutusvalta päätöksiin. Erityisen paljon Schlesinger ja Kinzer syyttivät United Fruit Companya vallankaappauksesta. Immerman⁵⁰ taas piti vallankaappausta osoituksena kylmän sodan hengen läpitukevasta luonteesta ja Yhdysvaltojen geopolitiittista huolista.⁵¹ Tutkimusten tulokset siis eroavat hyvin paljon toisistaan, mutta jokainen antaa oman ja toisista poikkeavan näkökulmansa keskusteluun. Tutkimukset keskittyvät kuitenkin pääasiassa tapahtumiin ja konfliktin kehitykseen, eikä ajattelua toiminnan taustalla käsitellä kovinkaan moniulotteisesti.

Guatemalan puoleista näkökulmaa on tuonut esille Piero Gleijeses useissa artikkeleissaan sekä vuonna 1991 ilmestyneessä tutkimuksessaan⁵², joka keskittyy Arbenzin lisäksi myös hänen edeltäjänsä José Juan Arévalon presidenttikautteen. Gleijeses oli kirjaa varten haastatellut monia guatemalalaisia ajan tapahtuneita läheltä seuranneita tai niihin vaikuttaneita henkilöitä. Näihin henkilöihin kuuluivat muun muassa Arbenzin vaimo María Arbenz ja Guatemalan kommunistisen puolueen johtaviin hahmoihin kuulunut José Manuel Fortuny. Gleijeses arvioi Guatemalan kommunistien ja Arbenzin väliset siteet vahvemmiksi kuin aikaisempi tutkimus.⁵³

Guatemalan tapahtumien amerikkalaisesta näkökulmasta on kirjoittanut myös Nick Cullather⁵⁴ vuonna 1999 ollessaan osana CIA:n historiantutkijaryhmää, jotka pääsivät käsiksi salaiseksi luokiteltuun materiaaliin. Osa tuosta materiaalista on jo julkaistu, mutta Cullatherin kirja sisältää paljon CIA:n suorittamia sensurointeja. Joskus jopa lähes kokonaiselta sivulta on poistettu tekstit. Myös alaviitteitä tarkistettaessa saattaa sivun alalaidasta löytää tekstistä tyhjennettyjä rivejä alaviitteen

⁴⁷ Immerman 2006, 292-294.

⁴⁸ Cook, Blanche Wiesen 1981. *The Declassified Eisenhower: A Divided Legacy*.

⁴⁹ Schlesinger, Stephen & Kinzer, Stephen 1982. *Bitter Fruit. The Untold Story of the American Coup in Guatemala*.

⁵⁰ Immerman, Richard H. 1982. *The CIA in Guatemala. The Foreign Policy of Intervention*.

⁵¹ Immerman 2006, 294.

⁵² Gleijeses, Piero 1991. *Shattered Hope. The Guatemalan Revolution and the United States, 1944-1954*.

⁵³ Rivas 2006, 245.

⁵⁴ Cullather, Nick 2006. *Secret History. The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954*.

numeron vierestä. Cullather kuvaa kuitenkin erittäin tarkasti CIA:n toimintaa vuosien 1952 ja 1954 välillä, eikä mikään anna syytä kyseenalaistaa hänen esittämiään väitteitä.

Schlesinger ja Kinzer arvioivat United Fruit Companyn roolin suuremmaksi kuin mitä se todellisuudessa näyttää olleen. Samalla he kuitenkin nostivat esille puolen, jota ei ollut juuri aikaisemmin tutkittu ja joka oli kuitenkin näytellyt merkittävää osaa vallankaappauksessa. Cookin tutkimus on kaikista teoksista epäjohdonmukaisin, eikä kestä akateemista tarkastelua yhtä hyvin kuin muut tutkimukset. Immerman taas päätyy yksinkertaisesti johtamaan vallankumouksen syyt kylmään sotaan ja Yhdysvaltojen ymmärtämättömyyteen Guatemalan asioista, mutta ei päädy juuri avaamaan näitä termejä. Cullatherin tutkimus ei yritä olla muuta kuin selvitys CIA:n toimista Guatemalassa, ja niiden selventämisessä hän onnistuukin kiitettävästi. Gleijeses nostaa esille Guatemalan puolen, jota ei ollut aikaisemmin juuri tutkittu. Hänen tutkimuksensa käsittelee hyvin paljon samoja aiheita kuin muu tutkimus, mutta vain konfliktin toisen osapuolen silmin.

Kaikki näistä viidestä tutkimuksesta edustavat perinteistä poliittisen historian tutkimusta, jossa koetetaan rekonstruoida päivä päivältä politiikan tekemisen ja konfliktin edistymistä. Tutkimuksissa on keskitytty ennen kaikkea siihen, mitä päätöksiä on tehty, miten ne on tehty ja kuka ne on tehnyt. Tutkimukset ovat yrittäneet selventää Eisenhowerin ja Dullesin rooleja päätöksenteossa ja ovat vastanneet hyvin yksiulotteisesti siihen, miksi Guatemalassa tapahtui vallankaappaus. Jokaisella niistä on kuitenkin omat ansionsa, mutta myös omat puutteensa. Guatemalan ja Yhdysvaltojen välisestä konfliktista on lisäksi tehty yksi pro gradu –tutkielma⁵⁵, joka edustaa samaa perinteistä poliittisen historian tutkimusperinnettä. Siinä on kerrottu laajasti Guatemalan ja Yhdysvaltojen suhteiden ja niiden välisen konfliktin kehityksestä, mutta se kärsii samoista puutteista muun aihetta käsittelevän tutkimuskirjallisuuden kanssa.

Tutkimuskirjallisuuden suurimmat ongelmat ovat siinä, että ne käsittelevät kommunismia sekä Guatemalan ja latinalaisen Amerikan merkitystä Yhdysvalloille hyvin yksipuolisesti. Kommunismia ei määritellä eikä sitä käsitellä ideologiana tai käsitteenä juuri lainkaan. Yhdysvaltojen suhtautumista kommunismiin kuvataan siten, että kommunismia vastustettiin. Tätä oletusta ei kuitenkaan koeta tarpeelliseksi perustella tai määritellä. Ainoastaan Immerman ja Gleijeses pysähtyvät hetkittäin käsittelemään kylmän sodan vaikutusta tapahtumiin. Käytännössä tutkimuskirjallisuuden suurin hyöty on ollut tapahtumien kulun selvittämisessä ja yksilöiden roolin selventämisessä. Ne kaikki vastaavat

⁵⁵ Tourunen, Jari 1995. Yhdysvaltain ja Guatemalan välisen konfliktin kehittyminen vuosina 1944-1954.

kuitenkin puutteellisesti kysymykseen, miksi Yhdysvallat järjesti vallankaappauksen. Sen lisäksi, että kommunismin käsitteleminen unohdetaan täysin, ei myöskään Yhdysvaltojen turvallisuuspoliittisia linjauksia yhdistetä Guatemalan tapahtumiin. Tästä syystä aikaisempaa tutkimuskirjallisuutta ja omia tutkimustuloksiani on hankala vertailla keskenään. Lisäksi tutkimuskirjallisuuden ongelmana ovat tutkimusten väliset tulkinnalliset ja faktuaaliset erot. Erityisesti Cookin tutkimus esittää historiallisesti poikkeavia tietoja yksinkertaisistakin asioista, kuten henkilöiden rooleista, mikä vähentää sen yleistä luottamusta.

Richard Immerman on Guatemalan tapahtumien lisäksi kirjoittanut laajasti Yhdysvaltojen ulkopoliitikasta 1950-luvulla. Hän on käsitellyt niin John Foster Dullesia⁵⁶ kuin presidentti Eisenhoweria⁵⁷. Immerman onkin pystynyt analysoimaan Eisenhowerin presidenttikautta ja ulkopoliitiikan kehittymistä kylmän sodan kontekstissa tavalla, joka on hyödyttänyt tätä tutkimusta suuresti. Randall Bennet Woods⁵⁸ on tutkinut Yhdysvaltojen identiteetin kehitystä II maailmansodan jälkeen, ja hänen teoksestaan onkin ollut paljon apua, rekonstruoidessani 1950-luvun käsitteellisiä suhteita ajattelun, toiminnan ja yhteiskunnan välillä. Myös Thomas G. Paterson ja John Lewis Gaddis ovat molemmat kirjoittaneet jo 1980-luvulta asti kylmästä sodasta ja Yhdysvaltojen kommunismin vastaisesta taistelusta. Erityisesti Gaddis on perehtynyt Yhdysvaltojen kansallisen turvallisuuden strategioihin, kuten patoamispolitiikkaan, ja selvittänyt niiden syntymisprosessia erittäin laajasti.

1.5 Lähdeaineistosta

Käyttämäni lähdeaineisto voidaan jakaa sen saavuttaman yleisön perusteella kahteen kategoriaan. Toisessa yleisö koostuu joissain tapauksissa kongressista, kaikista amerikkalaisista tai ulkopoliitikasta kiinnostuneista henkilöistä. Tärkeää on huomata, että puheet ja tekstit ovat olleet kaikkien saatavilla, eli potentiaalinen yleisö on ollut maailmanlaajuinen. Tähän kategoriaan kuuluvat presidenttien puheet, joista osa on ositettu kaikille yhdysvaltalaisille ja osa taas kongressille tai lehdistölle. Kyseiseen kategoriaan kuuluvat myös erilaiset julkaistut kirjoitukset ja Yhdysvaltojen ulkoministeriön julkaisemat tiedonannot. Kyseiset tekstit kertovat paljon kirjoittajan ajattelusta, sillä hän on nähnyt vaivaa artikkelin tai kirjan kirjoittamiseen, jotta voisi kertoa ajattelustaan yleisölle. Esi-

⁵⁶ Immerman, Richard H. 1999. John Foster Dulles. Piety, Pragmatism and Power in U.S. Foreign Policy.

⁵⁷ Bowie, Robert R. & Immerman, Richard H. 1998. Waging Peace. How Eisenhower Shaped an Enduring Cold War Strategy.

⁵⁸ Woods, Randall Bennet 2005. Quest for Identity. America Since 1945.

merkkeinä kyseisistä lähteistä käyvät George F. Kennanin *Foreign Affairs* –lehdessä julkaistu artikkeli ”The Sources of Soviet Conduct” ja John Foster Dullesin kirja ”War or Peace”.

Toinen kategoria muodostuu Yhdysvaltojen ulkoministeriön julkaisemasta *Foreign Relations of the United States*⁵⁹ –sarjasta. Kyseinen aineisto koostuu muun muassa viestinvaihdosta eri lähetystöjen ja ulkoministeriön välillä, henkilökohtaisesta kirjeenvaihdosta, keskustelumuistioista ja yleisistä tilannekatsauksista eri tapahtumista, henkilöistä tai valtioista. Kirjoittajina toimivat eri ulkoministeriön tai edustustojen virkamiehet, diplomaatit, suurlähettiläät, ministerit, neuvonantajat ja presidentit. Guatemalan tapauksessa iso osa dokumenteista on Yhdysvaltojen keskustiedustelupalvelu CIA:n tuottamia. Tällöin kirjoittajat ovat vaihdelleet kenttäagenteista ja analyytikoista aina CIA:n johtajaan saakka. Koska kaikkia tietoja vallankaappaukseen liittyen ei ole vielä julkaistu, on osa esimerkiksi paikoista tai nimistä sensuroitu. Lähes kaikki *Foreign Relations of the United States* –sarjan dokumenteista on ollut kirjoitusaikanaan salattua, mikä on salauksen tasosta riippuen aina rajannut yleisöä parhaimmillaan vain yhdestä henkilöstä kaikkiin Guatemalan asian kanssa tekemisissä oleviin henkilöihin.

Foreign Relations of the United States –sarja antaa erittäin hyvän kuva siitä, miten Guatemalan tapahtumat Washingtonissa käsitettiin ja mihin ne liitettiin. On syytä pitää mielessä, että suurin osa dokumenteista on jo itsessään todellisuuden rekonstruktioita, eivätkä ne kuvasta todellisuutta objektiivisesti, vaan kirjoitusten kohteita tarkastellaan aina vain yhden ihmisen subjektiivisesta näkökulmasta. Koska Washingtonissa ei ollut muita luotettavia lähteitä tapahtumista, olivat *Foreign Relations of the United States* –sarjan dokumentit niitä lukeville kuvauksia todellisuudesta sellaisena kuin se oli tapahtunut. Ne siis loivat itsessään todellisuutta ja kaikki päätökset pohjautuivat luonnollisesti näistä dokumenteista saatuun tietoon. Näin ollen ne tarjoavat ainutlaatuisen näkökulman amerikkalaiseen ajatteluun, koska aineisto paljastaa, miten yhdysvaltalaiset ovat reagoineet erilaisiin tapahtumiin ja mitä uusia mielikuvia niistä on syntynyt sekä miten erilaiset tapahtumat tai ilmiöt ovat vaikuttaneet vallassa oleviin käsityksiin.

Eroavan yleisön lisäksi lähdeaineistokategorioiden eroja voi tarkastella vielä esittäjän ja yleisön suhteen näkökulmasta. Ensimmäisen kategorian puheiden ja esittäjien tarkoituksena on ollut nimenomaan toiminta-alttiuden luominen. Yhdysvaltalainen kansa oli saatava suopeaksi ajattelulle, jossa kommunismin vastaiselle taistelulle uhrataan huomattava määrä kansakunnan voimavaroja.

⁵⁹ Lähdeviitteissä lyhenteenä FRUS.

Toinen kategoria taas koostuu aina kirjoittajan kollegoista eli niin sanotusta asiantuntijayleisöstä. Näin ollen he jakavat ison osan samoista uskomuksista, joiille esitykset perustuvat. Jos esityksessä käsitellään jotain tiettyä Guatemalan tapahtumaa, joka tulkitaan merkiksi kommunismista, voi kirjoittaja luottaa siihen, että hän ja esityksen yleisö tulkitsevat kommunismin samalla tavalla. Nämä lähtökohdat ja premissit ovat läsnä koko tekstissä ja Perelmanin mukaan niitä on mahdotonta sivuuttaa.⁶⁰ Tämän takia esittelen tutkimuksen alussa näitä yleisesti hyväksytyjä väitteitä ja lähtökohtia ensimmäisen kategorian lähteiden mukaisesti. Sen jälkeinen tutkimuksen osa perustuu toisen kategorian lähteille, joiden avulla on mahdollista todeta premissien paikkansa pitävyys siinä ajattelussa, joka johti Jacobo Arbenzin syrjäyttämiseen.

⁶⁰ Perelman 2007, 43.

2 YHDYSVALTOJEN TAKAPIHALLA – ERITYISSUHTEEN LUOMINEN LATINALAISEEN AMERIKKAAN

2.1 Monroen doktriini

Euroopassa oli suhtauduttu nihkeästi 1820-luvun alussa mullistuksiin, joita oli tapahtunut läntisellä pallonpuoliskolla. Iso-Britannia oli juuri menettänyt osan sen siirtomaista ja samoin oli käynyt myös Espanjalle Etelä-Amerikassa. Tämän vuoksi Venäjä, Itävalta, Preussi, Ranska ja Britannia päättivät muodostaa Holy Alliance –yhteenliittymän, jonka tarkoituksena oli murskata uudet valtiot latinalaisessa Amerikassa ja palauttaa eurooppalaisten valtioiden poliittinen ja taloudellinen hallinta alueelle. Tarkoituksena oli myös Yhdysvaltojen laajentumisen pysäyttäminen sekä liberalismiin ja republikanismiin tuhoaminen. Yhdysvaltojen presidentti James Monroen vuosittaiskatsauksen kongressille (annual message to Congress) vuonna 1823 on katsottu olevan vastine tälle Euroopassa tapahtuneelle liikehdinnälle. Yhdysvaltojen näkökulmasta tärkeintä ei ollut varmistaa uusien latinalaisen Amerikan valtioiden itsenäisyyden säilyminen, vaan Yhdysvaltojen omien etujen turvaaminen läntisellä pallonpuoliskolla.⁶¹ Toki on mahdollista todeta, että parhaiten Yhdysvaltojen etujen turvaaminen onnistui, jos latinalaisen Amerikan uusien valtioiden itsenäisyys pystyttiin varmistamaan. Näin ollen uusien valtioiden auttaminen oli myös Yhdysvaltojen etujen mukaista.

Monroe ei lähtenyt tarkoituksellisesti luomaan oppia, jonka mukaan Yhdysvaltojen tulisi toimia suhteessa eurooppalaisiin valtioihin ja läntiseen pallonpuoliskoon, mutta puheen esittämistä periaatteista sellainen kuitenkin muodostui seuraavien vuosikymmenien aikana, koska Yhdysvaltojen presidentit päättivät yksi toisensa jälkeen noudattaa Monroen asettamia periaatteita.⁶² Trumanin doktriininkaan ei voida katsoa syrjäyttäneen Monroen doktriinia, sillä vielä 1940- ja 1950 -lukujen vaihteessa Yhdysvaltojen hallinto tukeutui vielä sen tarjoamaan oikeutukseen puuttua tapahtumiin latinalaisessa Amerikassa. Esimerkkeinä tästä ulkoministeri Dean Achesonin puhe Amerikan manteeen valtioiden kokouksessa⁶³ ja George Kennanin muistio ulkoministeriölle vuoden 1950 alussa⁶⁴.

⁶¹ Brewer 2006, 38-40.

⁶² Brewer 2006, 39-40.

⁶³ Acheson 1949, 462-463.

⁶⁴ Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 604-606.

Itse puheessa presidentti Monroe halusi tehdä selvän eron Euroopan ja Amerikan valtioiden sekä näiden valtioiden oikeuksien välille. Hän oli hyvin suorasanainen todetessaan, että vaikka Yhdysvallat tulee kunnioittamaan vallitsevia voimasuhteita läntisellä pallonpuoliskolla, uusia kolonisatiotyöryityksiä ei kuitenkaan hyväksytä:

...we should consider any attempt on their part to extend their system to any portion of this hemisphere as dangerous to our peace and safety. With the existing colonies or dependencies of any European power we have not interfered and shall not interfere. But with the Governments who have declared their independence and maintain it, and whose independence we have, on great consideration and on just principles, acknowledged, we could not view any interposition for the purpose of oppressing them, or controlling in any other manner their destiny, by any European power in any other light than as the manifestation of an unfriendly disposition toward the United States.⁶⁵

Puheessaan presidentti Monroe siis totesi, että yritykset vaikuttaa läntisen pallonpuoliskon sisäisiin asioihin tulitaisiin Yhdysvalloissa tulkitsemaan tekoina sitä vastaan, pois lukien jo olemassa olevat siirtomaat⁶⁶. Yhdysvallat siis varasi oikeuden toimia pallonpuoliskollaan parhaaksi katsomallaan tavalla ilman, että eurooppalaiset valtiot kykenisivät puuttumaan sen asioihin. Eurooppalaisten valtioiden lisääntyvä vaikutusvalta alueella olisi ollut haitallista Yhdysvaltojen kehityksen ja arvovalan kannalta.

Euroopan maanosan presidentti Monroe taas lupasi jättää vastineena rauhaan, vaikka hän totesikin Yhdysvaltojen olevan kiinnostunut tarkkailija maanosan, josta amerikkalaiset ovat kotoisin, tapahtumien osalta. Eurooppalaisille hän toivotti vapautta ja onnellisuutta:

In the wars of the European powers in matters relating to themselves we have never taken any part, nor does it comport with our policy to do so. It is only when our rights are invaded or seriously menaced that we resent injuries or make preparations for our defense.⁶⁷

Eli vaikka Yhdysvallat jättäytyikin pois Euroopan sisäisistä asioista, varasi presidentti Monroe silti oikeuden puuttua tapahtumiin, jos katsottiin, että Yhdysvaltojen oikeuksia on loukattu.

Kaiken kaikkiaan Monroen doktriinin mukaan Yhdysvaltojen tuli jättäytyä, tai oikeastaan pysyä, pois Euroopan sisäisistä asioista, mutta samaan aikaan oletettiin, että eurooppalaiset valtiot tulisivat pysymään pois läntiseltä pallonpuoliskolta, jonka Monroe katsoi olevan osa Yhdysvaltojen etupii-

⁶⁵ Monroe, ”The Monroe Doctrine”, 02.12.1823.

⁶⁶ Vuonna 1823 läntisellä pallonpuoliskolla oli vielä Venäjän Alaska, Ranskan Guinea, Espanjan Kuuba ja Puerto Rico sekä Britannian Jamaika ja Belize.

⁶⁷ Monroe, ”The Monroe Doctrine”, 02.12.1823.

riä. Puheesta jää myös kuva, että Yhdysvallat oli valmis puolustamaan katsomiaan oikeuksia niillä keinoilla, jotka Washingtonissa tulitaisiin tilannekohtaisesti katsomaan tarpeelliseksi.

2.2 Good Neighbor –politiikka

Kun Franklin D. Roosevelt aloitti virkakautensa Yhdysvaltojen presidenttinä vuonna 1933, oli liittovaltio vielä laman kynsissä. Roosevelt piti silti tärkeänä solidaarisuuden ja taloudellisen vakauden lisäämistä koko läntisellä pallonpuoliskolla.⁶⁸ Ensimmäisessä virkaanastujaispuheessaan hän totesi:

In the field of Foreign Policy I would dedicate this Nation to the policy of the good neighbor – the neighbor who resolutely respects himself and, because he does so, respects the rights of others – the neighbor who respects his obligations and respects the sanctity of his agreements in and with a world of neighbors.⁶⁹

Rooseveltin Good Neighbor –politiikka tuottikin tulosta 1930-luvulla, kun sen periaatteita alettiin toteuttaa amerikkalaisten suhteissa muun muassa Kuuban, Panaman ja Meksikon kanssa. Yhdysvaltojen uusi politiikka vähensi jännitteitä Yhdysvaltojen suhteissa latinalaisen Amerikan valtioihin ja alueen väestö alkoi suhtautumaan Yhdysvaltoihin aikaisempaa myönteisemmin. Myös Yhdysvalloissa politiikka tuotti positiivista palautetta ja sitä pidettiin huomattavasti hedelmällisempänä kuin Theodore Rooseveltin aloittamaa aggressiivisempaa politiikkaa, jossa Yhdysvallat esiintyi ”uuden maailman poliisina”, eikä epäröinyt käyttää sotilaallista ylivoimaansa hyväkseen, jos asiat eivät sujuneet halutulla tavalla. Good Neighbor –politiikan alussa parantunut luottamus koki kuitenkin ikävän särön II maailmansodan alun myötä, kun Yhdysvallat ryhtyi painostamaan latinalaisen Amerikan valtioita katkaisemaan suhteensa natsi-Saksaan maailmanrauhan puolesta.⁷⁰

II maailmansota päättyi silti lopulta yhdistämään suurta osaa pallonpuoliskosta, koska esimerkiksi Yhdysvallat ja Meksiko päättyivät jopa hieman yllättäen samalle puolelle konfliktissa. Sota yhdisti latinalaista Amerikkaa ja Yhdysvaltoja, koska Yhdysvallat nähtiin tuona aikana voimakkaana liittolaisena, jonka tarkoituksena oli taata vapaus ja kukoistus läntiselle pallonpuoliskolle, eikä enää samana vihollisena, kuten aiemmin. II maailmansodan aika onkin historiantutkijoiden piireissä nähty Yhdysvaltojen ja latinalaisen Amerikan valtioiden välisten diplomaattisuhteiden huipentumana.

⁶⁸ Brewer 2006, 103.

⁶⁹ Roosevelt, Inaugural Address, 04.03.1933.

⁷⁰ Brewer 2006, 104-107.

Kylmä sota sai välit taas huononemaan, koska Yhdysvallat alkoi keskittyä muihin maanosiin latinalaisen Amerikan kustannuksella.⁷¹ Silti Yhdysvallat oli ainakin virallisesti Good Neighbor –politiikan takana vielä vuoden 1949 syyskuussa, ja Trumanin hallitus vannoi jatkavansa kyseistä linjaa.⁷²

Osana Good Neighbor –politiikkaa voidaan pitää non-intervention agreement –sopimusta, johon Yhdysvallat liittyi vuoden 1933 joulukuussa osana seitsemättä Amerikan valtioiden välistä konferenssia. Osana sopimusta valtioiden oikeuksista ja velvollisuuksista kahdeksannessa artiklassa todetaan:

No state has the right to intervene in the internal or external affairs of another.⁷³

Trumanin hallituksessa non-intervention –sopimuksen mukaiseksi interventionismiksi ei tulkittu organisoidun valtioiden yhteisön sekaantumista yhden yhteisön oman valtion asioihin, jos se tapahtuisi kyseisen valtion rikkomusten tähden. Tämä tulkittiin itse asiassa interventionismin vastakohtaksi, koska silloin yksi valtio ei voisi mielivaltaisesti puuttua toisen valtion asioihin, vaan sekaantumista harjoittaisi organisoitu valtioiden joukko. Vielä vuoden 1947 alussa latinalaisen Amerikan valtioiden ei kuitenkaan uskottu omaavan samaa näkemystä, vaan niiden katsottiin ennen kaikkea pelkäävän kaikenlaista niiden omiin sisäisiin asioihin sekaantumista, koska valtiot pelkäsivät Yhdysvaltojen ylivoimaista asemaa pallonpuoliskolla.⁷⁴

2.3 Latinalaisen Amerikan taloudellinen riippuvaisuus Yhdysvalloista

Yhdysvallat ei ole halunnut suoranaisesti kontrolloida Keski- ja Etelä-Amerikan valtioita, mutta sen sijaan se on koettanut ennemminkin luoda suhteen, jossa kontrollointi tapahtuisi epävirallisten teiden kautta. Yhdysvallat onkin rakentanut systeemin, jossa latinalaisen Amerikan valtiot on sidottu riippuvuussuhteeseen Yhdysvaltojen ja sen etujen kanssa. Riippuvuussuhteen muodostaminen on onnistunut Yhdysvaltojen vahvan taloudellisen aseman takia. Taloudellisen asemansa lisäksi Yhdysvallat ei ole epäröinyt käyttää tarvittaessa hyväkseen myöskään poliittista tai sotilaallista val-

⁷¹ Brewer 2006, 111-112.

⁷² Acheson 1949, 466.

⁷³ Convention on Rights and Duties of States, Signed at Montevideo, 26.12.1933, FRUS 1933, Volume IV, 215.

⁷⁴ The Secretary of State to the Ambassador in the Dominican Republic (Butler), 19.02.1947, FRUS 1947, Volume VII, 629-630.

taansa. Erityisen huomion kohteeksi latinalaisessa Amerikassa ovat joutuneet Keski-Amerikan valtiot, joita alettiin dominoida 1800- ja 1900-lukujen vaihteesta lähtien.⁷⁵ Esimerkkinä tästä erityis- huomiosta voidaan antaa vaikkapa se, että Yhdysvaltojen armeija marssi Karibian meren valtioiden alueelle pelkästään vuosien 1898 ja 1920 välisenä aikana 20 kertaa.⁷⁶ Riippuvuuteen perustuvaa systeemiä muokattiin jo 1820-luvulta lähtien ja täydellisen kypsyyden se saavutti II maailmansodan jälkeen.⁷⁷

Riippuvuussuhde perustui siihen, että latinalaisen Amerikan valtiot joutuivat keskittymään yhden tai kahden tuotteen tuottamiseen, joita lähetettiin eteenpäin teollistuneille valtioille. Yleisimmät Keski-Amerikan tuotteista olivat banaani ja kahvi, ja tämä oli tilanne myös Guatemalassa. Tämä kuitenkin teki valtioiden sisäisen kehityksen mahdottomaksi, koska tuotteiden hinnat saneltiin valtioissa, joihin ne lähetettiin, eikä tuotteita tuottaneissa valtioissa. Kyseisten tuotteiden viljely vei myös paljon maata, jota olisi kaivattu valtioiden oman ravinnon tuottamiseen. Tämän johti siihen, että maata ei riittänyt paikallisille, ja valtioiden sisällä kärsittiinkin usein aliravitsemuksesta. Tuotot vientituotteista taas lankesivat vain muutamien omistajien kämmenille, ja koska yritykset olivat usein ulkomaalaisia, virtasi rahakin tällöin ulkomaille.⁷⁸ Kyseistä riippuvaisuussuhdetta voidaan nimittää taloudelliseksi kolonialismiksi.

2.4 Latinalainen Amerikka 1950-luvun alussa

Yhdysvaltojen hallinto oli huolestunut 1950-luvun alkaessa, koska II maailmansodan jälkeen osa latinalaisen Amerikan valtioiden kansalaisista tunsu Yhdysvaltojen keskittyneen enemmän muihin maanosiin ja hukanneen kiinnostuksen alueen tilanteeseen. Tilannetta koetettiin parantaa ulkoministeri Achesonin puheella Pohjois- ja Etelä-Amerikan valtioiden välisessä kokouksessa vuoden 1949 syyskuussa, ja tämän nähtiinkin auttaneen asiaa latinalaisen Amerikan valtioissa, vaikka puhe jäikin Yhdysvaltojen sisällä vähemmälle huomiolle.⁷⁹

Itse puheessa Acheson korosti Yhdysvaltojen ulkopolitiikan positiivista perusluonnetta, ja joitain sen periaatteita läntisellä pallonpuoliskolla. Acheson kertoi, ettei Yhdysvallat tule puuttumaan min-

⁷⁵ LaFeber 1984, 16-18.

⁷⁶ LaFeber 1984, 79.

⁷⁷ LaFeber 1984, 18.

⁷⁸ LaFeber 1984, 17.

⁷⁹ Unsigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 590.

kään valtion sisä- tai ulkopoliittisiin asioihin ja ettei Yhdysvallat halunnut pakottaa kenellekään amerikkalaista elämäntapaa, jonka se kuitenkin halusi itse säilyttää. Myös yksilön arvon ja kansainvälisen rauhan säilyttäminen ilman, että minkään valtion oikeuksia loukataan, olivat Achesonin mukaan Yhdysvaltojen politiikan peruspilareita. Samoin oli amerikkalaisten yksilöiden ja Yhdysvaltojen valtion lainmukaisten etujen suojeleminen. Acheson piti tärkeänä yhtenäisyyden säilyttämistä läntisen pallonpuoliskon valtioiden keskuudessa. Demokratia oli myös erittäin tärkeää Yhdysvalloille ja Acheson väitti amerikkalaisen valtioiden tunnustamispolitiikan noudattavan tätä linjaa. Diplomaattisuhteiden säilyttämistä valtiomuodoltaan kyseenalaisten valtioiden kanssa hän perusteli hyvän naapuruuden jatkuvuudella. Myös taloudellisella puolella Acheson vakuutteli Yhdysvaltojen kiinnostusta latinalaisen Amerikan kehittämiseen. Yksi parhaimmista keinoista oli hänen mukaansa Euroopan taloudellinen kehittäminen, jolloin tuotteita ja valuuttaa saattoi alkaa taas virrata Euroopasta latinalaiseen Amerikkaan.⁸⁰ Tämä ei kuitenkaan Achesonin mukaan tarkoittanut status quon pakonomaista säilyttämistä:

We oppose aggression; we do not oppose change. Indeed, we welcome and encourage change when it is in the direction of liberties and democracy.⁸¹

Muita tilanteen paranemiseen tähdänneitä keinoja olivat presidentti Trumanin tapaaminen suurlähettiläiden kanssa, jolloin hän vahvisti Achesonin periaatteet, tietyt henkilöstömuutokset⁸², apulaisulkoministeri⁸³ Edward G. Millerin vierailuohjelma latinalaisen Amerikan valtioihin ja Chilen presidentti Gonzales Videlan vierailu valkoiseen taloon sekä presidentti Trumanin lupaus vastavierailusta valtakautensa aikana. Erityisesti Millerin ja Videlan vierailut saivat huomiota latinalaisessa Amerikassa. Videlan ja Trumanin tapaamisen ajateltiin auttavan, koska Chileä pidettiin yhtenä latinalaisen Amerikan demokraattisimmista valtioista.⁸⁴

Suurimpien talousongelmien katsottiin olevan dollarin puute latinalaisen Amerikan valtioissa ja ulkomaankaupan vääristymä. Tärkeänä nähtiin myös, että voitaisiin varmistaa niiden tuotteiden tuonti, jotka ovat äärimmäisen tärkeitä latinalaisen Amerikan taloudelliselle kehitykselle ja kohtuullisen elintason säilyttämiselle. Ratkaisuna pidettiin Yhdysvaltojen tuonnin lisäämistä latinalaisen

⁸⁰ Acheson 1949, 462-464.

⁸¹ Acheson 1949, 463.

⁸² Ks. Unsigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 589-590.

⁸³ Assistant Secretary of State for the American Republics Area.

⁸⁴ Unsigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 590-591.

Amerikan valtioista ja Yhdysvaltojen valtion sekä yksityisen puolen rahoituksen lisäämistä järkeviin hankkeisiin. Tärkeänä seikkana pidettiin myös Euroopan kehitystä, jotta teollistuneet ja kehittyneet Euroopan valtiot pystyisivät toimittamaan valmistettuja tuotteita ja pääomaa latinalaiseen Amerikkaan.⁸⁵

Taloudelliseen kehitykseen latinalaisen Amerikan valtiot vaativat pääomaa Yhdysvalloista, ja tämän katsottiin rasittaneen suhteita. Katsottiin myös, että Etelä- ja Keski-Amerikan valtioille oli tyyppillistä mitata Yhdysvaltojen kiinnostusta alueen hyvinvointiin sillä kriteerillä, kuinka paljon julkisia varoja Washingtonista ohjataan taloudelliseen kehitykseen kyseisellä alueella. Latinalaisen Amerikan valtioissa oli herännyt kritiikkiä, koska Yhdysvallat oli ohjannut enemmän varoja Euroopan avustukseen European Recovery Projectin kautta kuin eteläisille naapureilleen. Yksityisen sektorin taloudellinen tuki nähtiin äärimmäisen tärkeänä. Kuitenkin ongelmana pidettiin sitä, ettei ilmapiiri latinalaisen Amerikan valtioissa ollut suosiollinen tämänkaltaiselle toiminnalle. Ongelmalliseksi myös koettiin Yhdysvaltojen oma verotussysteemi, joka verotti ulkomaisista sijoituksista saatavia tuottoja yhtä rankasti kuin kotimaisista sijoituksista saatuja voittoja.⁸⁶

Läntisen pallonpuoliskon sisäisiä suhteita paransi myös Point Four Program –niminen ohjelma, jolla katsottiin olleen erittäin suuri psykologinen vaikutus latinalaiseen Amerikkaan. Kongressin toivottiin hyväksyvän myös Techigal Assistance Program –nimisen suunnitelman, joka nähtiin hyödyllisenä alueen kehitykselle.⁸⁷ Point Four Program –nimellä kutsutaan ohjelmaa, jonka presidentti Truman pisti alkuun vuoden 1949 virkaanastujaispuheessaan. Ohjelman tarkoituksena oli parantaa kolmannen maailman valtioiden tilannetta muun muassa viemällä niihin länsimaista teknistä osaamista ja saamalla sijoittajat kiinnostuneiksi mahdollista kohteista. Kaiken takana oli tietysti ajatus, että valtiot saataisiin tämän ohjelman myötä olemaan myötämielisempiä amerikkalaisten ajamalle politiikalle kylmän sodan aikana.⁸⁸

Poliittinen epävakaisuus latinalaisessa Amerikassa oli ollut esillä amerikkalaisessa lehdistössä, joka oli yhdistänyt lukuisat lähiajan vallankaappausyritykset ja levottomuudet fasismin kannatuksen kasvuun Venezuelan ja Perun sotilasvallankaappausten trendin jatkeeksi. Poliittista epävakaisuutta pidettiin myös yhtenä pääesteistä taloudelliselle kehitykselle. Yhdysvaltojen hallinnossa koettiin, että heidän hallitusten ja valtioiden tunnustamispolitiikkansa oli käsitetty väärin. Erityisesti liberaa-

⁸⁵ Unsigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 593.

⁸⁶ Unsigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 594-595.

⁸⁷ Unsigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 595-596.

⁸⁸ Paterson 1988, 147-148.

lit Yhdysvalloissa ja latinalaisessa Amerikassa katsoivat Washingtonin olevan diktaattorien puolella, koska diplomaattisuhteet Venezuelan ja Perun kanssa oli säilytetty. Uusi yhteiskunnallinen tietoisuus yhteisössä, joka oli ollut staattinen lähes vuosisatojen verran, käsitettiin kuitenkin fasismia todennäköisemmäksi syyksi levottomiin oloihin. Yhdysvaltojen nähtiin olevan tärkein tekijä ihmisten yhteiskunnallisen tajunnan herättämisessä. Levottomuuksien käsitettiin kuitenkin johtuvan eräiden vasemmistolaisten puolueiden vastuuntunnon puuttumisesta. Monissa latinalaisen Amerikan valtioissa katsottiin tapahtuneen myös positiivista kehitystä erityisesti demokratian saralla. Tärkeimpien demokraattisten valtioiden, joina pidettiin Brasiliia, Uruguayta, Chileä, Meksikoa ja Kuubaa, poliittista vakautta pidettiin positiivisena asiana.⁸⁹

⁸⁹ Unigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 591-592.

3 KOMMUNISMIN MÄÄRITTELY KYLMÄN SODAN ALUSSA

3.1 George F. Kennan ja kansainvälinen kommunismi

Vuoden 1946 alussa Yhdysvalloissa ei ymmärretty kommunistista ideologiaa eikä myöskään Neuvostoliittoa valtiona. Washingtonissa ei ollut tarpeeksi asiantuntijoita, jotka olisivat pystyneet antamaan tarvittavaa informaatiota Neuvostoliiton suunnitelmista ja politiikan päämääristä. George F. Kennan oli tuolloin diplomaattitehtävissä Yhdysvaltojen suurlähetystössä Moskovassa ja hän kirjoitti The Long Telegram –nimellä tunnetun sähkeen, jonka avulla hän koetti selittää Neuvostoliiton toimintaa ja kommunismia ekspansiivisena ideologiana.⁹⁰ Sähkeensä ansiosta Kennanin arvostus nousi Washingtonissa virkamiesten ja ministerien keskuudessa ja hänen sähkettään lähetettiin eteenpäin Yhdysvaltojen eri lähetystöihin.⁹¹ The Long Telegram –sähkeen katsotaan vaikuttaneen kaikista kylmän sodan ajan dokumenteista eniten amerikkalaisten ajatteluun Neuvostoliiton käyttäytymisestä ja politiikan tavoitteista.⁹²

Kennanin mukaan Moskovassa ajateltiin, että kaikki toiminta on suunnattava siten, että se vahvistaa Neuvostoliittoa ja sen asemaa kansainvälisessä yhteisössä. Samoin kaikki mahdollisuudet kapitalististen valtioiden heikentämiseksi, joita eteen tulee, oli käytettävä hyväksi. Neuvostoliiton ja sen ystävävaltioiden toimet oli ohjattava siten, että ne korostavat ja käyttävät hyväksi eroja ja konflikteja ja kapitalististen voimien välillä. Nämä erot ja konfliktit muuttuisivat myöhemmin ”imperialistisiksi” sodiksi, jotka olisi onnistuttava kääntämään vallankumouksiksi. Nämä kapitalistisen maailman sisäiset konfliktit, joiden välttäminen oli mahdotonta, olivat syynä siihen, että kapitalistinen ja sosialistinen maailma eivät voineet elää pysyvästi rauhassa rinnakkain. ”Fiksut kapitalistit” nimittäin tulisivat ohjaamaan nämä konfliktit erityisesti sosialistista maailmaa vastaan, vaikka kyseiset konfliktit johtuivat aina kapitalistisen maailman sisäisistä ristiriidoista.⁹³

Kapitalistista maailmaa ei kuitenkaan pidetty kaikin puolin pahana, vaan siinä nähtiin myös positiivisia elementtejä, joita oli käytettävä hyväksi sosialistisen ajattelun levittämiseksi. Eikommunistiset vasemmistolaiset, eli maltilliset sosialistit ja sosialidemokraatit, taasen olivat Neu-

⁹⁰ Paterson 1988, 114-115.

⁹¹ Paterson 1988, 129.

⁹² Gaddis 1987, 39.

⁹³ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

vostoliiton suurimpia vihollisia, koska he käyttivät sosialistisia oppeja kapitalistisen maailman hyödyksi, ja tämä sekoitti ihmisiä. Ulkovaltojen hyökkäystä Neuvostoliittoon tuli välttää, koska se saattaisi hidastaa sosialistisen vallankumouksen levittämistä. Moskovassa ei kuitenkaan uskottu, että hyökkäyksellä olisi mahdollisuuksia onnistua. Tähän ”puolueen linjaan” tuli Kennanin mukaan pohjautumaan kaikki Neuvostoliiton tuleva toiminta virallisella ja epävirallisella politiikan tasolla.⁹⁴

Puolueen linja kuvasi Kennanin mukaan virallisen propagandakoneiston ja puolueen johdon mielipiteitä, eikä niinkään venäläisen kansan ajattelua, mutta venäläiset olivat silti sidottuja noudattamaan tätä linjaa. Myöskään perusajatus linjan taustalla, eli mahdottomuus sosialistisen ja kapitalistisen maailman rauhallisesta yhteiselosta, ei pitänyt paikkaansa, koska kapitalistinen maailma oli ehtinyt muuttua niin paljon aiempien vuosien aikana. Koko Neuvostoliiton näkemyksen taustalla Kennan katsoi olevan venäläisen nationalismin ja siihen liittyvän epävarmuuden tunteen. Venäläiset olivat pelänneet läntistä maailmaa koko historiansa ajan, koska länsi oli ollut aina kehittyneempi ja voimakkaampi kuin Venäjä. Leninin tulkintaa marxismista Kennan pitikin täydellisenä vastineena tälle epävarmuuden tunteelle, koska se oikeutti venäläisten hallitsijoiden pelon vihamielistä, uhkaavaa ja pelottavaa ulkomaailmaa kohtaan ja oikeutti kaikkien metodien ja taktiikoiden käytön, joilla muuta maailmaa vastaan sodittiin, vaikka niiden ohessa kaikki eettiset arvot murskattiinkin.⁹⁵ Voidaan sanoa, ettei Kennan nähnyt eroa Venäjän ja Neuvostoliiton välillä, vaan katsoi jälkimmäisen olevan osa historiallista jatkumoa, joka kärsi samoista ongelmista kuin sitä edeltänyt valtio. Neuvostoliitto oli siis Venäjä, joka oli löytänyt ideologian, joka sopi hyvin venäläiseen kansallistunteeseen ja jota se pystyi käyttämään hyväkseen omien päämääriensä ajamiseen ja ajattelunsa oikeuttamiseen.

Kennanin mukaan Neuvostoliiton politiikan pystyi jakamaan viralliseen ja epäviralliseen tasoon. Virallisella tasolla hän tarkoitti toimintaa, joka tapahtui virallisesti Moskovon nimissä ja epävirallisella tasolla toimintaa, jonka suorittivat Neuvostoliiton edustajat eripuolilla maapalloa, mutta josta valtion johto ei kuitenkaan suostuisi ottamaan vastuuta. Molemmilla tasoilla toiminnan tavoitteena oli kommunistien jo mainittujen päämäärien ajo. Neuvostoliiton sisäpolitiikan tarkoituksena oli kasvattaa valtion voimaa ja arvovaltaa. Tämä tapahtui asevoimateollisuuden ja asevoimien kehittämisen kautta, ja saavutuksia tulitaiisiin esittelemään suureellisesti, mutta sisäisistä asioista ei kuitenkaan hiiskuttaisi ulkopuolisille, jotta heidät pystyttäisiin pitämään pimennossa ja samalla salaamaan omia heikkouksia. Neuvostoliiton vaikutusvallan levittäminen oli Kennanin mukaan yksi tärkeim-

⁹⁴ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

⁹⁵ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

mistä piirteistä politiikan virallisella tasolla, mutta kuitenkin vasta kun valmistelut oli saatu suoritettua epävirallisella tasolla. Kehittymättömämmillä alueilla politiikan päämääränä oli länsivaltojen aseman ja vaikutusvallan heikentäminen, jotta syntyvä tyhjiö olisi voitu täyttää Moskovan tarjoamalla ideologialla. Etenkin jos länsivaltoja vastustettiin jo valmiiksi joissain valtioissa, tulisi Neuvostoliiton tarkoituksena olemaan kanssakäymisen edistäminen ennen kaikkea näiden valtioiden kanssa.⁹⁶ Tästä näkökulmasta latinalainen Amerikka koettiin varmasti äärimmäisen haavoittuvaksi alueeksi.

Kansainvälisten organisaatioiden avulla Moskova halusi laajentaa omaa vaikutusvaltaansa ja heikentää muiden asemaa. Esimerkkinä Kennan mainitsi Yhdistyneet Kansakunnat, joka nähtiin hänen mukaansa Moskovassa vain areenana, jossa Neuvostoliiton etuja pystyttiin ajamaan, eikä niinkään organisaationa, jonka avulla maailmanrauha olisi ollut saavutettavissa. Kennanin mukaan Neuvostoliitto säilyttäisi YK –jäsenyytensä niin pitkään, kun se katsoi hyötyvänsä jäsenyydestä. Jos taas YK alkaisi haitata Moskovan agendan ajamista, tulisi Neuvostoliitto eroamaan järjestöstä.⁹⁷

Epävirallisen tason tärkeimpinä edustajina Kennan piti muiden valtioiden kommunististen puolueiden sisäpiirejä, jotka toimivat aina Moskovasta saatujen ohjeiden mukaisesti kansainvälisen kommunismin edistämiseksi, vaikka ulospäin tilanne saattaisikin vaikuttaa erilaiselta:

They [Communist Parties in other countries] are in reality working closely together as an underground operating directorate of world communism, a concealed Comintern tightly coordinated and directed by Moscow.⁹⁸

On erityisen tärkeää huomata, että Yhdysvaltojen ajattelumallin mukaan kaikki kommunistinen toiminta oli siis aina Moskovasta käsin johdettua. Näin ollen Washingtonissa ei edes harkittu, että jossain päin maapalloa tapahtunut kommunistinen liikehdintä olisi voinut olla itsenäistä, vaan kaikki kommunistit olivat aina Neuvostoliiton talutusnuorassa.

George Kennanin mukaan kommunistien läsnäolo ja pyrkimykset yhteiskuntajärjestelmien muutokseen latinalaisessa Amerikassa olivat rikkomus Monroe doktriinin periaatteita vastaan. Hän ajatteli, että Monroe doktriini oli aikanaan muodostunut juuri 1950-luvun alun kaltaisia tilanteita varten.⁹⁹

⁹⁶ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

⁹⁷ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

⁹⁸ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

⁹⁹ Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 605-607.

Tämän ajattelun taustalla oli idea kommunismista kansainvälisenä liikkeenä, jota ohjataan aina Moskovasta käsin. Neuvostoliitto, eli eurooppalainen valtio, yritti näin ollen laajentaa vaikutusvaltaansa läntiselle pallonpuoliskolle, jonka Washington oli jo yli sadan vuoden ajan katsonut kuuluvan omaan etupiiriinsä, jonne eurooppalaisilla valtioilla ei ollut asiaa.

Kommunistien tavoitteena oli Kennanin mukaan myös muiden organisaatioiden kuin kommunististen puolueiden dominointi. Erityshuomiota saivat ammattiliitot, joiden hallinta oli Moskovalle elintärkeää. Muina esimerkkeinä Kennan mainitsi muun muassa nuorisoyhdistykset, liberaalin lehdistön, erilaiset yhdistykset ja yhteisöt sekä kustantamot.¹⁰⁰ Kaiken kaikkiaan epävirallisen tason toiminta oli negatiivista ja tuhoavaa luonteeltaan, jonka tarkoituksena oli tuhota kaikki voimapesäkkeet, jotka eivät olleet Moskovan hallinnassa. Tavoitteena oli tunkeutua poliittisen päätöksenteon ytimeen hallituksissa sekä poliisivoimissa, ja tätä kautta poistaa ihmisiltä kaikenlainen taloudellinen, poliittinen ja moraalinen henkilökohtainen vapaus. Neuvostojärjestelmää Kennan piti täydellisenä poliisivaltiona.¹⁰¹

3.2 Trumanin doktriini

Trumanin doktriinin ensimmäiset askeleet tapahtuivat helmikuussa 1947, kun Iso-Britannia ilmoitti Yhdysvalloille, ettei se enää pystynyt täyttämään strategisia velvoitteitaan itäisellä Välimerellä. Kyseinen alue oli ollut erittäin tärkeä Iso-Britannialle, koska siellä sijaitti Suezin kanava. Ilmoituksen aikaan alueella oli kaksi valtiota, joita kommunismi näytti uhkaavan. Kreikassa oli käynnissä sisällissota, jossa Kansallinen vapautusrintama (National Liberation Front EAM/ELAS) taisteli sortavaa hallintoa vastaan. Kommunisteilla oli iso rooli hallintoa vastustavissa joukoissa, ja Washingtonissa taistelu nähtiin Moskovan kontrolloimana. Turkissa taas Neuvostoliitto kasasi joukkojaan valtioiden yhteiselle rajalle ja yritti pakottaa Turkin myöntämään luvan Neuvostoliiton laivastotukikohdan rakentamiselle Bosporinsalmeen.¹⁰² Vuoden 1947 maaliskuussa presidentti Truman puhui kongressille, ja kyseisen puheen pohjalta muodostui oppi, joka tunnetaan nimellä Trumanin doktriini. Itse puheessa Truman anoi kongressilta apua Kreikan ja Turkin valtioille.¹⁰³ Trumanin puheen

¹⁰⁰ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

¹⁰¹ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

¹⁰² Woods 2005, 44.

¹⁰³ Truman 1947, ”Truman Doctrine”.

perusta oli Kreikan valtion Yhdysvalloille tekemässä avunpyynnössä, jonka Washington oli itse asiassa kirjoittanut Kreikan puolesta.¹⁰⁴

Heti puheen aluksi Truman korosti, että Yhdysvaltojen ulkopolitiikka ja kansallinen turvallisuus olivat suoraan kytköksissä Kreikan ja Turkin tilanteeseen. Pääpaino puheessa oli kuitenkin demokraattisen Kreikan valtion auttamisessa, jonka tilanne Trumanin mukaan oli hyvin synkkä, eikä se voisi ”selvitä vapaana kansana” kriisistä, jonka kourissa se tuolloin oli. Kreikka oli jäänyt saksalaisten vetäytymisen jälkeen sekasortoiseen tilaan, jossa monet olivat menettäneet säästönsä inflaation vuoksi ja infrastruktuuri oli tuhoutunut lähes täysin. Truman kertoi, että aseistettu vähemmistö oli onnistunut luomaan kaaoksen Kreikkaan, eikä taloudellinen toipuminen ollut mahdollista ilman ulkopuolista apua, jota Trumanin mukaan mikään muu valtio tai organisaatio ei voinut tarjota yhtä nopeasti ja tehokkaasti kuin Yhdysvallat. Myös Turkki kaipasi Trumanin puheen perusteella Yhdysvaltojen tukea, vaikka sen tilanne ei ollutkaan yhtä huono kuin Kreikan. Truman halusi, että yhteensä tukea myönnettäisiin 400 miljoonaa dollaria, joka vastasi noin 0,1 prosenttia siitä sijoituksesta, jonka Yhdysvallat oli joutunut investoimaan II maailmansodan voittamiseen.¹⁰⁵

Presidentti Truman teki selväksi, että hänen mukaansa Yhdysvaltojen ulkopolitiikan tuli tukea senkaltaisten olosuhteiden luomista, joissa ihmiset eivät joutuisi elämään elämäänsä sorron alla. Tämän tavoitteen saavuttamiseksi Yhdysvaltojen tuli ottaa johtava rooli Yhdistyneissä Kansakunnissa ja sen vuoksi Yhdysvaltojen oli tuettava vapaita kansoja, kun ne pyrkivät säilyttämään vapaat instituutiot ja kansallisen eheydensä aggressiivisia liikkeitä vastaan. Näiden liikkeiden tarkoitus oli levittää totalitaarista hallintojärjestelmäänsä toisten kansakuntien alueille ja ne uhkasivat kansainvälistä rauhaa ja sitä kautta myös Yhdysvaltojen kansallista turvallisuutta. Tuona aikana maailmassa oli Trumanin mukaan kaksi mahdollista vaihtoehtoa elämäntavoille, eikä valintaa saanut usein tehdä vapaasti:

One way of life is based upon the will of the majority, and is distinguished by free institutions, representative government, free elections, guarantees of individual liberty, freedom of speech and religion, and freedom from political oppression.

The second way of life is based upon the will of a minority forcibly imposed upon the majority. It relies upon terror and oppression, a controlled press and radio; fixed elections, and the suppression of personal freedoms.¹⁰⁶

¹⁰⁴ Paterson 1973, 198.

¹⁰⁵ Truman 1947, ”Truman Doctrine”.

¹⁰⁶ Truman 1947, ”Truman Doctrine”.

Kommunisteja Truman ei maininnut puheessa kuin kerran: kommunistit olivat aseellisen terroristiarmeijan johdossa uhkaamassa Kreikan demokraattisesti valittua hallitusta.¹⁰⁷ On kuitenkin selvää, että heidän toimiinsa Truman ensisijaisesti viittaa, ja nimenomaan heitä ”maailman vapaiden kansojen” tulisi vastustaa:

I believe it must be the policy of the United States to support free peoples who are attempted subjugation by armed minorities or by outside pressures.¹⁰⁸

The free peoples of the world look to us for support in maintaining their freedoms.¹⁰⁹

Presidentti Trumania on historian saatossa kritisoitu muun muassa yksinkertaistamisesta, moralisista, amerikkalaisen ulkopoliittikan sotilaallistamisesta, kärsimättömyydestä diplomatian suhteen ja neuvostouhan liioittelusta. Trumanin kannattajat ja ihailijat, joihin on historian saatossa kuulunut muun muassa useita Yhdysvaltojen presidenttejä, ovat lukeneet hänen ansiokseen kehitysohjelmat, joiden avulla Länsi-Saksa ja Japani saavuttivat kehittyneiden valtioiden statukset II maailmansodan jälkeen, ja jotka johtivat kyseisten valtioiden läheisiin liittolaisuussuhteisiin. Jotkut historiantutkijat ovat jopa väittäneet, että III maailmansodan välttäminen oli Trumanin ansiota. Varmana voidaan pitää, että presidenttinä Harry Truman oli vaikutusvaltaisessa asemassa, jonka ansiosta hänellä oli suuri mahdollisuus vaikuttaa tapahtumien kulkuun. Trumanin perinnöksi voidaan laskea ainakin Yhdysvaltojen vaikutusvallan laajentaminen globaalissa mittakaavassa sekä Yhdysvaltojen hegemonian ja ”imperiumin” levittäminen.¹¹⁰

Trumanin doktriinin on katsottu perustuneen rauhan ja vaurauden tavoittelulle, anti-kommunismille, turvallisuudelle ja poliittiselle vakaudelle, raaka-materiaalien etsinnälle, vapaalle kaupalle sekä ideologiaan pohjautuvalle taloudelliselle vakaudelle.¹¹¹ Puhe ja Trumanin esittämät käsitykset Neuvostoliitosta ja kommunismista perustuivat hänen käsityksilleen demokraattisten ja totalitarististen valtioiden eroista. Truman piti Neuvostoliittoa samalla tavalla totalitarismia edustavana poliisivaltiona kuin natsi-Saksaa ja muita fasistisia valtioita.¹¹² Truman ei maininnut kertaakaan Yhdysvaltojen taloudellisia tavoitteita, Kreikan ja Turkin valtioiden epädemokraattisia luonteita tai sosiaalisten uudistusten puutetta, vaan painotus oli heikompien valtioiden auttamisella ja yhdellä sanalla: ”va-

¹⁰⁷ Truman 1947, ”Truman Doctrine”.

¹⁰⁸ Truman 1947, ”Truman Doctrine”.

¹⁰⁹ Truman 1947, ”Truman Doctrine”.

¹¹⁰ Paterson 1988, 35-39.

¹¹¹ Paterson 1973, 174.

¹¹² Gaddis 1987, 36.

paus”.¹¹³ Yhdysvallat oli havitellut II maailmansodan jälkeen pääsyä Lähi-idän öljykentille ja strategisesti tärkeille alueille,¹¹⁴ joten ekspansiivisemmin suhtautuvalle ulkopoliittiselle linjalle oli selkeästi tilausta myös poliittisesta hegemoniasta käytävän taistelun lisäksi. Puhetta analysoitaessa on myös otettava huomioon, että amerikkalaisen kansan tuen saamiseksi Trumanin oli ”pelästyttävä amerikkalainen kansa perinpohjaisesti”, kuten eräs hänen saamansa neuvo kuului.¹¹⁵

Trumanin puhetta pidetään myös kylmän sodan julistuksena Neuvostoliittoa vastaan.¹¹⁶ Trumanin doktriini poikkeaa esimerkiksi Monroen doktriinista siinä, että puheen valmistelijat ymmärsivät luovansa pohjaa Yhdysvaltojen tulevalle ulkopoliittiselle. Kertaalleen aloitetuista avustamisista ja taisteluista olisi ollut vaikea päästä irti tulevaisuudessa. Truman sitoutti Yhdysvallat johtamaan taistelua Neuvostoliittoa vastaan, eikä kukaan hänen seuraajistaan koettanut muuttaa tuota linjaa. Trumanin doktriinin myötä Yhdysvallat oli lopullisesti hylännyt ennen II maailmansotaa harjoittamansa eristäytyneisyyden politiikan.

Avun tarjoaminen oli siis tietynlainen velvollisuus Yhdysvalloille, koska se oli ainoa valtio maailmassa joka kykeni siihen. Tämä taas velvoitti amerikkalaiset ottamaan johtavan aseman maailman vapaiden kansojen keskuudessa. Jäi myös amerikkalaisten pääteltäväksi, ketä autetaan. Koska kaikki järkevät ja oikeamieliset yksilöt halusivat olla Yhdysvaltojen ja vapaan maailman puolella, oli avuntarpeessa olevia ihmisiä kaikkialla. Kommunistisissa valtioissa elävät halusivat myös kuulua vapaan maailman valtioihin, ja ketkä eivät halunneet, olivat aivopestyjä luulemaan niin. Kommunistit eivät kyenneet säilyttämään asemaansa valtioiden johdossa demokraattisilla keinoilla, vaan heidän oli aina turvaututtava alistamiseen ja diktatuureihin. Vihollinen siis vastusti amerikkalaisessa ajattelussa kaikkea, mihin amerikkalaiset itse uskoivat ja mitä he edustivat.

Trumanin argumentaatio perustuu Perelmanin esittämälle todellisuuden rakenteeseen perustuville argumenteille. Yksi tällaisen argumentoinnin tunnuspiirre on vetoaminen peräkkäisyysiteisiin, kuten syy ja seuraus –suhde.¹¹⁷ Trumanin mukaan kommunistien valtioiden toiminta on seurausta siitä, etteivät ihmiset halua oikeasti elää niissä. Tämä syy on pakottanut kommunistiset valtiot turvautumaan diktatuureihin, alistamiseen ja aivopesuun. Koska ihmiset halusivat kuulua vapaisiin kansoihin kommunististen valtioiden sijaan, olivat Yhdysvaltojen toimet näiden ihmisten auttami-

¹¹³ Paterson 1973, 198.

¹¹⁴ Paterson 1973, 175-177.

¹¹⁵ Woods 2005, 44.

¹¹⁶ Woods 2005, 44-45.

¹¹⁷ Perelman 2007, 93.

seksi oikeutettuja. Vapaus on yksi Yhdysvaltojen historian korkeimpia arvoja, jota oli arvostettu suuresti jo itsenäisyysjulistuksesta lähtien. Näin ollen ei ole yllättävää, että se nousee esille niin Trumanin doktriinissa kuin muissakin teksteissä, joissa perustellaan kommunismin vastaisen taistelun tärkeyttä. Vapaus oli yhdysvaltalaisille niin tärkeää, että sen puolesta oltiin valmiita tekemään uhrauksia ja taistelemaan.

Käytännössä Yhdysvallat varasi oikeuden tehdä mitä tahansa. Vapaa maailma ja kommunistiset valtiot eivät pystyneet elämään rauhassa saman aikaisesti, koska Yhdysvalloissa uskottiin, ettei Neuvostoliitto uskonut tähän mahdollisuuteen. Tämä käsitys perustui täysin Yhdysvaltojen valtiojohdossa olevien henkilöiden ajatteluun, eli siihen miten he käsittivät Neuvostoliiton olemassaolon ja toiminnan. Trumanin presidenttiyden aikana luotu kuva Neuvostoliitosta ja kommunisteista säilyi pitkälle, eikä ole vielä hävinnyt amerikkalaisesta kulttuurista. Vaikka Neuvostoliitto on jo hajonnut, ei Yhdysvallat ole silti luopunut tietyistä Trumanin doktriinin periaatteisista. Vieläkin Washingtonissa nähdään tärkeänä tarjota apua vapautta haluaville kansoille, jotka taistelevat alistajiaan vastaan. Trumanin doktriinin mallin mukaisesti Yhdysvallat päättää nykyäänkin itse, ketkä ovat vapaudestaan taistelevia kansoja avun tarpeessa ja ketkä ovat alistajia.

3.3 Kommunismi julkisessa keskustelussa

Yhdysvaltojen kansalaisten informointia kommunismin ja Neuvostoliiton uhasta, pidettiin Washingtonissa tärkeänä. Tämä ilmaistiin selkeästi Kennanin kirjoitusten lisäksi National Security Councilin¹¹⁸ NSC 68 –nimellä tunnetussa raportissa.¹¹⁹ Lehdistö ei kyennyt tähän yksin, vaan uhan selittäminen oli Kennanin mukaan ensisijaisesti hallituksen tehtävä. Kennan halusi myös muita valtioita informoitavan siitä, minkälaisen maailman kehittämistä Yhdysvallat oli kiinnostunut. Hänen mukaansa erityisesti eurooppalaiset olivat väsyneitä ja pelästyneitä menneisyyden vuoksi ja tämän takia he olivat kiinnostuneempia turvallisuudesta kuin vapaudesta. He myös etsivät ohjausta enemmän kuin velvollisuuksia. Kennan halusi Yhdysvaltojen tarjoavan tätä, sillä jos amerikkalaiset eivät niin tekisi, löytyi Neuvostoliitosta halukkuutta tähän.¹²⁰

¹¹⁸ National Security Council (NSC) on ulkopoliittikkaan ja kansalliseen turvallisuuteen erikoistunut elin Yhdysvaltojen hallinnossa, jonka tehtävä on auttaa ja neuvoa presidenttiä sen aluepiiriin liittyvissä kysymyksissä.

¹¹⁹ Kennan 1946, ”The Long Telegram”; A Report to the President Pursuant to the President’s Directive of January 31, 1950, 07.04.1950, FRUS 1950, Volume I, 265.

¹²⁰ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

Amerikkalaiset ja muut länsimaalaiset saivat toki tietoa median kautta, mutta hallinnon puolelta tulleet puheet koettiin varmasti virallisemmiksi ja luotettavimmiksi. Harry Trumanin virkaanastujaispuhe (inaugural address) vuodelta 1949 kertoi hyvin, millainen kuva hallinnon puolelta haluttiin antaa kommunismista ja Neuvostoliitosta:

That regime [which opposes the United States and other free nations] adheres to a false philosophy, which purports to offer freedom, security, and greater opportunity to mankind. Misled by that philosophy, many peoples have sacrificed their liberties only to learn their sorrow that deceit and mockery, poverty and tyranny, are their reward.

That false philosophy is communism.¹²¹

Kommunismien ja demokratian erot olivat Trumanin mukaan siis valtavan suuret. Kommunismi perustui ajattelulle, että ihminen on liian heikko hallitakseen itse itseään ja tarvitsee tämän takia vahvan isännän. Kommunistien mukaan sosiaaliset epäoikeudenmukaisuudet pystyi korjaamaan vain väkivalloin, eikä maailmanrauhaa voitu saavuttaa, koska ihmiset jakautuivat niin voimakkaasti eri luokkiin. Demokratia taas perustui käsitykselle, että ihmisellä on tarpeeksi intellektuaalista ja moraalista kapasiteettia, jotta pystyy hallitsemaan itse itseään järkevästi ja oikeudenmukaisesti. Demokraattiset valtiot uskoivat, että sosiaaliset ongelmat voidaan ratkaista rauhanomaisesti ja että vapaat valtiot pystyvät selvittämään erilaiset ongelmansa oikeudenmukaisesti ja elämään kestävässä rauhassa.¹²²

Trumanin mukaan kommunistisessa valtiossa säädeltiin, mitä informaatiota ihminen saa vastaanottaa, minkälaista taidetta hän saa tuottaa, mitä johtajia hänen tulee seurata ja mitä ajatuksia hän saa ajatella. Ihminen saatettiin myös pidättää ilman lainmukaisia perusteluja, rangaista ilman oikeudenkäyntiä ja pakottaa työskentelemään valtion hyväksi. Demokraattisessa valtiossa taas hallintokoneisto oli luotu siten, että se hyödyttäisi yksilöitä mahdollisimman paljon. Demokraattisessa valtiossa suojeltiin ihmisten henkilökohtaisia oikeuksia ja yksilöiden vapauksia toimia omien kykyjensä mukaan.¹²³ Truman ei jättänyt puheessaan myöskään epäselväksi, kuinka tärkeä rooli Yhdysvalloille oli luvassa tulevassa taistelussa:

In this time of doubt they [the peoples of the earth] look to the United States as never before for good will, strength and wise leadership.¹²⁴

¹²¹ Truman, Inaugural Address, 20.01.1949.

¹²² Truman, Inaugural Address, 20.01.1949.

¹²³ Truman, Inaugural Address, 20.01.1949.

¹²⁴ Truman, Inaugural Address, 20.01.1949.

Vuonna 1947 Kennan julkaisi ”The Sources of Soviet Conduct” –artikkelin *Foreign Affairs* –lehdessä nimimerkillä Mr. X. Kyseistä artikkelia oli aikaisemmin kierrätetty Washingtonissa ja julkaisu tapahtuikin hallinnon luvalla. Tekstissä on paljon samaa kuin *The Long Telegram* –sähkeessä aiemmin, mutta koska se julkaistiin tunnetussa lehdessä, oli sen potentiaalinen yleisö universaali ja tarkoitettu yleisö ainakin ulkopolitiikkaa tarkasti seuraava poliittinen eliitti ja tiedeyhteisö.¹²⁵ Esitys tunnetaan paremmin nimellä X-artikkeli. Sen ei ollut tarkoitus olla hallituksen virallinen politiikan linjaus vaan Kennanin omia näkemyksiä kommunismiin ja Neuvostoliittoon liittyen. Kun Kennan paljastui julkisesti artikkelin kirjoittajaksi, se kuitenkin ymmärrettiin julkisuudessa hallituksen tekstiksi.¹²⁶

Artikkelissaan Kennan halusi korostaa Moskovan näkemystä kapitalistisesta maailmasta ja sen deterministisestä luonteesta. Hänen mukaansa kommunistit ajattelivat, että systeemi, jossa materiaaliset tuotteet tuotetaan ja vaihdetaan, on tekijä, joka määrittää yhteiskuntaa ja ihmisen elämää. Kapitalistinen yhteiskunta on inhottava ja perustuu työväenluokan riistoon omistavan luokan toimesta. Kapitalistinen systeemi sisältää oman tuhonsa ainekset, koska se johtaa aina imperialismiin, joka on kapitalismin viimeinen vaihe, sillä se johtaa suoraan sotaan ja vallankumoukseen. Kennanin mukaan oli myös tärkeää huomata, että kommunistit keskittyvät ja ovat aina keskittyneet vallankumouksen luomiseen, jolloin kapitalistinen systeemi syrjäytetään, eivätkä niinkään tulevaisuuteen. Tästä syystä heidän vallankumouksen jälkeiset ohjelmansa olivat epämääräisiä ja epäkäytännöllisiä tai jopa täysin olemattomia.¹²⁷

Kennan muistutteli myös venäläisestä epävarmuuden tunteesta, joka oli johtanut siihen käsitykseen, ettei mikään muu yhteiskuntajärjestelmä voinut olla yhtä oikeutettu. Ulkomaailma oli vihamielinen, ja oli venäläisen kansan velvollisuus syrjäyttää poliittiset voimat, jotka hallitsivat myös heidän rajojensa ulkopuolella. Oikeutukseen liittyi sekin, että vastustusta neuvostoideologialle saattoi tulla ainoastaan kuolevasta kapitalistisesta maailmasta, eikä sillä näin ollen ollut minkäänlaista oikeutusta. Diktatuuri Neuvostoliitossa oikeutettiin ulkopuolisen kapitalistisen maailman muodostamalla uhalla. Sisäisillä ongelmilla diktatuuria ei voitu oikeuttaa, koska sellaisia ei kommunistisessa Neuvostoliitossa voinut olla, koska siellä kapitalismi oli jo tuhottu. Kennan totesi, että kaikki opposition edustajat Neuvostoliitossa olivatkin saaneet ulkovaltojen agenttien leiman ja että Neuvostoliiton

¹²⁵ Paterson 1988, 130-131.

¹²⁶ Gaddis 2005, 25.

¹²⁷ Kennan 1947, 566-568.

johto oli omistautunut diktatuurin säilyttämiseen ja kehittämiseen. Tämä käsitys perustui ajatukselle Neuvostoliitosta vihamielisessä piiritystilassa ja tämän näkemyksen säilyttämiseksi.¹²⁸ Neuvostoliiton turvallisuus taas perustui Kennanin mukaan seuraaville periaatteille:

The security of Soviet power came to rest on the iron discipline of the Party, on the severity and ubiquity of the secret police, and on the uncompromising economic monopolism of the state.¹²⁹

Kennan korosti myös Moskovan erehtymättömyyttä kommunistisen ideologian ja maailman totuuk-sien määrittelijänä:

The Soviet concept of power, which permits no focal points of organization outside of the Party itself, requires that the Party leadership remains the sole repository of truth.¹³⁰

Kommunistisen puolueen johto oli siis aina oikeassa, ja tämän lisäksi sillä oli oikeus tarvittaessa muuttaa näkemyksiään ja seuraajien oli omaksuttava nämä käsitykset ilman vastaväitteitä. Koska kommunistien johtajat oli koulutettu tähän näkemykseen, ei ulkomaalainen edustaja voinut toivoa vakuuttavansa heitä toisenlaisten näkemysten todenmukaisuudesta.¹³¹

3.4 Patoamispolitiikan synty

Kennan kuvasi Neuvostoliiton uhan muodostamaa haastetta ”suurimmaksi, mitä Yhdysvallat on koskaan kohdannut”, mutta hänen mukaansa uhka tulisi olemaan mahdollista ratkaista ilman asevoimiin turvautumista niillä keinoilla, joita Yhdysvallat pystyi jo käyttämään.¹³² Kennanin mukaan Neuvostoliitto ei ideologiansa mukaan tulisi ottamaan turhia riskejä, eikä sitä voisi logiikan keinoin läpäistä, mutta se yleensä vetäytyisi kohdatessaan vahvaa vastarintaa. Näin ollen jos Neuvostoliittoa uhattaisiin tarpeeksi suurella voimalla ja tehtäisiin selväksi valmius käyttää kyseistä voimaa, ei yhteydenottojen vaaraa olisi:

¹²⁸ Kennan 1947, 568-571.

¹²⁹ Kennan 1947, 571.

¹³⁰ Kennan 1947, 573.

¹³¹ Kennan 1947, 573-574.

¹³² Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

Impervious to logic of reason, and it [the Soviet power] is highly sensitive to logic of force. For this reason it can easily be withdraw – and usually does when strong resistance is encountered at any point.¹³³

Neuvostopropagandan torjumista Kennan ei pitänyt hankalana, koska se oli luonteeltaan niin negatiivista ja tuhoamiskeskeistä, ettei sen vastustaminen loogisella ja rakentavalla ohjelmalla tulisi olemaan suuri haaste. Kennan piti Neuvostoliittoa vielä tuolla hetkellä huomattavasti länsimaita heikompana voimana, ja länsimaiden yhtenäisyyttä äärimmäisen tärkeänä tekijänä neuvostouhkaa kohdattaessa.¹³⁴ Kennanin ajatusta länsimaiden yhtenäisyyden tärkeydestä uhan edessä voidaan pitää yhtenä syynä sille, että Yhdysvallat halusi muodostaa puolustusliittoja muiden länsimaiden kanssa.

Patoamispolitiikan Neuvostoliiton vastaisen taistelun strategiana Kennan toi julkisuuteen X-artikkelin myötä. Se ei toteutettavana doktriinina lopulta ollut pelkästään Kennanin luomus, vaan patoamispolitiikka muokkautui hallinnon eri instituutioiden käsittelyssä lopulliseen muotoonsa. Kennan kuitenkin loi sen raamit ja teoreettisen perustan.¹³⁵ X-artikkelissa Kennan muistutti kommunismin kansainvälisestä luonteesta, eikä nähnyt mahdollisena rauhanomaista yhteiseloä Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton välillä:

It [the United States] must continue regard the Soviet Union as a rival, not a partner, in the political arena. It must continue to expect that Soviet policies will reflect no abstract love of peace and stability, no real faith in the possibility of a permanent happy coexistence of the Socialist and capitalist worlds, but rather a cautious, persistent pressure toward the disruption and weakening of all rival influence and rival power.¹³⁶

Patoamispolitiikan perustana voidaan siis nähdä Perelmanin todellisuuden rakenteeseen nojaava argumentointi, joka pohjautui syy ja seuraus –suhteelle.¹³⁷ Yhdysvaltojen kommunismin vastainen taistelu oli seurausta Neuvostoliiton hallitsijoiden käsityksestä, että rauhanomainen yhteiselo kommunistisen ja kapitalistisen maailman kanssa ei ollut mahdollista. Tämän syyn takia Yhdysvallat oli pakotettu taistelemaan kommunismia vastaan.

¹³³ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

¹³⁴ Kennan 1946, ”The Long Telegram”.

¹³⁵ Gaddis 2005, 24-25; Paterson 1988, 131.

¹³⁶ Kennan 1947, 580-581.

¹³⁷ Perelman 2007, 93.

Tämän lisäksi Kennan mainitsi jo aiemmin artikkelissa, että Yhdysvaltojen politiikan Neuvostoliiton suhteen tulisi keskittyä Neuvostoliiton ja sen vaikutusvallan patoamiseen ja hillitsemiseen joka puolella maapalloa:

...the main element of any United States policy toward the Soviet Union must be that of long-term, patient but firm and vigilant containment of Russian expansive tendencies.¹³⁸

...the United States entering with reasonable confidence upon a policy of firm containment, designed to confront the Russians with unalterable counterforce at every point where they show signs of encroaching upon the interest of a peaceful and stable world.¹³⁹

Vuonna 1947 Kennan kuvasi patoamista seuraavalla tavalla:

It is through the way in which you marshall all the forces at your disposal on the world chess-board. I mean not only the military forces you have, although that is very important, but all the political forces. You just have to dispose of your pawns, your queens and kings in such a way that the Russian sees it is going to be in his interests to do what you want him to do, and then he will go ahead and do it.¹⁴⁰

Tarpeellisella toiminnan uhalla voitaisiin siis jo vaikuttaa Neuvostoliiton toimiin. Patoamispolitiikan mukaan Yhdysvalloilta ja sen liittolaisilta vaadittiin kuitenkin suurta sitoutumista kommunismin vastaiseen taisteluun, sillä niiden piti olla valmiita käyttämään kuhunkin tilanteeseen sopivia keinoja, jotta Neuvostoliitto ymmärtäisi perääntyä. Tällöin kommunismin leviämistä pystyttäisiin hillitsemään ja ehkäisemään. Siitä kerkesi muodostua Trumanin aikana lähtökohta Yhdysvaltojen kommunismin vastaiselle taistelulle. Aina kun kommunismia kohdattiin, löydettiin patoamispolitiikan avulla aina keino taistella sitä vastaan.

Kennanin kriitikoiden mukaan hän ei käsitellyt, miten kyseinen toiminta tulisi suorittaa ja tämän lisäksi hän oli käyttänyt liian mustavalkoista retoriikkaa, käsitellyt keskeisiä sanoja ja termejä, kuten voima (force) ja vastavoima (counterforce), liian epämääräisesti, eikä ollut ottanut huomioon Yhdysvaltojen valtarakennelmia ulkopolitiikan saralla.¹⁴¹ Myöhemmin muistelmissaan Kennan selvitti, että vastavoiman sijaan hän tarkoitti vastapainetta (counter-pressure).¹⁴² Esitysten tulkinanvaraisuus jätti mahdollisuuden siihen, että kukin lukija tulkitsi tekstiä haluamallaan tavalla. Tul-

¹³⁸ Kennan 1947, 575.

¹³⁹ Kennan 1947, 581.

¹⁴⁰ Kennan 1947 kirjassa Gaddis 2005, 48.

¹⁴¹ Paterson 1988, 131-132.

¹⁴² Gaddis 2005, 48.

kinnanvaraisuus liittyi kuitenkin siihen, minkälaista voimaa tai painostusta kussakin tilanteessa pitäisi käyttää.

Kennanin todellisia tarkoitusperiä on jälkeenpäin vaikea hahmottaa, koska hän puhui usein diplomaattia vastaan, kun käsiteltiin toimia Neuvostoliiton kanssa,¹⁴³ mutta väitti myöhemmin, ettei ollut tarkoittanut painottaa armeijan roolia patoamisessa, vaikka keskittyikin paljon näkökulman käsittelemiseen. Hän kertoi myös, ettei halunnut kannustaa Yhdysvaltoja globaalin interventionismin tielle.¹⁴⁴ Muistelmissaan Kennan totesi, ettei tarkoittanut patoamisella aseellista toimintaa aseellista uhkaa vastaan, vaan poliittista toimintaa poliittista uhkaa vastaan, jonka Neuvostoliitto hänen mukaansa muodosti.¹⁴⁵ Hänen kirjoituksensa antoivat osansa Yhdysvalloissa kasvaneelle hysteriselle anti-kommunismille, joka nousi huippuunsa 1950-luvulla ja oli saanut huomiota tiettyjen julkisten henkilöiden puheiden takia.¹⁴⁶

Vuoden 1950 huhtikuussa ulkoministeriö tuotti yhdessä armeijan johtajien kanssa NSC 68 –nimellä tunnetun politiikan luonnostelu raportin, jossa arvioitiin Neuvostoliiton politiikan päämääriä ja taktiikoita sekä ehdotettiin Yhdysvalloille uutta aktiivisempaa turvallisuuspolitiikkaa.¹⁴⁷ Raportissa arvioitiin, ettei neuvotteluilla saavutettaisi tuloksia Neuvostoliiton kanssa, ellei sen rinnalla olisi myös toimintaa. Neuvostoliiton asemaa mahdollisissa neuvotteluissa pidettiin vahvempana kuin Yhdysvaltojen, koska Moskovan ei tarvinnut välittää kansan tai muiden valtioiden mielipiteistä ja sillä oli tarkempaa tietoa Yhdysvalloista ja lännestä kuin mitä länsiliittoutuneilla oli Neuvostoliiton sisäisistä asioista. Neuvottelu nähtiin silti hyödyllisenä välineenä asioitaessa Moskovan kanssa.¹⁴⁸ Provosoimatonta sotaa Neuvostoliittoa vastaan ei nähty edes mahdollisuutena Washingtonissa, eikä sodalla muutenkaan katsottu mahdolliseksi saavuttaa voittoa konfliktissa, joka käsitettiin luonteeltaan ideologiseksi.¹⁴⁹

Yhdysvaltojen toiminnan tärkeimmäksi päämääräksi käsitettiin Neuvostoliiton vaikutusvallan ja voiman vähentäminen, jotta se ei voisi aiheuttaa uhkaa kansainväliselle rauhalle ja vakaudelle. Samoin haluttiin aikaansaada Neuvostoliitto muuttamaan toimintansa periaatteita Yhdistyneiden kan-

¹⁴³ Paterson 1988, 128-129.

¹⁴⁴ Paterson 1988, 133.

¹⁴⁵ Matthias 2001, 56.

¹⁴⁶ Matthias 2001, 52; Bowie & Immerman 1998, 17-18.

¹⁴⁷ Willard 2001, 88-92.

¹⁴⁸ A Report to the President Pursuant to the President's Directive of January 31, 1950, 07.04.1950, FRUS 1950, Volume I, 272-276.

¹⁴⁹ A Report to the President Pursuant to the President's Directive of January 31, 1950, 07.04.1950, FRUS 1950, Volume I, 281-282.

sakuntien periaatteiden mukaisiksi. Tämän saavuttamiseksi oli Yhdysvaltojen taattava kansallinen turvallisuus, maksimoitava taloudellinen potentiaali, saatava ei-kommunistiset valtiot tukemaan Yhdysvaltojen tavoitteita ja koetettava rasittaa Neuvostoliiton ja sen satelliittivaltioiden välisiä suhteita mahdollisimman paljon.¹⁵⁰

NSC 68 –raportissa ei kuitenkaan määritelty selvästi, millaisella voimankäytöllä tavoitteet voitaisiin aikaansaada. Kuitenkin voimankäyttöä oletettiin ainakin jollain tasolla.¹⁵¹ Raportissa myös todettiin, että Washingtonille myönteisiä poliittisia linjauksia tapahtuisi myös Länsi-Euroopassa, latinalaisessa Amerikassa, Aasiassa ja Afrikassa, jos Yhdysvallat kykenee demonstroimaan voimaa, itsevarmuutta ja korkeaa moraalialia poliittisessa linjassaan. Jos taas epäonnistuttaisiin, olisivat seuraukset vastakkaisia.¹⁵² NSC 68 ehdotti turvallisuuspoliittisesti aktiivisempaa toimintaa kuin patoamispolitiikka ja se kohtasi paljon kritiikkiä. Muun muassa George Kennan oli yksi sen aktiivisista vastustajista. Lopulta NSC 68 ei juuri muuttanut Yhdysvaltojen Neuvostoliiton vastaista politiikkaa, mutta vaikutti kuitenkin keskusteluun politiikan suunnasta.¹⁵³ Se myös kertoo, miten armeijan ja ulkoministeriön johtohenkilöt käsittivät Yhdysvaltojen tilanteen kommunismin vastaisessa taistelussa.

¹⁵⁰ A Report to the President Pursuant to the President's Directive of January 31, 1950, 07.04.1950, FRUS 1950, Volume I, 289-290.

¹⁵¹ Bowie & Immerman 1998, 22.

¹⁵² A Report to the President Pursuant to the President's Directive of January 31, 1950, 07.04.1950, FRUS 1950, Volume I, 255.

¹⁵³ Bowie & Immerman 1998, 18-29.

4 EISENHOWER JA MUUTOKSET AMERIKKALAISESSA AJATTELUS- SA

4.1 Eisenhowerin hallituksen sisäinen dynamiikka

Ennen presidenttiyttään Eisenhower oli NATO –joukkojen komentaja ja II maailmansodan sankari, joka Yhdysvalloissa nautti laajaa arvostusta kansan parissa. Hänen hallituksensa ulkoministerinä toimi John Foster Dulles, jolla oli ollut suuri rooli jo Trumanin aikaisemmassa hallituksessa. Hän oli toiminut ulkoministerin erikoisneuvonantajana ja osallistui Yhdysvaltojen edustajana useisiin ulkoministereiden kokouksiin ja Yhdistyneiden kansakuntien yleiskokouksiin. Jo ennen tätä oli Dullesillä takanaan pitkä ura Yhdysvaltojen ulkopolitiikassa. Hän oli muun muassa osallistunut Versailles'n rauhanneuvotteluihin I maailmansodan jälkeen.¹⁵⁴ Dulles ei pitänyt presidentti Trumanin ulkopoliittisia ohjelmia riittävinä, mutta oli antanut niille täyden tukensa, koska piti niitä kuitenkin välttämättöminä.¹⁵⁵

Kun Eisenhower viimein vuoden 1952 alussa suostui lähtemään republikaanien esivaaleihin, irtisautui Dulles ulkoministeriöstä, jotta voisi osallistua laajemmin vaalityöhön. Aluksi Dulles ei kuitenkaan halunnut sitoutua Eisenhoweriin tai hänen pääasialliseen vastustajaansa senaattori Robert A. Taftiin, sillä jos Dulles olisi valinnut suosikkinsa liian aikaisin, olisi hän saattanut menettää mahdollisuutensa ulkoministerin toimesta tulevassa hallituksessa. Eisenhower oli vaikuttanut Dullesin kyvyistä hahmottaa ulkopolitiikkaa luettuaan Dullesin lähettämän tekstin ulkopolitiikasta. Dulles saikin luvan hahmotella ulkopoliittiset periaatteet, joita republikaanien ehdokas tulisi käyttämään vaaleissa. Lopulta Eisenhower valittiin Yhdysvaltojen seuraavaksi presidentiksi selvällä marginaalilla demokraattien ehdokkaaseen, mutta voiton katsottiin johtuvan ennen kaikkea Eisenhowerin suosiosta kansan keskuudessa ja kansalaisten luottamuksesta häneen, eikä niinkään Dullesin hahmotelmiin ulkopolitiikasta.¹⁵⁶

Dullesin valinta ulkoministeriksi ei kuitenkaan ollut selviö, sillä vaikka Eisenhower arvosti Dullesin älyä ja ajatuksia, ei Dulles ollut kovin suosittu demokraattien tai eurooppalaisten keskuudessa. Eri-

¹⁵⁴ Immermann 1999, 25-26.

¹⁵⁵ Immermann 1999, 30.

¹⁵⁶ Immermann 1999, 38-44.

tyisesti Euroopassa hänet nähtiin anti-kommunistisena fanaatikkona, joka olisi valmis saattamaan maanosan ydintuhon partaalle vain tuhotakseen rautaesiripun. Eisenhower joka tapauksessa päätti, että Dullesin positiiviset puolet olivat suurempi tekijä kuin hänen negatiiviset puolensa. Dulles ja Eisenhower eivät olleet samaa mieltä kaikesta ulko- ja turvallisuuspolitiikasta ja presidentti tekikin aina itse viimeisen päätöksen kaikissa tärkeissä kysymyksissä. Dulles ei koskaan koettanut sivuuttaa presidenttiä päätöksenteossa ja hän sai aina antaa mielipiteensä, joita Eisenhower arvosti suuresti. He kehittivätkin suhteen joka perustui kunnioitukselle ja luottamukselle.¹⁵⁷

John Foster Dullesin nuorempi veli Allen Dulles valittiin CIA:n johtoon Eisenhowerin presidenttikauden alussa, kun taas Trumanin aikana hän oli toiminut varajohtajana. Allen Dulles oli hyväksynyt isoveljensä valta-asemaan hänen yläpuolellaan, eikä kapinoinut tätä vastaan ja John Foster taas luotti nuorempaan veljeensä varauksetta. Veljesparina he muodostivat niin tiiviin ulkoministerin ja CIA:n johtajan välisen suhteen, että se jopa häiritsi joitakin muita. Eisenhowerin mielestä läheinen suhde oli sen sijaan positiivinen seikka, sillä hän käsitti CIA:n työn usein ulkoministeriön työn jatkeeksi. CIA:n ja ulkoministeriön välistä suhdetta tiivistä lisäksi CIA:n entisen johtajan ja Eisenhowerin II maailmansodan esikuntapäällikön kenraali Walter Bedell Smithin nimittäminen ulkoministeriön toiseksi korkeimpaan asemaan varaulkoministeriksi. Yleisesti ottaen Smith ei pitänyt John Foster Dullesista, vaikkakin he olivatkin samaa mieltä muun muassa Guatemalan tapauksessa. Allen Dulles taas tunsu Smithin henkilökohtaisesti, sillä hän oli toiminut Smithin alaisuudessa CIA:n varajohtajana Trumanin kaudella.¹⁵⁸

Allen Dullesilla oli tapana vieraila työpäivän jälkeen isoveljensä luona keskustelemassa kesken jääneistä työasioista.¹⁵⁹ Samoin Eisenhower ja John Foster Dulles päättivät kiireiset työpäivänsä aina kun mahdollista tapaamalla kahdestaan Eisenhowerin työhuoneessa Valkoisessa talossa. Joskus myös Allen Dulles oli läsnä näissä tapaamisissa. Eisenhowerilla oli aina suuri rooli päätöksenteossa, sillä hän varasi itselleen oikeuden presidenttinä tehdä viimeisen päätöksen tärkeissä asioissa.¹⁶⁰ Esimerkiksi operaatio AJAX:ssa, jossa Iranin hallitus syrjäytettiin vuonna 1953, Eisenhower ei ollut osallisena missään tapaamisissa, jotka liittyivät AJAX:n suunnitteluun tai toteutukseen, eikä hän keskustellut operaatiosta hallituksensa tai National Security Councilin kanssa. Kuitenkin John Foster Dulles kertoi Eisenhowerille kaiken keskustellun ja välitti kaiken tiedon Eisenhowerin virka-huoneessa heidän yksityisissä tapaamisissaan. Ilman presidentin hyväksyntää ei tehty mitään, vaik-

¹⁵⁷ Immermann 1999, 44-46.

¹⁵⁸ Gleijeses 1991, 236-238.

¹⁵⁹ Gleijeses 1991, 237.

¹⁶⁰ Immermann 1999, 47.

ka Eisenhower varmisti, ettei jälkeen jäänyt mitään dokumentteja, joissa hänet olisi voitu yhdistää vallankaappaus suunnitelmiin.¹⁶¹

Valta ja päätöksenteko perustuivat siis pitkälti henkilökohtaisille suhteille ja epävirallisille tapaamisille, joita ei kirjattu minkäänlaisiin pöytäkirjoihin, ja presidentti Eisenhower oli tiukasti ohjaksissa, vaikka hän ei aina ollutkaan läsnä asioista keskusteltaessa. John Foster Dullesille jäi tässä viestinvälitysketjussa todella suuri rooli, sillä hän päätti, miten asiat ja tiedot presidentille esitettiin. Tämän jälkeen hän saattoi vielä antaa oman neuvonsa, jonka jälkeen presidentti teki päätöksensä. Periaatteessa Dulles olisi saattanut jopa pimittää presidentiltä joitain tietoja niin halutessaan, mutta hänen ja presidentin väliselle suhteelle olisi saattanut olla tuhoisaa, jos tämänkaltainen toiminta olisi käynyt ilmi. Koska on todettu, että ulkoministerin ja presidentin suhde perustui luottamukselle ja kunnioitukselle, on syytä uskoa, ettei John Foster Dullesilla ollut syytä valehdella Eisenhowerille tai jättää jotain kertomatta, vaan presidentti oli tietoinen kaikista merkittävistä tapahtumista, keskusteluista ja uutisista. Kuitenkin on syytä muistaa, että John Foster Dulles kertoi Eisenhowerille asioista omista lähtökohdistaan käsin, mikä tarkoittaa, että hän jo tarkoittamattaan painotti niitä seikkoja, jotka hän itse koki tärkeimmiksi. Guatemalan tapauksessakin siis voidaan olettaa, että Eisenhower tiesi täsmälleen operaation meneillään olevista vaiheista ja CIA:n toiminnasta. Tämän lisäksi voidaan olettaa, että hän myös oli viimeinen päättävä taho kaikissa tärkeissä operaatioon liittyvissä kysymyksissä, sillä Guatemalan tilanne oli Yhdysvalloille läheisempi kuin Iranin vastaava, ja Eisenhower oli kyseisen operaation päätöksenteossa vahvasti mukana.

4.2 Punainen pelko ulkopolitiikassa

Eisenhowerin ja Dullesin henkilöhistoria paljastaa jo anti-kommunistisen ajattelutavan ja tutustuminen muutamaan Eisenhowerin presidenttikauden ensimmäiseen puheeseen paljastaa hyvin samanlaisen kuvan kommunisteista ja Neuvostoliitosta kuin mitä Trumanin hallituksella oli ollut. Eisenhowerin näkemyksen mukaan Yhdysvallat tavoitteli maailman rauhaa ja turvallisuutta vapaaseen maailmaan, kun taas aggressiiviset kommunistit olivat vastuussa siitä, että maailma oli sekavassa tilassa.¹⁶² Käytännössä Eisenhowerin mukaan kommunistit vastustivat kaikkea, mihin amerikkalaiset uskoivat, ja edustivat kaikkea, minkä amerikkalaiset näkivät pahana. Hänen mukaansa

¹⁶¹ Gleijeses 1991, 238.

¹⁶² Eisenhower, Inaugural Address, 20.01.1953 & Eisenhower, Annual Message to the Congress on the State of the Union, 02.02.1953.

maailma tasapainoili hyvän ja pahan voimien välillä. Näiden Eisenhowerin esittämien väitteiden pohjalta voidaan tehdä johtopäätös siitä, että hallituksen mukaan kyse oli kahden arvomaailman välisestä taistelusta, joka oli äärimmäisen tärkeä:

...forces of good and evil are massed and armed and opposed as rarely before in history.¹⁶³

Freedom is pitted against slavery; lightness against dark.¹⁶⁴

Yhdysvaltojen tuli myös olla valmis auttamaan niitä, jotka apua tarvitsivat, eikä käsitys Yhdysvaltojen asemasta vapaan maailman johtajana ollut muuttunut:

...destiny has laid upon our country the responsibility of the free world's leadership.¹⁶⁵

Myöskään Dullesin käsitykset kommunismista ja Neuvostoliiton luonteesta eivät eronneet Kennanin aikaisemmin esittämistä. Dullesin mukaan venäläiset eivät kansana olleet Yhdysvaltojen vihollisia. Varsinainen vihollinen oli Neuvostoliiton kommunistinen puolue, jonka Dulles näki pienenä ja fanaattisena ryhmänä. Puolueen tarkoituksen oli levittää valtansa maailman jokaiseen kolkkaan.¹⁶⁶ Neuvostoliiton johto piti yhteenottoja kapitalistisen ja sosialistisen maailman välillä välttämättöminä, koska kapitalistiset valtiot eivät koskaan tulisi jättämään sosialistisia valtioita rauhaan. Puolue toimi Dullesin mukaan äärimmäisen kurinalaisesti ja sen johdon alla olivat kommunistisen puolueen jäsenet kaikkialla maailmassa. Myös Neuvostoliitto valtiona oli vain puolueen väline, jonka avulla kansalaisia hallittiin ja puolueen vihollisten vastarinta kukistettiin.¹⁶⁷

Neuvostoliiton hyökkäysmetodina Dulles ei nähnyt puna-armeijan ja Yhdysvaltojen aseellisten joukkojen välistä yhteenottoa. Neuvostoliiton armeija oli luotu puolustustarkoitukseen ja puolue vastasi hyökkäämisestä muilla keinoilla. Yhtenä metodina Dulles näki avoimen ja salaisen soluttautumisen, jonka avulla puolueen oppeja kurinalaisesti noudattavia henkilöitä koetettiin saada avainasemiin, joista he voisivat sopivan tilaisuuden tullen vaikuttaa tapahtumiin. Luokkasota, sisällissota, terrorismi, propaganda ja sissisota olivat muita metodeita, jotka Dulles käsitti puolueen tärkeimmiksi välineiksi taistelussa kapitalistisia valtioita vastaan.¹⁶⁸

¹⁶³ Eisenhower, Inaugural Address, 20.01.1953.

¹⁶⁴ Eisenhower, Inaugural Address, 20.01.1953.

¹⁶⁵ Eisenhower, Inaugural Address, 20.01.1953.

¹⁶⁶ Dulles 1957, 5-6.

¹⁶⁷ Dulles 1957, 5-11.

¹⁶⁸ Dulles 1957, 11-13.

Yhdysvaltojen sisäpolitiikassa oli 1950-luvun alussa syntynyt uusi ”punaisen pelon” aikakausi senaattori Joseph McCarthyn myötä. Vuonna 1952 republikaanien noustua kongressin enemmistöksi McCarthy nimitettiin johtamaan komissiota, joka vastasi muun muassa maanpetoksiin liittyvistä tutkinnoista. Hän syyttikin lukuisia ihmisiä maanpetoksista muun muassa hallinnossa ja viihdeteollisuudessa. Yksi McCarthyn ensimmäisiä kohteita oli Yhdysvaltojen ulkoministeriö, jossa hänen mukaansa työskenteli useita kommunistisen puolueen jäseniä. Yhdessä puheessaan hän ilmoitti luvuksi jopa 205 henkilöä, toisessa taas 81. Kun toimittajat kysyivät häneltä todisteita, McCarthy listasi vain uusia syytteitä. Tämä johti lopulta pelokkaaseen ilmapiiriin. Hänen oma suosionsa laski kuitenkin hyvin nopeasti vuoden 1954 aikana, kun McCarthy ja Yhdysvaltojen armeija olivat vastakkain oikeudenkäyntiprosessissa, jossa molemmat osapuolet olivat nostaneet toisiaan vastaan syytteitä. Punainen pelko kuitenkin dominoi ja vääristi intellektuellia elämää 1940-luvun lopulla ja 1950-luvulla.¹⁶⁹ Voidaan olettaa, että ilmapiirin muodostama sisäpoliittinen paine näkyi myös ulkopolitiisessa ajattelussa ja ulkoministeriön työntekijöiden ajattelussa ja toiminnassa. Jos mahdollisia kommunismi-kytköksiä olisi vähätelty tai sivuutettu, oli aina olemassa riski, että joutuisi itse syytetyksi.

Vuoden 1953 lokakuussa National Security Councilin raportissa kansallisesta turvallisuudesta käsiteltiin Neuvostoliiton poliittisia tavoitteita ja Yhdysvaltojen turvallisuutta. Kyseinen raportti tunnetaan lyhenteellä NSC 162/2. NSC 162/2 –raportti määritteli Eisenhowerin ulkopolitiikan perustan vuoden 1954 loppuun asti,¹⁷⁰ ja National Security Council työsti sitä kolme kuukautta, jonka aikana käytiin useita kiivaita väittelyitä. Lopulta Eisenhower teki itse päätökset lähes kaikissa kiistanalaisissa kysymyksissä.¹⁷¹

Neuvostoliiton ydinasevoima ja kansainvälinen poliittinen toiminta nähtiin Yhdysvalloissa suurimpina uhkakuvina. Kasvavan ydinasevoiman katsottiin voivan tuottaa erittäin vakavia vahinkoja ja lamauttavan vaikutuksen Yhdysvalloille, jos Neuvostoliitto päättäisi käyttää ydinaseitaan Yhdysvaltoja vastaan. Kansainvälisellä toiminnalla viitattiin Neuvostoliiton toimintaan, jolla koetettiin heikentää ja erottaa Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten yhtenäisyyttä. Myös Yhdysvaltojen talouden heikkeneminen tai lama saattaisi vakavasti vaurioittaa Yhdysvaltojen turvallisuutta.¹⁷²

¹⁶⁹ Woods 2005, 66-70.

¹⁷⁰ Bowie & Immerman 1998, 169.

¹⁷¹ Bowie & Immerman 1998, 146.

¹⁷² NSC 162/2, A Report to the National Security Council, 30.10.1953, Washington D.C.

Neuvostoliiton uskottiin jatkavan vihamielistä suhtautumista kapitalistiseen maailmaan, koska kommunistit uskoivat kapitalistisen ja sosialistisen maailman välttämättömään konfliktiin. Neuvostoliiton päätavoitteeksi käsitettiin oman vaikutusalueen lujittaminen ja kasvattaminen, joka johtaisi lopulta ei-kommunistisen maailman dominointiin.¹⁷³ Kuva kommunismista kansainvälisenä liikkeenä ei myöskään horjunut, vaan Moskovan katsottiin kontrolloivan kaikkia kommunististen puolueiden jäseniä maailmalla ja ”kansainvälistä kommunistista koneistoa”.¹⁷⁴

Kun Joseph Stalin kuoli vuoden 1953 marraskuussa, oli Yhdysvallat uudenlaisen tilanteen edessä. Aikaisempi hallitus ei ollut juuri pohtinut, miten Stalinin mahdollinen poistuminen vaikuttaisi Neuvostoliiton politiikkaan. Myöskään CIA ei osannut arvioida kuoleman vaikutuksia. Ulkoministeriössä kuitenkin arveltiin, ettei Stalinin kuolemalla lopulta olisi vaikutuksia siihen, miten Neuvostoliitto operoi maailmalla. Lopulta Stalinin kuolema heikensi väliaikaisesti Yhdysvaltojen kykyä ennustaa Neuvostoliiton poliittisia ratkaisuja. Muuten Stalinin kuolemalla ei ollut vaikutusta Yhdysvaltojen ulkopoliitiikkaan.¹⁷⁵

Eisenhowerin hallituksen käsitykset kommunismista ekspansiivisena ja kansainvälisenä liikkeenä eivät juuri muuttuneet Trumanin aikakaudella muotoutuneista käsityksistä. Kaikkea kommunistista toimintaa kontrolloitiin edelleen Moskovasta käsin, eikä ”itsenäistä kommunistia” ollut olemassa. Kylmän sodan juuret olivat Neuvostoliiton kapitalismi-vastaisuudessa ja koska Neuvostoliitto ei tulisi lopettamaan vihamielistä suhteutumistaan kapitalistiseen maailmaan, ei konfliktin odotettu ratkeavan kovinkaan nopeasti. Neuvostoliiton aseina olivat yhä soluttautuminen, propaganda ja luokkasota, mutta uutena muuttavana tekijänä nähtiin Neuvostoliiton ydinase ja kehittyvät ydinvoimat, joita ei Trumanin aikana vielä liiemmästi tarvinnut murehtia. Käytännössä Neuvostoliiton ja kommunismin Yhdysvalloille muodostamat uhat käsitettiin samoiksi kuin Trumanin aikana. Ainoastaan ydinase nähtiin uutena uhkakuvana ja Stalinin kuolema epävarmuutta aiheuttavana tekijänä. Näin ollen premissit, joille asiantuntijayleisölle suunnatut esitykset perustuivat, pysyivät samana Trumanin kaudelta Eisenhowerille.

Tietyllä tapaa siis punaisen pelon voidaan katsoa tulleen myös osaksi ulko- ja turvallisuuspolitiikkaa. Vallalla ollut ilmapiiri kannusti etsimään ja löytämään kommunisteja ja suhtautumaan kommunismiin vainoharhaisen kaltaisella epäluulolla. Yhdysvalloissa oli rakennettu Trumanin ja Eisen-

¹⁷³ NSC 162/2, A Report to the National Security Council, 30.10.1953, Washington D.C.

¹⁷⁴ Dulles 1957, 5-6 & NSC 162/2, A Report to the National Security Council, 30.10.1953, Washington D.C.

¹⁷⁵ Bowie & Immerman 1998, 109-110; 120-122.

howerin kausien aikana kommunismin ja kommunistin käsitteet, joiden avulla uskottiin, että kommunistien toimintaan voitaisiin puuttua. Yksinkertaistettuna kommunismi oli aina Moskovasta ohjattua toimintaa, joka oli suunnattu Yhdysvaltoja ja kapitalistista maailmaa vastaan. Neuvostoliiton olemassaolon tarkoituksena oli kommunismin levittäminen ja kapitalistisen maailman tuhoaminen. Koska Moskovassa ei uskottu rauhanomaiseen yhteiseloön, ei se voinut koskaan toteutua. Missä tahansa päin maapalloa tavattu kommunisti oli siis aina Neuvostoliiton agentti.

4.3 New Look ja Eisenhowerin turvallisuuspolitiikka

Julkisuudessa Dulles oli dogmaattinen ja kompromissien vastainen anti-kommunisti, mutta historiantutkimus toteaa hänen olleen kulissien takana joustava ja rauhallinen. Life Magazinen vuonna 1952 ilmestyneessä artikkelissa hän halusi Yhdysvaltojen tekevän aikaisempaa rohkeampaa politiikkaa. Kyseistä poliittista linjaa hän kutsui nimellä ”a policy of boldness”.¹⁷⁶ Artikkelissa Dulles kritisoi patoamispolitiikkaa, koska se maksoi valtiolle liikaa eikä hän pitänyt sitä tehokkaimpana mahdollisena puolustuskeinona kommunismin vastaisessa taistelussa. Dullesin mukaan yksi suurimpia ongelmia patoamispolitiikan teoreettisessa puolessa oli, ettei sen avulla koetettu tuhota vihollista. Hänen mukaansa Yhdysvallat työskenteli, teki uhrauksia ja kulutti, jotta vihollisen kanssa voitaisiin elää.¹⁷⁷

Dulles halusikin, että Yhdysvallat pystyisi aina toteuttamaan vastaiskun avointa aggressiota kohtaan. Yhdysvaltojen tuli pystyä iskemään vastaan siellä, missä siitä olisi eniten hyötyä ja valitsemiltaan tavoilla. Erityisen paljon arvoa Dulles tuntui antaneen ydinaseille, joita hän piti hyödyllisenä puolustuskeinona ja tehokkaana poliittisena aseena.¹⁷⁸ Näistä aggressiivisista Neuvostoliiton vastaisista keinoista käytettiin nimitystä ”rollback”.¹⁷⁹ Dullesin kriitikoiden mukaan hän ei kyennyt näkemään kansainvälistä politiikkaa kylmän sodan kontekstin ulkopuolelta, vaan hänen mielessään kaikki kriisit liittyivät aina kylmään sotaan. Hänen myös katsottiin luottavan liikaa sotilaallisiin liittoihin ja aseavustuksiin politiikkansa päämäärien saavuttamisessa.¹⁸⁰

¹⁷⁶ Woods 2005, 100.

¹⁷⁷ Dulles 1952, 1-2.

¹⁷⁸ Dulles 1952, 6-8.

¹⁷⁹ Woods 2005, 103.

¹⁸⁰ Woods 2005, 100.

Dullesin mukaan Trumanin hallituksen vahvasti patoamispolitiikalle perustunut turvallisuuspolitiikka oli ristiriidassa Yhdysvaltojen tavoitteiden kanssa. Yhdysvaltojen tavoitteena tuli olla Neuvostoliiton tuhoaminen, mutta patoamispolitiikka pyrki vain elämään vihollisen kanssa. Tämän vuoksi uuden turvallisuuspolitiikan tuli olla aggressiivisempi toiminnassaan. Dullesin argumentti näyttäisi näin ollen olevan perelmanilaisen käsitteistön mukaan kvasilooginen argumentti. Ristiriitaan perustuvassa kvasiloogisessa argumentissa esitetty ristiriita tekee järjestelmästä epätäydellisen ja sellaisenaan käyttökelvottoman.¹⁸¹ Dulles esitti, että uusi aggressiivisempi turvallisuuspolitiikka oli pakko määrittellä, jotta aikaisemman turvallisuuspolitiikan eli patoamispolitiikan ja Yhdysvaltojen turvallisuuspoliittisten tavoitteiden eli kommunismin tuhoamisen välillä olevasta ristiriidasta päästäisiin eroon. Todellisuudessa Kennanin esittämässä patoamispolitiikassa oli tarkoitus estää Neuvostoliiton vaikutusvallan leviäminen, jolloin kommunismi saataisiin padottua sen jo hallussa oleville alueille. Lopulta tämä johtaisi kapitalistisen maailman voittoon ja kommunismin tuhoutumiseen.

Kvasiloogisen argumentin muuttaminen sitovaksi todistukseksi vaatisi, että kaikki käytetyt termit määriteltäisiin ja useampien tulkintojen mahdollisuudet poistettaisiin.¹⁸² Dullesin argumenttia ei siis voida pitää sitovana todistuksena Yhdysvaltojen uuden turvallisuuspolitiikan tarpeesta, koska Dulles jätti tulkinnanvaraisuudelle tilaa esimerkiksi rollbackin ja patoamispolitiikan määrittelyssä. Tämän vuoksi kyseiset termit on mahdollista tulkita usealla eri tavalla. Dullesin argumentin vahvuutta lisäsi kuitenkin se, patoamispolitiikan avulla ei ollut mahdollista tuhota Neuvostoliittoa ja kommunismia nopealla aikataululla vaan patoamispolitiikka vaati ennen kaikkea kärsivällisyyttä.

Eisenhower piti patoamispolitiikkaa hyvänä keinona taistelussa Neuvostoliittoa vastaan ja hän uskoi, että kaikkea kommunistista toimintaa johdettiin Moskovasta.¹⁸³ Hän ei halunnut tuhota Trumanin luomia kylmän sodan politiikan periaatteita, vaan parantaa niitä. Poliitiikan kaavailut olivat kuitenkin pitkälti Dullesin vastuulla presidentinvaalikampanjan aikana, mutta ne aina hyväksyttiin Eisenhowerilla.¹⁸⁴ NSC 162/2 –raportin taustalla oli muun muassa Eisenhowerin Project Solarium –hanke, jossa kolme eri työryhmää laativat jokainen oman tapansa reagoida Neuvostoliiton ja kommunismin muodostamaan uhkaan kaikkialla maapallolla. Työryhmä A:n lähestymistavaksi määriteltiin patoamispolitiikka. Työryhmä B:n lähestymistapa oli aggressiivisempi patoamispolitiikka, jossa Yhdysvallat ottaisi tiukemman linjan reagoidessaan kommunismin ekspansioyrytyksiin verrat-

¹⁸¹ Perelman 2007, 63.

¹⁸² Perelman 2007, 62.

¹⁸³ Woods 2005, 99.

¹⁸⁴ Bowie & Immerman 1998, 73.

taessa työryhmä A:n patoamispolitiikkaan. Työryhmä C taas oli niin sanottu ”rollback”-ryhmä, jonka tarkoitus oli pakottaa Neuvostoliitto keskittymään jo sen hallussa olevien alueiden kontrolloimiseen niin, ettei se pystyisi kiinnittämään huomiota uusien valtaamiseen.¹⁸⁵ Project Solariumin työryhmien pohdinnoilla oli merkittävä vaikutus NSC 162/2 –raportin luomisessa.¹⁸⁶

NSC 162/2 –raportin määrittelemät kansallisen turvallisuuden periaatteet perustuivat sille, että Yhdysvallat pystyi kehittämään ja ylläpitämään puolustukseen tarvittavaa asevoima- ja siviilivahvuutta mahdollisimman pienin kustannuksin. Joukkojen tuli pystyä toimimaan tarvittaessa Neuvostoliittoa vastaan niillä maailman alueilla, jotka katsottiin tarpeellisiksi. Yhdeksi parhaista Neuvostoliiton aggressioiden ehkäisykeinoista käsitettiin vahvan ydinasearsenaalin ylläpito ja kehittäminen. Myös tehokas mantereen puolustussysteemi ja liikuteltavat valmiusjoukot nähtiin oleellisiksi kansallisen turvallisuuden puolustuskeinoiksi. Näiden periaatteiden tukena tuli olla vahva tiedusteluorganisaatio ja Neuvostoliiton päihittävä tieteellinen tutkimus. Kaiken perustana nähtiin Yhdysvaltojen kansalaisten ja liittolaisten tuki.¹⁸⁷

Neuvostoliiton vaikutusvaltaa ja kontrollia vapaasta maailmasta haluttiin vähentää kaikin mahdollisin tavoin ja erilaisiksi keinoiksi nimettiin salaiset toimet, taloudelliset ja poliittiset keinot sekä propaganda. Tavoitteiksi asetettiin Neuvostoliiton voimankäytön välikappaleiden vastustaminen ja kommunististen puolueiden sekä neuvostomyönteisten voimien heikentäminen. Tämän lisäksi haluttiin vaikeuttaa Neuvostoliiton kontrollia sen satelliittivaltioista ja yleisesti hankaloittaa Neuvostoliiton asevoimien ja talouden kasvua sekä luoda ongelmia Neuvostoliitolle.¹⁸⁸ Myös patoamispolitiikkaa jatkettiin, mutta se perustui aikaisempaa enemmän sotilasliitoille.¹⁸⁹ Raportti ei rajannut mahdollisesti käytettäviä keinoja taistelussa kommunismia ja Neuvostoliitto vastaan, ainoastaan avointa sota ei mainittu:

Take all feasible diplomatic, political, economic and covert measures to counter any threat of a party or individuals directly or indirectly responsive to Soviet control to achieve dominant power in a free world country.¹⁹⁰

¹⁸⁵ Bowie & Immerman 1998, 125-126.

¹⁸⁶ Bowie & Immerman 1998, 139-140.

¹⁸⁷ NSC 162/2, A Report to the National Security Council, 30.10.1953, Washington D.C.

¹⁸⁸ NSC 162/2, A Report to the National Security Council, 30.10.1953, Washington D.C.

¹⁸⁹ Woods 2005, 106.

¹⁹⁰ NSC 162/2, A Report to the National Security Council, 30.10.1953, Washington D.C.

Vuosien 1949 ja 1952 välisenä aikana CIA:n salaisten operaatioiden osasto OPC (Office of Policy Coordination) oli kasvanut räjähdysmäisesti. Sen henkilöstö oli kasvanut 302 henkilöstä 5812 henkilöön ja ulkomailla oli vielä 3142 sopimuksenaista henkilöä.¹⁹¹ Samana aikana OPC:n budjetti oli kasvanut 4,7 miljoonasta dollarista 82 miljoonaan dollariin. Lisäksi OPC:n operaatiot lisääntyivät 16-kertaisesti vuosien 1951 ja 1953 välisenä aikana. Osaston toimien vaikutus Neuvostoliittoon oli kuitenkin erittäin vähäinen myös CIA:n omien arvioiden mukaan.¹⁹² Allen Dullesin aikana CIA laajeni huomattavasti myös toimialansa suhteen. Aikaisemmin nimenomaan tiedonkeruuta varten perustettu tiedusteluorganisaatio alkoi nyt toimia aktiivisesti edistääkseen Yhdysvaltojen etuja maailmalla. Eisenhower näki CIA:ssa edullisen ja kohtalaisen turvallisen tavan toimia Yhdysvaltojen ulkopuolella. CIA alkoi muun muassa puuttua muiden maiden sisäiseen politiikkaan, organisoimaan erilaisia ryhmittymiä ja suorittamaan salamurhia. CIA:n salaisista operaatioista tuli yksi Eisenhowerin ja John Foster Dullesin tärkeimmistä välineistä kommunismin vastaisessa taistelussa maailmalla.¹⁹³

Eisenhowerin turvallisuuspolitiikkaa kutsuttiin nimellä New Look ja yksi sen perustaktiikoista oli Dullesin nimeämä massiivisen vastaiskun periaate. Tällä tarkoitettiin, että mahdollinen isku tulisi lopulta niin tuhoisaksi vastustajalle, ettei sen kannattaisi hyökätä Yhdysvaltoja ja sen liittolaisia vastaan. Kollektiivinen puolustus Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten kesken olikin yksi New Look –strategian kulmakiviä. Massiivinen vastaisku perustui strategisille ja taktisille ydinaseille sekä ilma- ja meri-iskuille. Kaikkien näiden toimien tarkoituksena oli välttää yleinen sota. New Lookissa painotettiin myös joustavuutta, joka korostui varsinkin perifeerisemmillä alueilla käytettävien keinojen valinnassa.¹⁹⁴

Erityisesti Dulles käytti massiivisen vastaiskun periaate –termistöä, mutta myös presidentti Eisenhower oli tehnyt selväksi, että hän oli valmis käyttämään ainakin taktisia ydinaseita. New Look osoitti myös Eisenhowerin kiinnostuksen salaisia operaatioita kohtaan. Strategian tarkoituksena oli vähentää puolustusmenoja, minkä takia se oli lähentynyt kustannustehokkaita puolustusvaihtoehtoja verrattaessa aikaisempaan hallitukseen. Eisenhowerin aikana Yhdysvaltojen ydinasearsenaali kolminkertaistui vuosien 1953 ja 1960 välisenä aikana, ja vuonna 1960 Yhdysvalloilla oli käytettävissä

¹⁹¹ Gaddis 2007, 163.

¹⁹² Bowie & Immerman 1998, 32.

¹⁹³ Woods 2005, 106.

¹⁹⁴ Bowie & Immerman 1998, 200.

sään noin 18 000 ydinasetta.¹⁹⁵ Käytännössä NSC 162/2 –raportti määrittelee New Look –strategian periaatteita.

Eisenhowerin aikana Yhdysvaltojen toiminnan keinoissa aktiivisemmat vaihtoehdot nousivat paremmin esille kommunismin vastaisessa taistelussa. Poliittisia ja taloudellisia keinoja haluttiin alkaa käyttää aikaisempaa aktiivisemmin, ja rollback-politiikasta tuli vartenotettava vaihtoehto patoamispolitiikalle. Näin ollen premissi patoamispolitiikan asemasta käytännössä ainoana keinona kommunismin torjunnassa kyseenalaistettiin. Toki on hyvä muistaa, että myös Kennan oli puhunut patoamispolitiikkaan sisältyvästä aktiivisen voiman käytöstä. Sitä ei kuitenkaan ollut toistaiseksi käsitetty niin aktiiviseksi toiminnaksi kuin vallankaappaus. Rollback ja patoaminen pystyivät elämään rinnakkain ja presidentti ja National Security Council pystyivät jokaisen kriisin erityispiirteiden mukaan päättämään, mikä olisi paras toimintastrategia. Tämä toi osaltaan joustavuutta Yhdysvaltojen turvallisuuspolitiikkaan.

¹⁹⁵ Jentleson, Bruce W. & Paterson, Thomas G. 1997, 71.

5 HYVIÄ NAAPUREITA KYLMÄN SODAN AIKANA?

5.1 Amerikkalaiset yhtiöt Guatemalassa

1900-luvun alkupuoliskolla kolme amerikkalaista yhtiötä olivat Guatemalassa aloillaan dominoivissa rooleissa. Empresa Eléctrica de Guatemala, Electric Bond and Sharen tytäryhtiö, tuotti noin 80 prosenttia Guatemalan sähköstä ja oli näin ollen monopoliasemassa valtion sisällä. Empresa Eléctrican palvelu oli huonotasoista ja se käytti vielä 1940-luvulla vanhentunutta 1920-luvun välineistöä. Tämä ei kuitenkaan estänyt yhtiötä ylihinnottelemasta sähköä. Empresa Eléctrica oli ollut alun perin saksalaisessa omistuksessa, mutta Guatemalan valtio oli takavarikoinut sen I maailmansodan aikana. Presidentti Wilsonin hallitus yritti kovasti saada sen sodan jälkeen amerikkalaiseen omistukseen. Presidentti Manuel Estrada Cabrera kieltäytyi kuitenkin myymästä sitä, mutta hänet syrjäytettiin huhtikuussa 1920. Cabreraa seurannut presidentti oli Carlos Herrera, eikä hänkään suostunut luovuttamaan omaisuutta amerikkalaisille. Herrera syrjäytettiin joulukuussa 1921, ja hänen seuraajansa oli lopulta halukas suostumaan Yhdysvaltojen vaatimuksiin.¹⁹⁶

International Railways of Central America (IRCA) oli saavuttanut asemansa Cabreran aikana ja se hallitsi 819 kilometriä Guatemalan sisäisestä rautatiestä. Guatemalan hallituksen omistuksessa oli ainoastaan 47 kilometrin osuus, joka oli takavarikoitu saksalaisilta omistajilta II maailmansodan aikana. Lisäksi United Fruit Company (UFCO) omisti 333 kilometriä rautatietä, joka sijaitsi sen omistamilla plantaaseilla. International Railways of Central America omisti myös ainoan linkin Guatemala Cityn ja Karibianmeren rannalla sijaitsevan Puerto Barriosin sataman välillä, koska minkäänlaista maantietä Puerto Barriosin ja Guatemalan Cityn välillä ei ollut. Yhtiö omisti myös Puerto Barriosin ainoan laiturin, ja koska kyseinen satama oli ainoa niin sanottu syvän veden satama Guatemalassa, hoitui sen kautta noin 60 prosenttia kaikesta Guatemalan ulkomaankaupasta. Puerto Barriosin lisäksi Guatemalassa oli kaksi tärkeää satamaa, jotka sijaitsivat Tyynenmeren rannikolla. San José satama oli niistä toinen, ja International Railways of Central America omisti sen ainoan laiturin. Toinen satama länsirannikolla oli Champericossa, ja sen ainoan laituri kuului Grace Linen tytäryhtiölle, eli myös se oli amerikkalaisessa omistuksessa. Yhdistyneiden Kansakuntien raportin mukaan satamamaksut olivat liian kalliita ja syrjiviä, mikä johti ulkomaankaupan monopolisoitumiseen Guatemalassa muun Keski-Amerikan lailla. Ubicon diktatuurin aikana yhtiön kritiik-

¹⁹⁶ Gleijeses 1991, 86-87.

kiä ei sallittu Guatemalassa, mutta hänen jälkeensä guatemalalaiset valittivat yhtiön korkeista hinnoista. Maailmanpankin arvion mukaan vuonna 1951 IRCA:n hinnat olivat hyväksyttäviä henkilöliikenteessä, mutta rahtiliikenteessä se veloitti aivan liikaa, enemmän kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa vastaavasta liikenteestä veloitettiin. Raportin mukaan tämä johtui kilpailutilanteen ja valtion kontrollin puuttumisesta.¹⁹⁷

United Fruit Company oli jättiläinen Keski-Amerikassa, verrattuna myös IRCA:an, jota pidettiin suurikokoisena yrityksenä. United Fruit Companyn imperiumin tärkeimmät alueet sijaitsivat Guatemalan lisäksi Hondurasissa ja Costa Ricassa, mutta yhtiö oli levittäytynyt myös Panamaan, Kolumbiaan, Ecuadoriin, Jamaikaan, Kuubaan ja Dominikaaniseen tasavaltaan. Se perustettiin vuonna 1899, kun Boston Fruit Company, joka kuljetti banaaneja Karibian alueelta, yhdistyi Minor Keithin imperiumin kanssa. Minor Keith oli rakentanut rautateitä Keski-Amerikkaan. Vuoteen 1945 mennessä United Fruit Companyyn oli liitetty Tropical Radio Telegraph Company, ja sen sisäinen kommunikointi hoitui suoraan Bostonissa sijaitsevan päämajan ja kenttätoiminnan välillä. Samalla se myös kontrolloi isoa osaa Keski-Amerikan radioliikenteestä. UFCO omisti itse 2 250 kilometriä rautatietä Keski-Amerikassa, josta suurin osa sijaitsi sen plantaaseilla, mutta tämän lisäksi se omisti 42,6 prosenttia International Railways of Central Americasta.¹⁹⁸ United Fruit Company omisti yhteensä 2290 neliökilometriä maata Guatemalassa ja oli alueen suurin yksityinen maanomistaja ja valtion suurin yksityinen työnantaja työllistäen noin 15 000 guatemalalaista.¹⁹⁹

United Fruit Companya ja muita amerikkalaisia yhtiöitä kohdeltiin Guatemalassa silkkihansikkain Ubicon aikana, jolloin ne nauttivat useista erityiseduista. Esimerkiksi kritiikkiä ei sallittu ja yhtiöt saivat verohelpotuksia. Näiden etuisuuksien lisäksi United Fruit Company muun muassa ilmoitti banaanien myynnin hinnan alle markkina-arvon Guatemalassa, kun se myi niitä tytäryhtiöilleen Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Esimerkiksi vuonna 1948 banaanien kaupan kokonaisarvo oli Kanadan kaupan suhteen huikeat 700 prosenttia enemmän kuin mitä yhtiö oli ilmoittanut arvoksi Guatemalan valtiolle. CIA:n raportti taas paljastaa, että banaanien todellinen osuus Guatemalan kokonaiskaupasta oli 39 prosenttia, kun se United Fruit Companyn ilmoittamien lukujen mukaan merkittiin vain 20 prosenttiin.²⁰⁰ UFCO ilmoitti myös maansa arvon alakanttiin verotuksessa. United Fruit Company oli väittänyt vuonna 1952 verotuksessa tietyn maaosan arvoksi hieman yli miljoona dollaria, mutta myöhemmin, kun Guatemalan valtio aikoi lunastaa maan valtiolle, ilmoitti

¹⁹⁷ Gleijeses 1991, 87-88.

¹⁹⁸ Gleijeses 1991, 88-89.

¹⁹⁹ Gleijeses 1991, 90.

²⁰⁰ Gleijeses 1991, 91-92.

UFCO sen arvoksi yli 19 miljoonaa dollaria ja vaati sen suuruisia korvauksia.²⁰¹ Työnantajana United Fruit Company voidaan kuitenkin pitää reilumpana kuin esimerkiksi kahvin tuotantoon erikoistuneita yhtiöitä. UFCO:n palkat eivät olleet yhtä alhaisia, eikä työntekijöitä kohdeltu yhtä huonosti. Kahviparonit saattoivat olla erittäin julmia työntekijöitensä kohtaan, joita saatettiin jopa raa’asti pahoinpidellä. United Fruit Companylle yhtiön puhdas rekisteri oli ylpeyden aihe.²⁰²

United Fruit Company ei Yhdysvaltojen mittapuiden mukaan ollut kuitenkaan jättiläinen, vaikka sen vuosittainen budjetti olikin suurempi kuin monen Keski-Amerikan valtion, joissa se toimi. UFCO oli silti suuri ja hyvin kunnioitettu yhtiö, jolla oli hyvät yhteydet valtion johtoon ja suuri määrä lobbaajia palkkalistoillaan. Lobbaajiin kuuluivat muun muassa entinen senaattori Robert La Follette, washingtonilainen asianajaja Thomas Corcoran ja Edward Bernays, jota pidetään Public Relations –toiminnan isänä ja alan suurimpana vaikuttajana.²⁰³ CIA:n johtajaksi apulaissuunnittelujohtajasta (käytännössä salaisten operaatioiden johtaja) vuonna 1953 ylennetty Allen Dulles oli aikaisemmin toiminut UFCO:n hallituksessa (board of trustees).²⁰⁴ Vallankaappauksen jälkeen CIA:n entinen johtaja ja apulaisulkoministerinä toiminut Walter Bedell Smith löysi itsensä UFCO:n johtokunnasta. Corcoran kehuskelikin, että hänen viimeinen työnsä UFCO:lle oli Smithin työpaikan varmistaminen.²⁰⁵

Ubicon aikaan amerikkalaiset yhtiöt olivat saaneet nauttia erilaisista etuuksista, mutta vuoden 1944 vallankumouksen jälkeen presidentiksi valittu Juan José Arévalo puuttui niiden tekemisiin aikaisempaa tarkemmin, mutta ei kuitenkaan yhtä toimeliaasti kuin myöhemmin valtaan noussut Jacobo Arbenz. Empresa Eléctrica, International Railways of Central America ja United Fruit Company tunsivat kaikki itsensä petetyiksi ja vainotuiksi.²⁰⁶ Arévalo ei kuitenkaan tehnyt mitään epätasaisen maanjaon suhteen, vaikka se oli suurin maan ongelmista,²⁰⁷ mutta hän kuitenkin vaikutti suuresti muun muassa maaseudun työntekijöiden palkkojen nousuun, joka vaikeutti suoraan UFCO:n toimintaa. Arévalo myös paransi työntekijöiden laillista asemaa, ja hänen valtakaudellaan työntekijöiden järjestäytyminen oli helpompaa kuin aiemmin.²⁰⁸

²⁰¹ Gleijeses 1991, 164; Cullather 2006, 23.

²⁰² Gleijeses 1991, 92-93.

²⁰³ Gleijeses 1991, 89-90.

²⁰⁴ LaFeber 1984, 118.

²⁰⁵ Schlesinger & Kinzer 1983, 93.

²⁰⁶ Gleijeses 1991, 93.

²⁰⁷ Gleijeses 1991, 43.

²⁰⁸ Gleijeses 1991, 93-94.

United Fruit Company ja International Railways of Central America olivat kokeneet kahdenlaisia ongelmia Guatemalassa Arévalon presidenttikaudella. Ensimmäisessä ne olivat vastakkain suoraan Guatemalan valtion kanssa ja toisessa vastustavana osapuolena olivat ammattiliitot. Amerikkalaiset yhtiöt ja etenkin United Fruit Company katsoivat, että niitä oli tietoisesti syrjitty Arévalon työlain täytäntöönpanossa, sillä niiden mielestä guatemalalaisilta yrityksiltä ei vaadittu samoja tekoja kuin amerikkalaisilta. Yhdysvaltojen hallinto katsoi tehtäväkseen amerikkalaisten yhtiöiden etujen suoje- lun ja se koettikin aktiivisesti tehdä kantansa selväksi guatemalalaisille poliitikoille ja vikamiehil- le.²⁰⁹

United Fruit Company oli täydellinen esimerkki Yhdysvaltojen ja latinalaisen Amerikan taloudelli- sesta riippuvaisuussuhteesta ja taloudellisesta kolonialismista. Banaanit viljeltiin Guatemalassa, josta ne toimitettiin Yhdysvaltoihin. Niiden hinta määriteltiin kuitenkin Yhdysvalloissa eikä kasva- tusvaltiossa, jolloin hinta muodostui normaalia alhaisemmaksi. Myös tuotot menivät amerikkalaisil- le omistajille, koska kyseessä oli yhdysvaltalainen yritys. Taloudellisen vääristymän lisäksi UFCO oli suuri maanomistaja, eikä paikallisille ollut tarpeeksi viljelymaata. Banaaninviljely ja United Fruit Company olivat siis sitoneet Guatemalan talouden riippuvaiseksi Yhdysvalloista.

5.2 Kommunismi latinalaisessa Amerikassa 1950-luvun alussa

Kommunismi ei Washingtonin näkemysten mukaan ollut päässyt leviämään latinalaisessa Ameri- kassa vuoden 1949 kesän jälkeen, eikä kommunisteilla katsottu enää olevan mahdollisuuksia vaiku- tusvaltansa kasvattamiseen. Myös ammattiliitoissa kommunistien vaikutusvallan katsottiin pienen- tyneen.²¹⁰ Suurimman huomion turvallisuuteen liittyvissä ongelmissa saivat Dominikaanisen tasa- vallan ongelmat Kuuban ja Haitin kanssa, joskaan näitä ei pidetty äärimmäisen vakavina. Myös Argentiinaa ympäröivät valtiot olivat valittaneet sen epämieluisasta toiminnasta. Washingtonissa kuitenkin katsottiin, että latinalaisen Amerikan valtioilla oli tapana liioitella konflikteja, jotta ne olisivat voineet saada Yhdysvalloilta enemmän apua ja palveluksia tai jotta vallassa olevat olisivat kyenneet parantamaan sisäpoliittista asemaansa.²¹¹

²⁰⁹ Policy Statement Prepared in the Department of State, 02.05.1951, FRUS 1951, Volume II, 1421-1422.

²¹⁰ Unigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 592.

²¹¹ Unigned Draft Memorandum Prepared in the Department of State, 04.01.1950, FRUS 1950, Volume II, 596-597.

Vaikka kommunismin kasvun katsottiinkin pysähtyneen, pidettiin sitä silti vielä uhkana vuoden 1950 alussa, etenkin Guatemalassa.²¹² Hyvien suhteiden säilyttäminen latinalaisen Amerikan valtioiden kanssa oli erityisen tärkeää. Katsottiin, ettei Yhdysvallat pystyisi säilyttämään asemaansa muualla ei-kommunistisessa maailmassa, jos sen eteläiset naapurit olisivat ottaneet omakseen ideologian, joka piti Yhdysvaltoja kaiken pahan alkuna ja Yhdysvaltojen tuhoamista ainoana pelastuskeinona. Latinalaisen Amerikan valtioilla nähtiin lisäksi olevan erittäin vahva asema Yhdistyneissä Kansakunnissa, joka vielä korosti hyvien suhteiden ylläpidon tärkeyttä. Mahdollisessa sotatilanteessa latinalainen Amerikka oli tärkeä Yhdysvalloille ennen kaikkea materiaaliensa vuoksi, jotta sota-teollisuus pysyisi käynnissä, mutta myös amerikkalaisille positiivisemmän ilmapiirin luomiseksi kansainvälisessä yhteisössä. Sotilaallisena uhkana latinalaista Amerikkaa ei pidetty, sillä vaikka se saisikin apua Neuvostoliitolta, ei sen katsottu pystyvän uhkaamaan Yhdysvaltojen sotilaallista hegemoniaa läntisellä pallonpuoliskolla.²¹³ Läntinen pallonpuolisko oli kuitenkin kokonaisuudessaan erittäin tärkeä Yhdysvalloille, ja sen puolustamista mahdollisessa sotatilanteessa pidettiin yhtenä tärkeimmistä tavoitteista.²¹⁴

George F. Kennan ei pitänyt suurena uhkana yhden valtion muuttumista kommunistiseksi, koska se ei silti olisi edustanut minkäänlaista sotilaallista uhkaa Yhdysvalloille. Mahdollisen kommunistisen valtion suhteet olisivat tulleet Kennanin mukaan huonontumaan nopeasti Yhdysvaltojen lisäksi sen naapurivaltioiden kanssa, eikä Moskova olisi pystynyt ylläpitämään auktoriteettiansa. Lisäksi valtion kontrollointi olisi vaikeutunut nopeasti, kuten muuallakin Neuvostoliiton suoran sotilaallisen mahdin vaikutusvallan ulkopuolella.²¹⁵ Näin ollen kommunismia latinalaisessa Amerikassa ei koettu uhkana Yhdysvaltojen turvallisuudelle, mutta kommunismin leviämisen katsottiin vaikuttavan heikentävällä tavalla Yhdysvaltojen arvovaltaan kaikkialla maailmassa. Tämän vuoksi kommunismin vastustaminen koettiin todella tärkeäksi.

Kennanin mukaan latinalaisen Amerikan kommunistit erosivat ”lajiltaan” hieman eurooppalaisista veljistään ja sisaristaan. Hänen mukaansa kommunistit latinalaisessa Amerikassa eivät olleet suorassa yhteydessä Moskovaan, vaan tieto kulki yleensä Pariisiin ja usein vielä yhden latinalaisen Amerikan kaupungin kautta Moskovaan. Kennan kuvaileekin yhteyttä heikkona, eivätkä useat lati-

²¹² Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 603.

²¹³ Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 598-600.

²¹⁴ A Report to the President Pursuant to the President's Directive of January 31, 1950, 07.04.1950, FRUS 1950, Volume I, 282.

²¹⁵ Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 603-604.

nalaisen Amerikan kommunisteista edes ymmärtäneet sen olemassaoloa. Latinalaisamerikkalaiset yleensäkin olivat Kennanin mukaan taipuvaisia individualismiin, kurittomuuteen ja persoonallisuuteen, kun taas eurooppalaiset kommunistit olivat kurinalaisia ja pohjaavat toimintansa enemmän kommunistisiin oppeihin. Moskovan johtajien epäiltiin suhtautuvan kommunisteihin latinalaisessa Amerikassa ”sekoituksella huvittuneisuutta, halveksuntaa ja innokkuutta”.²¹⁶

Itsetyytyväisyyteen ei kuitenkaan Kennanin mukaan ollut varaa, sillä kommunistien sisäpiiriä hän piti silti erittäin kurinalaisena, fanaattisena ja ahkerana. Tämän lisäksi heillä oli äärimmäisen hyvät taidot soluttautumisessa erilaisiin organisaatioihin. Heidän tavoitteenaan Kennan ei pitänyt valtaannousua demokraattisin keinoin tai edes ylipäättään täydelliseen valta-asemaan, vaan enneminkin ihmisten mielipiteiden kääntämisen Yhdysvaltoja vastaan ja amerikkalaisten vaikutusvallan vähentämisen. Ja koska amerikkalaisvastaisuutta löytyi jo jokaisesta valtiosta Yhdysvaltojen eteläpuolella, näki hän tämän uhkana. Mahdollisessa maailmansodassa Kennan epäili, että useassa latinalaisen Amerikan valtiossa olisi tullut tapahtumaan vallankaappauksia, niiden yrityksiä ja sisällissotia. Tämä taas olisi aiheuttanut sen, että Yhdysvallat olisi ollut pakotettu turvautumaan sotilaalliseen toimintaan, jotta se olisi pystynyt turvaamaan raakamateriaalien hankinnan ja strategisesti tärkeät kohteet latinalaisesta Amerikasta.²¹⁷ Kommunistien päätavoitteeksi käsitettiin siis Yhdysvaltojen arvovallan vähentäminen ja Yhdysvaltojen vastaisen ilmapiirin lisääminen.

Yhdysvalloissa ei koettu latinalaisen Amerikan kommunistien olevan suuri uhka turvallisuuspoliittisessa mielessä, vaan enneminkin ikävä negatiivinen tekijä Yhdysvaltojen ja latinalaisen Amerikan välisissä suhteissa. Tämän lisäksi kommunisteilla käsitettiin olevan Yhdysvaltojen arvovaltaa heikentävä vaikutus. Kommunistit ymmärrettiin löyhäksi käsitteeksi niiden keskuudessa, jotka pitivät itseään jonkinlaisina kommunisteina, joskin kommunistien sisäpiiriä käsitettiin huomattavasti uhkaavammaksi kuin kommunismi ideologiana. Uhkana pidettiin nimenomaan soluttautumista erilaisiin organisaatioihin, joista käsin Yhdysvaltojen imagoa koetettiin heikentää, ja latinalaisen Amerikan valtioiden kansalaisten kääntämistä Amerikka-vastaisiksi. Valtaannousuun kommunisteilla ei muualla kuin Guatemalassa nähty kuitenkaan olevan mahdollisuuksia, varsinkaan demokraattisten väylien kautta.

²¹⁶ Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 603.

²¹⁷ Memorandum by the Counselor of the Department (Kennan) to the Secretary of State, 29.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 604.

5.3 Arbenz tuottaa pettymyksen

Yhdysvaltojen ulkoministeriön näkemyksen mukaan Arévalon presidenttikaudella Guatemalassa aloitetut reformit olivat käytännössä todella hyviä ja ne lisäsivät kansan hyvinvointia ja vapauksia sekä demokratiaa. Hänen kuusivuotisen presidenttikautensa jälkimmäisen puolikkaan aikana alkoi amerikkalaisten mielestä hallituksessa muodostua liiaksi työväen puolella olevaa henkeä, joka yhdistettynä nationalismiin ja kansalliskiihkoon, asetti hallituksen ja Yhdysvaltojen intressit ristiriitaan keskenään. Konfliktia pahensi kommunistien voimistuminen hallituksen ja yhdistysten sisällä. Tällöin myös amerikkalaisista yhtiöistä muodostui guatemalalaisten arkkivihollisia. Washingtonissa katsottiin, että yritykset auttaa amerikkalaisia yrityksiä olivat leimanneet myös Yhdysvallat Guatemalan vallankumouksen vihollisiksi.²¹⁸

Arévalon ei uskottu olevan itse kommunisti, mutta hänen sympatiansa kommunismia ja kommunisteja kohtaan häiritsi Yhdysvaltoja. Arbenzin vaalivoittoa pidettiin Washingtonissa ylivoimaisena, ja ylivoimaisen näytöksen käsitettiin olleen myös Guatemalan hallituksen tarkoitus. Arbenz ja kommunistit ajautuivat erilleen kampanjan aikana, mutta tämä oli amerikkalaisten mielestä vain vaalitemppu, sillä kommunistit tukivat kuitenkin Arbenzin valintaa, ja hän oli luvannut jatkaa aiemman hallinnon politiikkaa.²¹⁹ Tämä onkin hyvin mahdollista, sillä Arbenz oli huolissaan Yhdysvaltojen tuesta vaalikampanjansa aikana ja hän pelkäsi, että Washingtonissa vastustettaisiin hänen ambitiotaan presidenttiydestä.²²⁰ Kommunistit muodostivat hallituspuolue PAR:sta eroamisensa jälkeen oman puoleensa Partido Guatemalteco de Trabajo (PGT) aivan Arbenzin vaalikampanjan loppusuoralla.²²¹

Yhdysvalloissa oltiin tyytyväisiä, kun Arbenzin valinta presidentiksi varmistui vuoden 1950 lopulla, sillä hänen uskottiin sanoutuvan irti amerikkalaisia vaivanneista edellisen hallituksen kommunistikytköksistä. Hänen uskottiin ohjaavan hallintoa enemmän poliittisen keskustan suuntaan, joskaan hänen ei uskottu hävittävän vasemmistoa täysin poliittiselta kartalta, koska vuoden 1944 vallankumoukseen yhdistettävä nationalismi oli saanut Guatemalassa vasemmistolaisia piirteitä. Arbenzin mahdollinen osuus Aranan kuolemaan ja sen mahdollinen epädemokraattinen luonne ei huolestuttanut amerikkalaisia. Enemmän pelättiin, että Arbenzin yhteys kuolemaan saattaisi antaa kommunist-

²¹⁸ Policy Statement Prepared in the Department of State, 02.05.1951, FRUS 1951, Volume II, 1416-1417.

²¹⁹ Policy Statement Prepared in the Department of State, 02.05.1951, FRUS 1951, Volume II, 1417-1419.

²²⁰ Memorandum of Conversation (Colonel Jacobo Arbenz, Mr. Minor Kielhauer, Mr. Milton K. Wells), 30.03.1950, FRUS 1950, Volume II, 871-874.

²²¹ Cullather 2006, 14.

teille mahdollisuuden kiristää Arbenzia. Tämä taas tarjosi kommunisteille kanavan, jota kautta oli mahdollista päästä vaikuttamaan Guatemalassa harjoitettavaan politiikkaan. Tämä käsitettiin mahdolliseksi, koska guatemalalaisten asenteita Aranan murhaan pidettiin hyvin kyynisinä. Arbenzia pidettiin ennen kaikkea realistina eikä ideologisesti joustamattomana.²²²

Aivan Arbenzin virkaannimittämisen alla oli Washingtonissa ollut paljon spekulatioita tulevan hallituksen ja Arbenzin politiikan suunnasta. Häntä pidettiin opportunistina, jonka toiminnan tärkeimpänä päämääränä oli valta-asemansa säilyttäminen, eikä hänellä katsottu olevan syviä poliittisia tai sosiaalisia päämääriä. Washingtonissa ei oltu varmoja jatkaisiko Arbenz todella Arévalon alkuun saattamia uudistuksia, mutta konsensus oli, että Arbenzin aikana Guatemala valitsisi konservatiivisemman linjan kuin aiempi hallinto. Koska Arbenzillä oli Aranan kuoleman jälkeen täysi kontrolli armeijasta, katsottiin hänen halutessaan pystyvän hävittämään kommunistit Guatemalasta, ja hänen tuleva toimintansa tässä suhteessa nähtiinkin tärkeänä määriteltäessä Yhdysvaltojen ja Guatemalan välisiä suhteita tulevaisuudessa.²²³

Vuoden 1951 kesäkuussa kolme kuukautta Arbenzin virkaanastujaisten jälkeen Yhdysvalloissa oli jo ehditty pettyä uuteen presidenttiin. Kommunistien toimintaan ei oltu puututtu, vaan Washingtonin näkemysten mukaan heidän toimintansa oli jopa vilkastunut ja muuttunut julkiseksi. Presidenttinä Arbenz ei ollut kuitenkaan tehnyt julkisia kannanottoja kommunistien puolesta, mutta Yhdysvaltojen ulkoministeriön mukaan liian vasemmistolaisiksi luokiteltuja henkilöitä oli hallituksessa muun muassa ulkoministerinä ja opetusministerinä. Samoin kongressin puheenjohtajan katsottiin olevan liian sympaattinen kommunistien pyrkimyksille. Myös julkisia keskusteluja ohjaavan median katsottiin olevan kommunistien hallinnassa, koska niiden mielipiteiden katsottiin useassa asiassa olevan yhtenäisiä kansainvälisen kommunistisen liikkeen kanssa. Negatiivisena seikkana nähtiin myös se, että näiden medioiden rahoitus tuli valtiolta, minkä katsottiin tarkoittavan, että valtio oli ainakin osittain samaa mieltä median esittämien mielipiteiden kanssa.²²⁴ Itse asiassa vain neljällä kommunistilla oli paikka Guatemalan kongressissa, jossa kansaa edusti 61 edustajaa, eikä yksikään kommunisteista ollut mukana hallituksessa. Muutama kuitenkin oli Washingtonista katsottuna näkyvällä paikalla virkamiehinä ja sanomalehdistössä sekä radiossa.²²⁵ Myös kansainvälisesti tunnettujen kommunistien, kuten Pablo Nerudan, vierailujen salliminen Guatemalassa oli amerikkalaisten

²²² The Chargé in Guatemala (Wells) to the Department of State, 15.11.1950, FRUS 1950, Volume II, 922-924.

²²³ Policy Statement Prepared in the Department of State, 02.05.1951, FRUS 1951, Volume II, 1419.

²²⁴ Paper Prepared for the Under Secretary's Meeting, 12.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1436-1437.

²²⁵ Cullather 2006, 21-22.

mielestä merkki kommunistien vallan kasvusta.²²⁶ Vaikka kommunistien määrä katsottiin alhaiseksi myös Yhdysvalloista käsin, uskottiin heidän kontrolloivan nationalistisia ja Amerikka-vastaisia ryhmittymiä.²²⁷

Kun United Fruit Companylla alkoi olla todella suuria ongelmia neuvotteluissa Guatemalan hallituksen kanssa, esimerkiksi palkanmaksuun liittyvissä asioissa, Arbenzillä nähtiin olevan myös positiivisia piirteitä Yhdysvaltojen intressien näkökulmasta. UFCO piti Guatemalan esitystä liian äärimmäisyyksiin vietyinä, vaikka se Yhdysvaltojen ulkoministeriölle totesikin pystyvän vaatimukset täyttämään niin halutessaan. Presidentti Arbenz kiinnostui kuitenkin henkilökohtaisesti ongelmista ja vaati selvitystä vastuussa olevalta ministeriltä. Niin Yhdysvaltojen ulkoministeriö kuin United Fruit Companykin pitivät presidentin henkilökohtaista kiinnostusta ja nopeaa reagointia positiivisena ja kannustavana seikkana tulevaisuutta ajatellen.²²⁸ Arbenzin kiinnostuksen voidaan katsoa merkinneen todellista huolta United Fruit Companyn oikeuksista ja kiinnostusta ylläpitää mahdollisimman hyviä suhteita amerikkalaisten yhtiöiden ja Guatemalan valtion välillä, vaikka osapuolten edut ja intressit olisivatkin vastakkaiset.

Vuonna 1952 CIA uskoi, että Arbenz ei itse ollut kommunisti ja ettei hän ollut samaa mieltä Neuvostoliiton tai Guatemalan kommunistien poliittisista tai taloudellisista päämääristä. Arbenz silti työskenteli kommunistien kanssa, ja hänen uskottiin olevan vakuuttunut siitä, että hän käytti hyväkseen kommunisteja eikä päinvastoin. CIA:ssa oltiin kuitenkin varmoja, että kommunistit pystyivät painostamaan presidentin haluamiinsa päätöksiin. Arbenz ei myöskään pelännyt konservatiivien vallankaappausyrityksiä, eikä ollut CIA:n mukaan varautunut sellaiseen. Pahimpana uhkana CIA käsitti vaaran ”palatsiklikin” sisällä tapahtuvasta vallankaappauksesta, jossa suosittu presidentti murhattaisiin, syy vieritettäisiin poliittisen oikeiston niskaan ja kommunistit nousisivat tätä kautta valtaan.²²⁹ Vaaratekijänä pidettiin myös Arbenzin mahdollista sairastumista tai jotain muuta tapahtumaa, joka tekisi mahdottomaksi hänen toimimisensa virassa, koska hänen laillista seuraajaansa kongressin puheenjohtaja Julio Estrada de la Hozia pidettiin vielä Arbenziakin suurempana kommunistien ystävänä. Näitä pelkoja lisäsivät vielä huhut Arbenzin leukemiasta, jotka Guatemalan hallitus oli kuitenkin kiistänyt.²³⁰

²²⁶ Paper Prepared for the Under Secretary’s Meeting, 12.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1437.

²²⁷ Notes of the Under Secretary Meeting, Department of State, 14.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1440.

²²⁸ Memorandum of Conversation by Mr. Edward W. Clark of the Office of Middle American Affairs, 14.11.1951, FRUS 1951, Volume II, 1446-1448.

²²⁹ Central Intelligence Agency Information Report, Guatemala City, 10.10.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 39.

²³⁰ Memorandum From the Chief of Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency (King) to the Deputy Director for Plans, Central Intelligence Agency (Wisner), 11.01.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 4.

Kommunistien käsitettiin nousseen valta-asemaan yksilöiden soluttautumisen kautta, ei niinkään puolueen menestyksen pohjalta.²³¹ Yhdysvaltojen näkemyksen mukaan kommunistien toiminta oli Guatemalan perustuslain vastaista, koska perustuslaki kielsi kansainväliset ja ulkomaalaiset poliittiset organisaatiot. Tämä lisäsi pettymystä amerikkalaisessa hallinnossa, sillä Arbenzin ei katsottu kunnioittavan valtion perustuslakiakaan.²³² Tämä kertoo käsityksestä kommunismin kansainvälisyydestä. Moskovan ohjeiden ja määräysten mukaan toimivat kommunistit olivat saaneet vahvan aseman latinalaisen Amerikan valtiossa. Heidän metodinaan oli ollut Kennanin ennustama soluttautuminen, jonka kautta he olivat onnistuneet pääsemään merkittäviin asemiin valtion sisällä. He olivat myös alkaneet toimia Yhdysvaltojen arvovallan heikentämiseksi.

Guatemalassa oltiin kuitenkin huolestuneita Yhdysvaltojen suhteiden huononemisesta, ja sama huoli kohdistui negatiiviseen sävyyn, jolla amerikkalaiset lehdet kirjoittelivat Guatemalasta ja sen hallinnosta. Amerikkalaisen lehdistön mukaan kommunismi oli levinnyt Guatemalan hallintoon, ja guatemalalaiset olivat huolestuneita siitä vaikutuksesta joka näillä kirjoituksilla oli. Presidentti Arbenzin mukaan kommunismin uhkaa oli Yhdysvalloissa yliarvioitu eikä niinkään aliarvioitu Guatemalassa, kuten Yhdysvalloissa ajateltiin. Tämä huoli tuotiin usein amerikkalaisten tietoisuuteen.²³³

Washingtonissa Guatemalan armeijan uskottiin olevan hajallaan, mutta sitä piti eheänä halu välttää diktatuuri. Osan armeijasta käsitettiin olevan huolissaan myös kommunismista,²³⁴ ja vaikka tämän huolen käsitettiin kasvavan armeijan sisällä, pidettiin armeijaa silti vielä vuonna 1952 lojaalina presidentti Arbenzille.²³⁵ Yhdysvaltojen mukaan kansalaisista taas hallituspuolueita tuki eniten maata omistamaton landino –luokka, joka koostui intiaanien ja eurooppalaisten perillisistä ja käsitti noin kolmanneksen Guatemalan väkiluvusta, mutta amerikkalaiset uskoivat silti, että Arévalon vasemistolainen politiikka oli jo karkottanut osan näistäkin kansalaisista opposition puolelle.²³⁶ Opposition nähtiinkin potentiaalisesti vahvana, jolta puuttui kuitenkin vielä vuoden 1952 alussa selkeä organisaatio ja johto,²³⁷ kun taas Arbenz oli guatemalalaisten keskuudessa erittäin suosittu.²³⁸

²³¹ National Intelligence Estimate, Washington D.C., 11.03.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 9-10.

²³² Notes of the Under Secretary Meeting, Department of State, 14.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1437.

²³³ Memorandum of Conversation, by the Ambassador in Guatemala (Schoenfeld), 25.11.1952, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1040.

²³⁴ Notes of the Under Secretary Meeting, Department of State, 14.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1440.

²³⁵ National Intelligence Estimate, Washington D.C., 11.03.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 8.

²³⁶ Policy Statement Prepared in the Department of State, 02.05.1951, FRUS 1951, Volume II, 1416-1417.

²³⁷ National Intelligence Estimate, Washington D.C., 11.03.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 7.

²³⁸ Central Intelligence Agency Information Report, Guatemala City, 10.10.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 39.

Kuva Arbenzista oli muuttunut melkoisesti vuodesta 1949, jolloin Yhdysvalloissa pidettiin mahdollisena, että hän saattaisi tavoitella diktaattorin asemaa Guatemalassa; rooli, josta hänen uskottiin suoriutuvan. Mahdollisessa diktaattorin roolissa Arbenzin uskottiin olevan häikäilemätön voiman käyttäjä, jolla ei olisi todellista sympatiaa alemmille yhteiskuntaluokille. Useimmin raporteissa Arbenzia pidettiin kuitenkin jo tuolloin hieman vasemmistoon päin kallellaan olevana, jolla ei kuitenkaan ollut kommunisti-sympatioita.²³⁹ Yhdysvaltojen kuvaan Arbenzista oli vaikuttanut usea eri asia, joista yksi oli tiedon puute Washingtonissa. Koska tarkkaa kuvaa Aranan kuolemaan johtavista tapahtumista ei saapunut amerikkalaisten tietoon, on helppoa ymmärtää, että taustalla käsitettiin olevan Arbenzin halu hallita armeijaa ja valtiota, eikä niinkään puolustaa demokratiaa. Tämä vaikutti kuvaan hänestä opportunistina, jota ei liiemmin politiikka itsessään kiinnostanut. Opportunistille taas paras tapa säilyttää valta-asemansa latinalaisessa Amerikassa oli olla myötämielinen Yhdysvalloille, joten on ymmärrettävää, että Washingtonissa oletettiin Arbenzin valitsevan tämän tien. Hänet nähtiin ennen kaikkea armeijan upseerina, eivätkä he usein ole kunnioittaneet demokratiaa tai ihmisoikeuksia, eivätkä luopuneet vapaaehtoisesti vallasta.

5.4 Maareformi – osa valtion modernisointia

Guatemalan ja muiden Keski-Amerikan valtioiden suurin este taloudellisen hyvinvoinnin saavuttamisen tiellä oli ollut maanjaon epäoikeudenmukaisuus, sillä vain muutama prosentti omisti lähes kaiken viljelymaan, eikä Arévalon presidenttikaudella oltu tehty mitään asian korjaamiseksi.²⁴⁰ Arbenz taas halusi muuttaa koko valtion taloudellisen infrastruktuurin. Tämän hän aikoi suorittaa muun muassa rakennuttamalla liikenneväyliä ja tehtaita sekä parantamalla pankki-instituutioita,²⁴¹ mutta maanjako oli hänen poliittisen ohjelman tärkein kohta. Sen toteuttamista vaikeutti lainojen saannin mahdottomuus, koska Guatemala ei voinut saada lainoja Yhdysvalloista, ja Washingtonin painostuksen takia myöskään Maailmanpankki ei suostunut Guatemalan tukemiseen. Arbenz tarvitsi siis myös onnea maareformin toteuttamista varten, sillä kahvin hinnan oli pysyttävänä korkeana, jotta valtio ei köyhtyisi liikaa reformin organisoinnin aikana.²⁴²

²³⁹ Gleijeses 1991, 124-125.

²⁴⁰ LaFeber 1984, 81; Gleijeses 1991, 43; 47.

²⁴¹ Immerman 1980-1981, 634.

²⁴² Gleijeses 1989, 453-454.

Arbenzin presidenttikauden ensimmäisenä vuonna hän ei kuitenkaan saanut maareformia liikkeelle, koska kukaan kongressissa ei tuntunut kiinnostuvan maanjakamisesta, vaan kaikilla oli liian kiire yrittää liehitellä Arbenzia ja saavuttaa henkilökohtaista hyötyä. Tällöin Arbenz alkoi lähestyä Guatemalan kommunistien puoluetta PGT:a, koska he eivät tuntuneet olevan yhtä kiinnostuneita henkilökohtaisista eduista kun muut poliitikot, ja heistä alkoikin muodostua Arbenzin poliittinen sisäpiiri, eräänlainen luottojoukko. Erityisesti puolueen pääsihteeri José Manuel Fortuny oli Arbenzin hyvä ystävä.²⁴³

Arbenz oli itsekin tutustunut agraariyhteiskunnalliseen kirjallisuuteen ja tunsu alan jopa paremmin kuin guatemalalaiset asiantuntijat. Koska Arbenzin opportunisteiksi mieltämät hallituspuolueiden jäsenet eivät kiinnostuneet hänelle tärkeästä projektista, pyysi Arbenz Fortunya laatimaan suunnitelman maareformista. Arbenz teki Fortunyn vedokseen muutamia muutoksia ja esitteli sen yllättyneelle kongressille vuoden 1952 toukokuussa. Ehdotus Decree 900 –nimellä tunnetusta maareformista hyväksyttiin kesäkuun 17. päivänä. Guatemalalaiset suhteutuivat uuteen lakiin innostuneesti ja toiveikkaasti, mutta maata omistavaa eliittiä edustava Asociación General de Agricultores (AGA) julisti lain totalitaristiseksi ja epäoikeudenmukaisesti ja vaati sen perumista. Kirkko ja suurin osa lehdistöstä tuki AGA:n vaatimuksia, mutta Arbenz piti pintansa.²⁴⁴ Maanomistajat koettivat yhtenä vastustuskeinona sulkea kaikki yksityiset tiet, jotka kulkivat heidän omistamiensa alueiden läpi la- maannuttaen koko valtion liikenteen. Hallitus vastasi vuoden 1952 elokuun alussa ilmoittamalla, että kaikki yksityiset tiet olisivat jatkossa julkista omaisuutta.²⁴⁵ Myöhemmin vuoden 1953 helmikuussa, kun maareformi oli jo käytössä, julisti Guatemalan korkein oikeus, että laki oli perustuslain vastainen, ja että kaikki maiden takavarikoinnit täytyisi keskeyttää. Arbenz vastasi kutsumalla kongressin erikoisistunnon kokoon ja kongressin avulla hän erotti kaikki korkeimman oikeuden tuomarit. Näin maiden takaisinlunastus saattoi jatkua.²⁴⁶

Itse reformi antoi Guatemalan valtiolle oikeuden takavarikoida käyttämätöntä maata yksityisiltä maanomistajilta, jonka jälkeen se jaettiin ihmisille, jotka eivät omistaneet maata. Hyödynsaajat eivät voineet myydä maata elinikänsä aikana. Tämän tarkoituksena oli välttää maiden takaisin- hankkiminen suuromistajien toimesta. Maareformi koski kokonaisuudessaan yli 2,7 neliökilometrin tiloja, joista kaikki viljelemätön maa takavarikoitaisiin ja osittain 0,9 ja 2,7 neliökilometrin väliin si- joitettavia tiloja, joista takavarikoitaisiin käyttämätön maa, jos sitä olisi yli yhden kolmasosan. Alle

²⁴³ Gleijeses 1989, 454-455.

²⁴⁴ Gleijeses 1989, 456-459.

²⁴⁵ Gleijeses 1989, 462.

²⁴⁶ Gleijeses 1989, 464-465.

0,9 neliökilometrin tiloja maareformi ei koskenut. Maanomistajat saivat kompensatiota sen perusteella, miten he olivat ilmoittaneet maansa verotuksessa ennen kuin laki esiteltiin kongressille 10. toukokuuta vuonna 1952. Saman vuoden elokuussa lain perusteella tapahtuva maanjako aloitettiin valtion omistamista Fincas Nacionales –tiloista, jotka olivat aiemmin tuottaneet neljänneksen koko valtion kahvisadosta.²⁴⁷ Yhdysvalloissa yllätyttiin siitä, etteivät liike-elämän ryhmittymät ja maanomistajat vastustaneet maareformia enempää. Tämän katsottiin johtuvan siitä, että maanomistajat luottivat, ettei presidentti Arbenz sallisi jo käytössä olevan maan lunastusta.²⁴⁸ Muun kansan keskuudessa maareformin katsottiin olevan suosittu uudistus.²⁴⁹

Yhdysvalloissa maareformiin suhtauduttiin pääasiassa positiivisesti. Sen katsottiin olevan enemmän Franklin D. Rooseveltin New Deal –reformien mukainen, eikä niinkään kansainvälisen kommunismin tuote. Katsottiin, että Arbenzin tavoitteena oli modernin demokratian luominen Guatemalaan, ja tässä saatettaisiinkin onnistua hänen reformiensa avulla. Samoin Washingtonissa ajateltiin, että reformien kautta Guatemalan taloudellinen ja sosiaalinen rakenne saattaisivat parantua.²⁵⁰ Washingtonissa oltiin kuitenkin hyvin huolestuneita siitä, että kommunistien oli kuultu ottavan kunniaa suositusta maareformista,²⁵¹ mikä taas paransi kommunistien asemaa ja mainetta myös kansan keskuudessa.

5.5 Hyvästä naapurista patoamispolitiikkaan

Vuoden 1951 kesän alussa Yhdysvaltojen ulkoministeriön Amerikan sisäisten asioiden osasto ARA (Bureau of Inter-American Affairs) oli päättänyt, että oli aika alkaa painostaa Guatemalaa taloudellisin keinoin. Näitä keinoja olivat esimerkiksi tiettyjen rakennusprojektien keskeyttäminen tai siirtäminen pois Guatemalasta, mutta tärkeimpänä toteutettavana keinona pidettiin viennin rajoittamista Guatemalaan, koska 85 prosenttia Guatemalan vientituotteista tuli Yhdysvalloista. Kyseisen politiikan vaarat tiedostettiin ulkoministeriössä. Nämä toimet nimittäin rikkoivat Non-Intervention Agreement –sopimusta, jota pidettiin yhtenä Yhdysvaltojen läntisen pallonpuoliskon politiikan kulmakivenä. Samoin tiedostettiin, että nämä toimet olisivat ensimmäinen kerta, kun Yhdysvallat Good

²⁴⁷ Gleijeses 1989, 459-463.

²⁴⁸ Central Intelligence Agency Information Report, Guatemala City, 10.10.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 39-43.

²⁴⁹ Memorandum From [name not classified] of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency to the Deputy Director for Plans of the Central Intelligence Agency (Wisner), 09.07.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 20.

²⁵⁰ Central Intelligence Agency Information Report, Guatemala City, 10.10.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 39.

²⁵¹ Central Intelligence Agency Information Report, Guatemala City, 10.10.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 41.

Neighbor –politiikan käyttöönoton jälkeen toimisi sen periaatteita vastaan.²⁵² Näin ollen Yhdysvallat oli tullut risteykseen latinalaisen Amerikan politiikkansa suhteen. Oli mahdollista jatkaa Good Neighbor –politiikkaa tai turvautua Monroen ja Trumanin doktriinien tarjoamaan vaihtoehtoon, joka vaati aktiivisempaa toimintaa. On helppoa havaita, että Washingtonissa päädyttiin jälkimmäiseen vaihtoehtoon.

Yksi tuoteryhmä, minkä vientiä Guatemalaan koetettiin mahdollisuuksien mukaan estää, oli tienrakennusvälineet, koska tiedettiin, että Guatemalassa oltiin erittäin kiinnostuneita hankkimaan niitä Yhdysvalloista.²⁵³ Samoin myös sotilaskaluston vientiä koetettiin mahdollisuuksien mukaan rajoittaa. Esimerkiksi guatemalalaisten yritys ostaa käytettyjä hävittäjiä Yhdysvalloista pyrittiin estämään vetoamalla teknisiin syihin, jotta poliittisia tarkoituksia ei tarvitsisi paljastaa.²⁵⁴ Vastustuskeinoihin sisältyi myös Point Four Programin sisältämän teknisen avun lopettaminen ja Yhdysvaltojen toiminta Guatemalan lainansaannin estämiseksi.²⁵⁵

Näiden toimien uskottiin saavan aikaan Guatemalan poliittisen oikeiston ja keskustan yhdistymisen, minkä jälkeen keskusta ja oikeisto hankkiutuisivat eroon kommunisteista. Suurimpina riskeinä nähtiin muiden latinalaisen Amerikan valtioiden tuen luisumisen Guatemalalle ja guatemalalaisten yleisen mielipiteen kääntymisen liian amerikkalaisvastaiseksi toimien seurauksina. Huolellisesti laadittua propagandaa pidettiin parhaana ratkaisuna, jotta mielipiteitä voitaisiin kontrolloida tehokkaasti.²⁵⁶ Ajateltiin myös, että jos Guatemalalle annetaan joskus periksi joissain pyynnöissä, he eivät voisi todistaa, että Yhdysvallat oli ryhtynyt käyttämään taloudellisia pakotteita Guatemalaa vastaan.²⁵⁷

Yhdysvaltojen mukaan anti-kommunistinen liike syntyi Guatemalassa vuoden 1951 heinäkuun mellakoiden yhteydessä. Liikkeellä katsottiin olevan tukea etenkin katolisen keskiluokan, yliopistopöytäkirjojen ja alkuperäiskansojen joukossa. Vuoden 1952 tammikuussa CIA:ssa pohdittiinkin jo vallankaappauksen mahdollista järjestämistä. Arbenzia vastustavia aseellisia ryhmittymiä oli löy-

²⁵² Notes of the Under Secretary Meeting, Department of State, 15.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1440.

²⁵³ Memorandum of Conversation by Edward W. Clark of the Office of Middle American Affairs, 05.02.1952, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1028-1029.

²⁵⁴ Edward W. Clark of the Office of Middle American Affairs to the First Secretary of Embassy in Guatemala (Krieg), 05.11.1952, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1037-1038.

²⁵⁵ The Secretary of State to the Deputy Director of the Office of International Trade, Department of Commerce (Macy), 30.07.1951, FRUS 1951, Volume II, 1443.

²⁵⁶ Notes of the Under Secretary Meeting, Department of State, 15.06.1951, FRUS 1951, Volume II, 1441-1442.

²⁵⁷ The Secretary of State to the Deputy Director of the Office of International Trade, Department of Commerce (Macy), 30.07.1951, FRUS 1951, Volume II, 1444.

detty kolme, joista yhtä johti eversti Carlos Castillo Armas.²⁵⁸ Tammikuun lopussa pohdinnat olivat edenneet niin pitkälle, että CIA:ssa luonnosteltiin jo, ketkä olisivat hallitsevassa juntassa Arbenzin vastaisen vallankaappauksen onnistuttua.²⁵⁹

Alkuvuodesta 1952 Yhdysvaltojen kiinnostus Castillo Armakseen ja hänen pyrkimyksiinsä lisääntyi. Hänen mahdollisuuksiaan vallankaappaukseen pidettiin hyvinä, jos hän vain saisi apua resurssiin ja suunnittelun muodossa. Castillo Armasta pidettiin hyvin patriottisena ja korkean moraalin omaavana miehenä, joka suhtautui hyvin myönteisesti Yhdysvaltoihin.²⁶⁰ Kiinnostusta vallankaappauksen auttamiseen löytyi myös Dominikaanisen Tasavallan ja Nicaraguan diktaattoreilta presidentti Trujilloilta ja presidentti Somozalta. Somozan mukaan myös Venezuela oli kiinnostunut osallistumaan vallankaappauksen järjestämiseen.²⁶¹

Vuoden 1952 lokakuussa myös Yhdysvaltojen ulkoministeriö halusi vallanvaihdon tapahtuvan Guatemalassa. Kun CIA:n delegaatio vieraili ulkoministeriössä, esittivät he kolme kysymystä Guatemalan suhteen: haluaisiko ulkoministeriö nähdä toisen hallituksen Guatemalassa, vastustaisiko ulkoministeriö hallintoa, joka nousisi valtaan voimakeinoin ja haluaako ulkoministeriö, että CIA alkaa toimia aktiivisesti vallanvaihdon järjestämiseksi. Ensimmäiseen kysymykseen vastattiin myöntävästi ja toiseen kieltävästi. Kolmanteen kysymykseen ei saatu heti suoraa vastausta, mutta Allen Dullesin mukaan hieman myöhemmin myös siihen vastattiin myönteisesti.²⁶² Vaikka CIA ja ulkoministeriö keskustelivat alustavasti vallanvaihdoksesta, ei näiden keskustelujen pohjalta voida tehdä vielä johtopäätöstä, että varsinaisiin toimiin olisi vielä ryhdytty. Ennemmin vaihtoehto oli nostettu alustavasti esille.

Trumanin aikana käsitettiin, että Guatemalassa oli kommunisteja, jotka olivat nousseet niin vaikuttavaan asemaan, että heidän vastustamisensa vaati aktiivisia toimia. Washingtonin näkökulmasta katsottuna kommunistit olivat soluttautuneet Kennanin aikaisemmin määrittelemiin virkoihin. Eri-tyisesti osa maareformin luonnosteluun osallistuneista henkilöistä ja median edustajista edustivat näitä kommunisteja. Heidän toimintansa oli lisännyt Amerikka-vastaisuutta Guatemalassa. Tämä

²⁵⁸ Memorandum From the Chief of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency (King) to the Deputy Director for Plans, Central Intelligence Agency (Wisner), 11.01.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 2-3.

²⁵⁹ Telegram From the CIA Station in [*place not declassified*], 25.01.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 5.

²⁶⁰ Memorandum From the Acting Chief of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency [*name not declassified*] to the Deputy Director of Central Intelligence (Helms), 17.03.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 13-16.

²⁶¹ Telegram From the CIA Station in [*place not declassified*] to the Central Intelligence Agency, 12.07.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 17.

²⁶² Memorandum From [*name not declassified*] of the Central Intelligence Agency to the Chief of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency (King), 08.10.1952, FRUS 1952-1954, Guatemala, 31.

nähtiin hälyttävän, koska se oli käsitetty Neuvostoliiton latinalaisen Amerikan toiminnan päätavoitteeksi. Ja koska kommunistien käsitettiin siis toimivan Neuvostoliiton määräysvallan alaisesti, oli Monroen doktriinia rikottu.

Yhdysvaltojen kommunistien vastaisen toiminnan keinojen voidaan katsoa noudattaneen patoamispolitiikan periaatteita taloudellisten ja poliittisten menetelmien osalta. Kyseisellä voimankäytöllä koetettiin hillitä Neuvostoliiton laajenemista latinalaisessa Amerikassa, sillä kaikki kommunistinen toiminta käsitettiin Moskova-vetoiseksi. Guatemalan tilanteessa koettiin, että taloudelliset ja poliittiset keinot olivat riittävä vastavoima, jolla Neuvostoliiton ja kommunismin leviäminen voitaisiin estää. Patoamispolitiikka perustui nimenomaan siihen, että Neuvostoliiton yrittäessä laajentua, sen laajenemisyrityksiin vastattaisiin tarvittavalla vastavoimalla. Ennen kaikkea tarkoituksena oli saada presidentti Arbenz ja Guatemalan hallitus sekä Guatemalan kansa ymmärtämään kommunismin vaarat, jonka jälkeen kommunistien toiminta muuttuisi lähes mahdottomaksi. On myös tärkeää huomata, että Yhdysvallat luopui Good Neighbor –politiikasta, jonka perustaan sen koko latinalaisen Amerikan politiikka oli rakennettu jo vuosikymmenien ajan puuttumalla toisen läntisen pallonpuoliskon valtion sisäisiin asioihin. Tämä kertoo siitä vakavuudesta, jolla Guatemalaan ja kommunismin leviämiseen Washingtonissa suhtauduttiin. Kommunismin uhkaa ei kuitenkaan koettu niin suureksi, että siihen olisi vastattava sotilaallisin toimin, vaikka niitäkin mahdollisuuksia oli jo alustavasti pohdittu.

6 ULKOPOLITIIKAN KOVEMPI LINJA

6.1 Kommunismi Guatemalassa vuoden 1953 alussa

Vuoden 1953 alussa Yhdysvaltojen ulkoministeriö käsitti Guatemalan kommunistien tavoitteiksi hallitukseen soluttautumisen syventämisen, työelämän suuremman kontrolloinnin puolueen kautta ja älymystön radikaalimpien piirien dominoinnin. Kommunistien katsottiin ”työntävän” muita poliittisia ryhmiä kohti ”äärimmäisiä työ-, maa- ja koulutusreformejä” sekä lisäävän nationalistista tyytymättömyyttä yhdysvaltalaisia yrityksiä kohtaan. Kommunistien tavoitteena pidettiin myös Yhdysvaltojen ulkopolitiikan leimaamista ”imperialistiseksi sodanlietsonnaksi”. Vaikka kommunisteilla katsottiin olevan valtaa, pidettiin Guatemalan hallitusta kuitenkin sinä toimijana, mikä halutesaan asiakohtaisesti mahdollisti tai esti kommunistien agendan toteuttamisen.²⁶³

Kommunistit olivat yhteistyössä hallituksen kanssa onnistuneet yhdistämään työväen muodostamalla ammattiliiton nimeltään Confederación General de Trabajadores de Guatemala (CGTG), jonka jälkeen liitto oli liitetty Maailman ammattiyhdistysten liiton WFTU:n (World Federation of Trade Unions) latinalaisen Amerikan alueelliseen liittoon. Yhdysvalloille WFTU oli kommunistinen liitto. Kommunistien seuraavana tavoitteena pidettiin ei-kommunistien savustamista ulos ammattiliittojen johdosta. Intelligentsijan keskuudessa kommunistit olivat Washingtonin mukaan onnistuneesti keskittyneet opettajien ja kirjoittajien liehittelyyn. Myös lehdistön ja hallinnon propagandavälineistön katsottiin olevan kommunistien hallinnassa. Tätä kautta heidän tavoitteenaan pidettiin hallituksen nationalistisen ja vasemmistolaisen politiikan kiihdyttämistä sekä neuvostoliittolaisen propagandan levittämistä Guatemalan väestön joukkoon.²⁶⁴

Poliittisella arenalla kommunistisen puolueen PGT:a pidettiin alle 1 000 jäsenen suuruisena organisaationa, sillä puolueen laillistamiseksi hankittuja nimikirjoituksia joulukuussa 1952 oli kerätty vain 532. PGT:lla oli neljä paikkaa 58 henkilön kongressissa, joskin epäiltiin, että kongressissa oli myös piilokommunisteja.²⁶⁵ Hallituksessa kommunisteilla ei ollut edustusta.²⁶⁶ Kommunisteilla ei

²⁶³ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington, 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 56-57.

²⁶⁴ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 57-58.

²⁶⁵ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 58-59.

kuitenkaan katsottu olevan kovinkaan laajaa kannatusta kansalaisten keskuudessa, mutta vaarallisempaan pidettiin muiden guatemalalaisten poliitikkojen sinisilmäisyyttä, sillä heidän ei katsottu ymmärtävän yhdistävää sidettä paikallisten ja kansainvälisten kommunistien välillä. PGT:n johtajien katsottiin tunkeutuneen presidentti Arbenzin sisäpiiriin saakka ja ongelmalliseksi koettiin myös heidän saavuttamansa kunnia maareformin luomisessa. Kommunistien suosio pohjautui vuoden 1944 vallankumoukseen ja sen esille nostamaan nationalistiseen ja vasemmistolaiseen ilmapiiriin. Sosiaalinen ja taloudellinen jälkeenjääneisyys sekä yhdysvaltalaisten yhtiöiden vahva rooli Guatemalassa taas mahdollistivat heidän toimintansa.²⁶⁷ Yhdysvaltojen ulkoministeriössä siis tunnistettiin ja ymmärrettiin Guatemalaa vaivanneet ongelmat ainakin osittain. Yhteiskunnallista ja taloudellista kehitystä tarvittiin, jotta valtio olisi voinut modernisoitua. Saman aikaisesti vallalla olevan tilanteen katsottiin tarjoavan edellytykset kommunistien toiminnalle.

Lopulta todellisina kommunismin mahdollistajina pidettiin presidenttejä Arévaloa ja Arbenzia ja heidän suosiollista asennettaan kommunismia kohtaan. Erityisesti Arbenzin katsottiin suosivan kommunisteja, koska hän piti heitä kyvykkäinä ja aikaansaavina. Arbenzin katsottiin pitelevän kässissään valtaa, jolla hän olisi voinut tuhota kommunistiset organisaatiot niin halutessaan, mutta Washingtonissa ajateltiin, että Arbenz uskoi kontrolloivansa kommunisteja. Ei pidetty varmana tunsiko Arbenz kommunismin uhkia ja pelkäsikö hän niitä tarpeeksi. Joka tapauksessa kommunistien toiminnan katsottiin tarvitsevan Arbenzia ja hänen hyväksyntäänsä.²⁶⁸

Kommunistisen puolueen PGT:n katsottiin toimivan Moskovan ohjeiden mukaisesti, vaikka Yhdysvalloilla ei tästä mitään konkreettisia todisteita ollutkaan. Kun Gutiérrez palasi Moskovasta 1951, yhdistyivät kaksi Guatemalan kommunistista puoluetta ja joulukuussa 1952 puolueen nimi vaihdettiin Guatemalan työväenpuolueeksi. Näitä seikkoja pidettiin riittävän todisteena siitä, että PGT ja Guatemalan kommunistit toimivat Neuvostoliiton tahdon mukaisesti.²⁶⁹ On hyvä kuitenkin huomioda, että Guatemalassa kommunistit eivät itse uskoneet, että kommunistisen valtion luominen Guatemalaan olisi ollut ainakaan lähitulevaisuudessa mahdollista, vaan ensin haluttiin luoda kapitalistinen valtio. Kapitalistisessa valtiossa taas kehittyisivät teollisuus ja proletariaatti, jonka jälkeen aineelliset edellytykset olisivat vasta olemassa sosialistiselle vallankumoukselle. Arbenz ja

²⁶⁶ National Intelligence Estimate, Washington 19.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1066.

²⁶⁷ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 58-59.

²⁶⁸ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 59.

²⁶⁹ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 66.

PGT olivat samaa mieltä siitä, ettei Washington sallisi kommunistisen valtion syntyä latinalaiseen Amerikkaan nähtävissä olevan tulevaisuuden aikana.²⁷⁰ Lopulta on mahdotonta sanoa, saivatko Guatemalan kommunistit ohjeita Neuvostoliitosta. Jos tapaamisia Neuvostoliiton kommunistien kanssa kuitenkin järjestettiin, on luontevaa olettaa, että politiikasta keskusteltiin. Itse asiassa tärkeintä on, että amerikkalaiset uskoivat PGT:n toimivan Moskovasta saatujen ohjeiden perusteella, eikä se saatiinko ohjeita todella. Washingtonissa poliittista toimintaa rakennettiin kuitenkin omien uskomusten ja käsitysten pohjalta ja vuoden 1953 alussa heidän näkökulmastaan oli selvää, ettei PGT ollut itsenäinen puolue vaan osa kansainvälistä kommunistista liikettä, jota johdettiin Moskovasta käsin.

Diplomaattisia suhteita Guatemalan ja Neuvostoliiton välillä ei oltu solmittu, mutta Tšekkoslovakiassa ja Puolan kanssa oli. Edustajia kyseisistä valtioista Guatemalassa ei ollut, vaan edustustot sijaitsivat Meksikossa, jonka kautta niin Guatemalan kuin muidenkin Keski-Amerikan valtioiden suhteita Puolaan ja Tšekkoslovakiaan hoidettiin. Guatemalassa oli kuitenkin järjestetty latinalaisen Amerikan maa- ja ilmakuljetuksen työväen konferenssi, jossa Guatemalan hallinnon edustajia oli ollut paikalla ja Guatemalasta oli lähetetty delegaatioita yhteensä 11 kommunistisiksi luokiteltuihin kokoontumisiin. Yhden hengen delegaatiot olivat yleisimpiä ja niitä oli lähetetty muun muassa vuoden 1951 World Peace Council –kokoukseen Wieniin ja vuoden 1952 CTAL Central Committee –tapaamiseen Meksikoon. Suurin delegaatio oli lähetetty vuoden 1951 Third Youth Festival –tapahtumaan Berliiniin, jossa Yhdysvaltojen ulkoministeriö arvioi olleen kuudesta seitsemään guatemalalaista. Vaikka todisteita ei oltu onnistuttu hankkimaan, pidettiin ulkoministeriössä todennäköisenä, että WFTU olisi sponsoroinut ammattiliitto CTGT:tä ja että delegaatioiden matkat olisi maksettu ulkomailta käsin.²⁷¹

Guatemalan ulkopolitiikan katsottiin noudattavan vuoden 1944 vallankumouksen nationalistista ja demokraattista henkeä. Demokratiasta kirjoitettaessa käytettiin kuitenkin lainausmerkkejä vähättelevään sävyyn. Guatemala ei ollut Washingtonin näkökulmasta tarpeeksi yhteistyöhaluinen Yhdysvaltojen kanssa pallonpuoliskon sisäisissä asioissa. Tämän lisäksi Arbenzin hallituksen katsottiin vastustavan yhdysvaltalaisien yritysten²⁷² toimintaa ja kolonialismia. Kolonialismi esitettiin lainausmerkeissä, mikä osoittaa, ettei sitä pidetty kovinkaan vakavana tai edes todellisena ongelmana

²⁷⁰Gleijeses 1991, 147.

²⁷¹ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 01.01.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 65-66.

²⁷² Nimeltä mainittuja yrityksiä olivat United Fruit Company, the International Railways of Central America ja Empresas Electrica.

enää 1950 –luvulla. Washingtonin näkökulmasta toiminta ei eronnut merkittävästi verrattuna muuhun latinalaiseen Amerikkaan, mutta Guatemalassa Yhdysvaltojen vastaisen propagandan katsottiin olevan poikkeuksellisen vahvaa.²⁷³

Guatemalan valtio oli tukenut muutamia vapaustaisteluita diktaattoreja vastaan Karibian alueella 1940- ja 1950-lukujen vaihteessa, ja tätä pidettiin erityisen ikävänä toimintana Yhdysvalloissa. Tulevaisuudessa Guatemalan odotettiin jatkavan kommunistisen toiminnan tukemista Keski-Amerikan alueella, vaikkakaan ei pidetty todennäköisenä, että Guatemalan armeija tulisi osallistumaan tällaiseen toimintaan. Pidettiin myös todennäköisenä, että Guatemala koettaisi hankkia kannatusta toimilleen Yhdistyneiden Kansakuntien kautta, jossa tukea oli saatavilla neuvostoblokilta ja Aasia/arabi –blokilta tiettyjen latinalaisen Amerikan valtioiden²⁷⁴ lisäksi. Pelättiin, että Guatemalan kommunistimyönteisyys saattaisi tehdä siitä turvasataman myös yhdysvaltalaisille kommunisteille,²⁷⁵ ja tätä käsitystä ainakin vahvistivat huhut, joiden mukaan kaksi amerikkalaista kommunistia nimiltään Winston ja Green, olisivat hakeneet turvapaikkaa Guatemalasta.²⁷⁶ Josef Stalinin kuoltua Guatemalan kongressi piti hiljaisen hetken hänen muistolleen ainoana hallinnollisena elimenä läntisellä pallonpuoliskolla.²⁷⁷ Tämä luonnollisesti tulkittiin kommunismimyönteisyytenä Yhdysvalloissa. Arbenzin mukaan kyse oli siitä, että guatemalalaiset pitivät Staliniä, Churchillia ja Rooseveltiä maailmanpelastajina heidän II maailmansodan aikaisen toimintansa vuoksi.²⁷⁸

Eisenhowerin presidenttikauden alussa premissit kommunisteista ja kommunismista säilyivät samoina kuin Trumanin presidenttiyden aikana. Käsitys kommunismin kansainvälisyydestä oli edelleen yleisesti hyväksytty lähtökohta, joten kaikki kommunistinen toiminta Guatemalassa käsitettiin Neuvostoliiton johtamaksi toiminnaksi. Myös kommunistien toimintamallien uskottiin pysyneen samoina. Kommunistit jatkoivat soluttautumistaan yhä syvemmälle Guatemalan hallintoon, mediaan ja älymystöön. Näiltä asemiltaan he koettivat kääntää yleistä mielipidettä Yhdysvaltojen vastaiseksi ja saada aikaan äärimmäisiä yhteiskunnallisia reformeja. Presidentti Arbenzia tai hänen hallituksensa jäseniä ei kuitenkaan pidetty kommunisteina. Yhdysvaltalainen ajattelu perustui ennen kaikkea käsityksille kommunismin Moskova-lähtöisyydestä ja Yhdysvaltojen arvovallan heikenty-

²⁷³ National Intelligence Estimate, Washington 19.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1068.

²⁷⁴ Nimeltä mainittu Argentiina, Bolivia, Chile ja Meksiko.

²⁷⁵ National Intelligence Estimate, Washington 19.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1069-1071.

²⁷⁶ Memorandum by the Officer in Charge of Central America and Panama Affairs (Leddy) to the Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs (Cabot), Washington 21.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1072.

²⁷⁷ Memorandum by the Officer in Charge of Central America and Panama Affairs (Leddy) to the Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs (Cabot), Washington 21.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1072.

²⁷⁸ Schlesinger & Kinzer 1983, 137.

misestä maailmalla, jos latinalaisessa Amerikassa ei pystytty hallitsemaan kommunistien toimintaa ja kommunismin leviämistä.

6.2 Maareformi – osoitus kommunismin levinneisyydestä

Helmikuun viidentenä päivänä vuonna 1953 Guatemalan kongressi erotti korkeimman oikeuden tuomarit, joiden katsottiin päätöksessään maareformin pysäyttämistä osoittaneen epäkelpoisuutta (unfitness) ja jäävyttä (incapacity), mikä tarkoitti, ettei heidän ollut sopivaa toimia oikeudenjakajina.²⁷⁹ Vain yksi viidestä tuomarista sai jatkaa virassaan.²⁸⁰ Yhdysvaltojen Guatemalan suurlähettilään mukaan tämä oli osoitus siitä, että kommunistit olivat onnistuneet soluttautumaan vallan ytimeen niin tehokkaasti, että heidän onnistui estää maareformin pysäyttäminen laillisia teitä. Kommunistien katsottiin pystyvän saavuttamaan haluamansa lopputulokset ilman suoraa kontrollia tai varsinaista valtaa. Kyseisen tapauksen katsottiin myös osoittavan, että Guatemalan demokratia oli ”hataralla pohjalla”.²⁸¹ On vaikea sanoa, olivatko tuomarit oikeasti jäävejä vai oliko kyse pelkästään poliittisten tavoitteiden saavuttamisesta keinolla millä hyvänsä. Todennäköisesti tuomarit omistivat ainakin jonkin verran maata, kuten myös monet kongressin jäsenet, mutta on mahdotonta arvioida, kuinka paljon se vaikutti heidän päätöksentekoonsa. Kuitenkin Yhdysvaltojen ajattelu perustui Kennanin esittämille käsityksille kommunistien toiminnasta, ja tärkeimpänä epävirallisen tason toimintamallina pidettiin nimenomaan kommunistien soluttautumista valtakoneistoon ja erilaisiin organisaatioihin. Guatemalassa heidän katsottiin soluttautuneen päätöksentekokoneistoon niin tehokkaasti, että he pystyivät ohjaamaan päätöksiä haluamaansa suuntaan.

Maareformin jatkamisen mahdollistamisen jälkeen Guatemalan valtio ilmoitti helmikuun 25. päivänä takavarikoivansa noin 947 neliökilometriä United Fruit Companyn maita.²⁸² Tämä ilmoitus tietysti herätti huomattavasti kiinnostusta Washingtonissa ja maaliskuun alussa ulkoministeriössä oli tiinkin tehty kattava analyysi Guatemalan maareformista. Maiden lunastamista pidettiin ”todennäköisenä, koska yhtiöllä ei ollut minkäänlaista erityistä suojaa uuden lainsäädännön alla” ja yhtiön

²⁷⁹ Cullather 2006, 129.

²⁸⁰ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 05.03.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 75.

²⁸¹ Letter From the Ambassador to Guatemala (Schoenfeld) to the Secretary of State's Special Assistant for Intelligence (Armstrong), Guatemala City 13.02.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 69.

²⁸² Cullather 2006, 129.

katsottiin olevan yksi kommunistien pääkohteista.²⁸³ Toukokuussa Guatemalan valtio oli saattanut loppuun kyseisten maiden takaisinlunastuksen.²⁸⁴

Elokuun 18. päivänä sai Yhdysvaltojen Guatemalan suurlähettiläs United Fruit Companyn toimitusjohtaja Greenbergiltä tiedon, että Guatemalan valtio aikoi lunastaa takaisin hieman yli 700 neliökilometriä UFCO:n maita Atlantin valtameren puolelta. Yhtiölle olisi tällöin tullut jäämään noin 360 neliökilometriä maata, josta viljelykäytössä oli vain noin 36 neliökilometriä. Takavarikoiduksi tarkoitettua maa-alasta ei yhtiön aktiivisessa käytössä ollut yhtään neliökilometriä, vaan maa oli joko hylättyä tai vuokrattua.²⁸⁵

UFCO yritti lobbauksellaan vakuuttaa amerikkalaiset poliitikot siitä, että Arbenz oli vaara vapaudelle ja että hänestä oli hankkiuduttava eroon. Samaten UFCO koetti lobbauksellaan vaikuttaa myös amerikkalaisen yleisön käsityksiin Guatemalasta.²⁸⁶ Poliitikkojen jatkuvan lobbauksen lisäksi UFCO järjesti amerikkalaisille lehdille kuten Time ja Newsweek matkoja, joilla reporttereille vakuuteltiin kommunistien olevan vallassa Guatemalassa. Näillä matkoilla reportterit kiersivät ainoastaan UFCO:n omistamilla alueilla ja keskustelivat UFCO:n etukäteen valitsemien henkilöiden kanssa tilanteesta. Ensimmäinen lehti, joka Bernaysin pyynnöstä kirjoitti UFCO:n ongelmista Guatemalassa hänen haluamaansa sävyyn vierailun jälkeen, oli New York Times.²⁸⁷

Maareformin odotettiin tuottavan Arbenzin hallitukselle päänvaivaa, koska sen kiihdyttämisen uskottiin aiheuttavan vakavia taloudellisia takaiskuja sekä väkivaltaa, jota hallituksen olisi vaikea kontrolloida. Toistaiseksi Guatemalan hallituksen katsottiin kuitenkin välttäneen kyseiset ongelmat. United Fruit Companyn katsottiin olevan puolustuskyvytön maareformin edessä, koska tuomioistuimet ja maanjaosta vastaava komitea näyttivät olleen samoilla linjoilla Arbenzin hallituksen kanssa maanjaon kiihdyttämisen suhteen. Tämän vuoksi United Fruit Companyn edustajille ei jäänyt viranomaisia tai muita toimijoita, kenen puoleen he olisivat voineet kääntyä, jos he olisivat kokeneet, että heitä olisi kohdeltu epäreilusti.²⁸⁸

²⁸³ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 05.03.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 78.

²⁸⁴ Memorandum by the Officer in Charge of Central America and Panama Affairs (Leddy) to the Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs (Cabot), Washington 21.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1072.

²⁸⁵ Telegram From the Embassy in Guatemala to the Department of State, Guatemala City 12.08.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 85.

²⁸⁶ Schlesinger & Kinzer 1983, 77.

²⁸⁷ Schlesinger & Kinzer 1983, 86-89.

²⁸⁸ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 05.03.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 71-72.

Guatemalassa arvioitiin olevan 341 191 yksityistä omistusta, joista maareformi koskettaisi 1 710 omistusta. Maareformin ei uskottu vaikuttavan yksityisten omistajien sen hetkiseen taloudelliseen tilanteeseen, mutta heillä ei nähty olevan mahdollisuuksia kehittää toimintaansa tulevaisuudessa. Huolenaiheeksi uusien maanomistajien suhteen taas nousi pelko siitä, että heidät alistettaisiin valtion tarkan kontrollin alaisiksi. Ongelmalliseksi koettiin myös maatalousministeriön johdossa oleva majuri Alfonso Martínez Estévez, sillä kyseisen viran katsottiin olevan hallituksen tärkein siviilivirka ja majuria pidettiin korruptoituneena, häikäilemättömänä ja juonikkaana.²⁸⁹ Myös presidentti Arbenz oli maanomistaja ja maareformin myötä valtio takavarikoi häneltäkin noin 7 neliökilometriä maata.²⁹⁰

Yhdysvaltojen ulkoministeriössä käsitettiin, että maareformin mahdollistavan lainsäädännön tarkoituksena oli puolifeodaalisen omistaja-työntekijä –suhteen tuhoaminen, maan uudelleenjako ja viljelysmetodien kehittäminen valtion avulla. Kaiken tämän päämääräksi määriteltiin kapitalistisen maatalouden kehittäminen. Käytännössä ulkoministeriön mukaan maareformin toteutus oli kuitenkin todistanut, että tarkoituksena oli maaseudun asukkaiden saattaminen entistä vahvemmin poliittisen vallan alle ja kommunistien aseman vahvistaminen heidän keskuudessaan.²⁹¹

Kolme päivää ulkoministeriön maareformi-raportin julkaisemisen jälkeen oli CIA Allen Dullesin mukaan valmis siirtymään ”projektin seuraavaan vaiheeseen”²⁹², mutta toivoi läheistä yhteistyötä poliittisen kentän kanssa, jotta haluttujen seurausten toteutuminen olisi todennäköisempää. Yksi Dullesin toiveista oli, että Yhdysvaltojen Guatemalan suurlähettiläs vaihdettaisiin. Dullesin luona oli käynyt ”kaksi amerikkalaista, joiden edut²⁹³ olivat sidottuja Guatemalan asioihin” ja heidän mukaansa suurlähetystöltä ei ollut saanut minkäänlaista apua heidän asioidensa hoidossa. Samat henkilöt olivat Dullesin mukaan käyneet myös varapresidentti Nixonin luona. Dulles toivoi myös presidentti Eisenhowerin kannanottoa neuvostoliittolaisten kommunistien soluttautumisesta latinalaiseen Amerikkaan ja muutamien kongressiedustajien puhuvan asian puolesta. Tärkeää olisi myös häiritä kahvintuontia Yhdysvaltoihin. Dullesin toivelistalla oli myös mahdollinen laki, jonka avulla voitaisiin määrätä lisähinta sellaisille tuotteille, joita tuotaisiin valtioista, joissa amerikkalaista omaisuutta

²⁸⁹ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 05.03.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 75-77.

²⁹⁰ Schlesinger & Kinzer 1983, 55.

²⁹¹ Intelligence Report Prepared in the Office of Intelligence Research, Department of State, Washington 05.03.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 70-71.

²⁹² Projektilla tarkoitetaan todennäköisesti PBFORTUNE:a ja yleisemmin Yhdysvaltojen tavoitteita kommunismin vastaisessa taistelussa Latinalaisessa Amerikassa.

²⁹³ Lähdemateriaalissa käytetään sanaa ”interest” kuvaamaan henkilöiden suhdetta Guatemalaan.

takavarikoitaisiin ilman kunnollista korvausta. Dullesin mukaan jo pelkkä lain tuottama uhka saattaisi olla riittävä.²⁹⁴

Guatemalassa Yhdysvallat oli ajautunut eräänlaiseen reformiparadoksiin. Yhdysvalloissa nimittäin haluttiin, että Guatemala ja latinalainen Amerikka kehittyisivät, mutta tämä oli hyvin vaikeaa ilman maareformia, koska pieni osa väestöstä hallitsi suurta osaa maasta. Kuitenkin maareformeja toteuttivat vain ihmiset, jotka olivat Yhdysvalloille epämieluisia. Vasemmistolaiseen politiikkaan kuului maan uudelleenjako, jotta hyvinvointi jakautuisi tasaisemmin. Tämä taas oli ristiriidassa suurten maanomistajien kanssa, joihin kuului amerikkalaisia yrityksiä läpi maanosan. Yhdysvaltojen hallinto tahtoi suojella amerikkalaisia yrityksiä ja samalla se halusi vastustaa kommunismia. Vaikka maareformi periaatteessa olikin Yhdysvalloille mieluinen, oli sillä aina kaksi negatiivista vaikutusta: ensinnäkin amerikkalaiset yritykset, kuten United Fruit Company, kärsivät siitä ja toiseksi kommunistit saivat siitä kunniaa, joka takasi heille suuremman kansantuen. Yhdysvaltojen tukemat vallanpitäjät latinalaisessa Amerikassa olivat taas oikeistolaisia, jotka saivat tukensa Yhdysvaltojen lisäksi rikkailta maaomistajilta ja valtioiden hyvinvoivilta eliiteiltä, eikä heidän voinut sen vuoksi odottaa toteuttavan tarvittavia reformeja kehityksen aikaansaamiseksi. Latinalaisen Amerikan reformiparadoksissa Yhdysvaltojen hallinto siis halusi, että maareformeja tehtäisiin tai niiden hyötyjä ainakin tavoiteltaisiin, mutta mahdollisia toteuttajia ei kuitenkaan voitu hyväksyä, sillä heidän toimintansa vuoksi heidät leimattiin kommunisteiksi.

Yhdysvalloissa ulkoministeriön ja edustustojen työntekijät uskoivat, että koska he ymmärsivät kommunismin luonnetta niin hyvin, he pystyivät myös tunnistamaan kommunisteja. Guatemalan suurlähettiläs Patterson²⁹⁵ kertoi luotettavana pitämästään ”ankkatestistä” puheessaan Rotary Clubilla vuoden 1950 maaliskuussa:

Many times it is impossible to prove that a certain individual is a communist; but for cases of this sort I recommend a practical method of detection – the ”duck test”. The duck test works this way: suppose you see a bird walking around in a farm yard. The bird wears no label that says ”duck”. But the bird certainly looks like a duck. Also, he goes to the pond and you notice that he swims like a duck. Then he opens his beak and quacks like a duck. Well, by this time you have probably reached the conclusion that the bird is a duck, whether he’s wearing a label or not.²⁹⁶

²⁹⁴ Memorandum for the Record, Washington 08.03.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 79-80.

²⁹⁵ Guatemalan suurlähettiläänä 1948-1951.

²⁹⁶ Immerman 1982, 102.

Ankkatesti kertoo karulla tavallaan siitä maailmasta, jossa Yhdysvaltojen ulkoministeriön työntekijät elivät. Luottamus yhteisiin premisseihin oli niin suuri, ettei heidän epäilyjään suurempia todisteita tarvittu. Reformiparadoksia voidaan pitää yhtenä esimerkkinä ankkatestin kaltaisesta päättelystä.

Ankkatesti itsessään on perelmanilaisen termistön mukaan todellisuuden rakennetta muokkaava argumentti, jossa argumentoidaan esimerkin avulla. Esimerkin avulla tapahtuvassa argumentoinnissa oletetaan tiettyjä säännönmukaisuuksia, joiden konkretisointeina esimerkit toimivat. Esimerkin avulla voidaan täten luoda sääntö tai ennakkotapaus.²⁹⁷ Ankkatestissä ankan toiminnan kuvauksen on tarkoitus olla esimerkki siitä, kuinka yksinkertaisella havainnointimenetelmällä voidaan tehdä johtopäätöksiä yksilöistä. Yksilön toiminnan perusteella voidaan saada selville hänen ”olemuksensa”, jota voidaan tässä yhteydessä pitää ajattelun synonyymina. Washingtonin ajattelumallin mukaan hallinnossa ymmärrettiin kommunismia ja kommunisteja niin hyvin, että yksilön toiminnan perusteella pystyttiin näkemään, onko kyseinen henkilö kommunisti.

Esimerkiksi maareformien teko osoitti, että Guatemalan hallinto toimi kuten Yhdysvaltojen hallinnon edustajat uskoivat kommunistien toimivan. Tämä vuoksi Guatemalan hallituksen oli oltava kommunistien ohjailema. Esimerkin avulla tapahtuvassa argumentoinnissa esitettyä kieltäytytään pitämästä ainutkertaisena ja erottamattomasti siihen yhteyteen sidottuna, jossa kuvattu tapahtuma on toteutunut.²⁹⁸ Washingtonissa siis ei otettu huomioon Guatemalan erityispiirteitä tai valtion ja sen kansalaisten tarpeita, vaan päädyttiin syyttämään kommunismia tapahtumista. Esimerkin avulla tapahtuvan argumentointi johtaakin usein niin laajoihin yleistyksiin, ettei se lopulta pysty vakuuttamaan perusteluna. Ainakin ankkatesti jäi kauaksi vakuuttavasta tavasta tunnistaa kommunisteja.

Historiantutkimuksessa Arbenzin maareformia on keuhuttu parhaaksi, mitä Keski-Amerikassa on koskaan toteutettu.²⁹⁹ Piero Gleijeseksen mukaan maareformin tarkoituksena oli kehittää Guatemalasta kapitalistinen valtio.³⁰⁰ Nick Cullather kuvaili sitä maltilliseksi ja kapitalistiseksi reformiksi, jollaisia Yhdysvaltojen johdolla toteutettiin samanaikaisesti esimerkiksi Japanissa. Cullather totesi maareformin olleen kuitenkin radikaali Keski-Amerikassa.³⁰¹ Richard Immermanin mukaan Arbenzin tavoite oli maareformin avulla muuttaa Guatemalan moderniksi ja kapitalistiseksi valtioksi.³⁰² Kaiken kaikkiaan voidaan pitää mielenkiintoisena ilmiönä, miten tutkijoiden maltillisena ja kapita-

²⁹⁷ Perelman 2007, 120-122.

²⁹⁸ Perelman 2007, 120.

²⁹⁹ Gleijeses 1989, 453.

³⁰⁰ Gleijeses, 1989, 147.

³⁰¹ Cullather 2006, 22-23.

³⁰² Immerman 1982, 63-64.

listisena uudistuksena pitämästä maareformista muodostui osoitus kommunismin levinneisyydestä. Varsinkin kun myös Yhdysvaltojen ulkoministeriö oli alun perin arvioinut maareformin Franklin D. Rooseveltin New Deal –reformien mukaiseksi, joiden tavoitteena oli parantaa Guatemalan taloudellista ja sosiaalista rakennetta ja luoda valtiosta moderni demokratia.

Yksi United Fruit Companyn lobbauksen kulmakivistä oli se, että Arbenzin maareformi oli osoitus kommunismista Guatemalassa.³⁰³ On kuitenkin mahdotonta osoittaa, kuinka paljon United Fruit Companyn lobbauksella oli vaikutusta maareformin tavoitteiden ja merkitysten muuttumiseen. Ainakin yhtiön näkökulmasta lobbaus oli onnistunutta, koska käsitys maareformista muuttui aivan toisenlaiseksi kuin mitä se oli hallinnossa ollut ja Guatemala saatiin näyttämään kommunistisemmalta kuin mitä se todellisuudessa oli.

6.3 Patoamispolitiikasta rollbackiin

Maaliskuun aikana Guatemalan hallinto oli huolestunut yhdysvaltalaisen lehdistön Guatemalaa koskevista kirjoituksista. Guatemalan suurlähettiläs Guillermo Toriello tapasikin Yhdysvaltojen ulkoministeriön ylempiä virkamiehiä asian tiimoilta. Yhdysvaltojen edustajat pitivät keskustelua ystävällisenä ja suorana. Toriellon mukaan kommunistien roolia ja asemaa Guatemalassa oli liioiteltu suuresti ja näiden huhujen liikkeelle laittajat olivat sosioekonomisten uudistusten vastustajia. Kommunismin uhan nostattajista Toriello mainitsi erityisesti ne Guatemalan naapurivaltiot, jotka pelkäsivät maareformin vaikutusta ja tukivat sen vuoksi vauraita maanomistajia. Yhdysvaltojen edustaja John M. Cabot, joka oli ulkoministerin avustaja Amerikan mantereen sisäisissä asioissa, paljasti Toriellolle, että Washingtonissa oltiin huolestuneita kansainvälisen kommunismin leviämiseen Guatemalassa ja kommunistien soluttautumiseen valtarakennelmien sisällä. Cabotin mukaan lehdistö oli Yhdysvalloissa itsenäistä, eikä edustanut valtion näkemyksiä.³⁰⁴

Toriellon mukaan Guatemalan hallitus olisi kiitollinen niistä tiedoista, joilla Yhdysvaltojen ”piilokommunisteiksi” määritellyt henkilöt saataisiin paljastettua, mutta Cabot kieltäytyi luettelemasta

³⁰³ Schlesinger & Kinzer 1983, 88.

³⁰⁴ Memorandum of Conversation by John F. Fisher of the Office of Middle American Affairs, Washington 25.03.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1059-1061.

nimiä, koska ”kyseessä on Guatemalan valtion sisäinen asia”.³⁰⁵ Todennäköisesti Yhdysvalloilla ei ollut minkäänlaista tietoa, ketkä ”salaisia kommunisteja” voisivat olla, tai ainakaan heitä ei ole nimetty missään aineistossa. Kieltäytymällä luettelemasta henkilöitä Yhdysvallat pystyi myös ylläpitämään kuvaa Good Neighbor –politiikan jatkumisesta, kun se ei sekaantunut toisen läntisen pallopuoliskon valtion sisäisiin asioihin. Vuoden 1953 syyskuuhun mennessä oli CIA:ssa kuitenkin saatu kehitettyä lista 25 kommunistista tai kommunismin liian myönteisesti suhtautuneista henkilöistä, jotka tulisi eliminoida vallankaappauksen jälkeen.³⁰⁶ Myöhemmin CIA oli Carlos Castillo Armaksen avustuksella saanut laadittua listan, jonka mukaan 58 henkilöä tulisi eliminoida vallankaappauksen aikana tai välittömästi sen jälkeen ja 74 henkilöä tulisi vangita.³⁰⁷ Koska listasta on CIA:n toimesta poistettu henkilöiden nimet ennen julkaisua, ei ole mahdollista tutkia väitettä heidän osallisuudestaan kommunistien toimintaan. Koska listaa ei ole päivätty, eikä sen luomispaikkaa ilmoitettu, on sen tarkka ajallinen sijoittaminenkin vaikeaa, mutta todennäköisesti se on tehty hienan ennen vallankaappauksen alkua.

On todennäköistä, että Guatemalan naapurivaltioissa, joissa oikeistodiktatuurit olivat voimissaan ja maanomistus oli äärimmäisen epätasaista, suhtauduttiin pelonsekaisin tuntein Guatemalan valtion sisäiseen kehitykseen. Yhdysvaltojen ulkoministeriössä oli aikaisemmin todettu, että usein latinalaisen Amerikan valtioiden tuottamaan informaatioon toisista valtioista tuli suhtautua kriittisesti sisäisen valtopolitiikan vuoksi, mutta kommunismin uhka näytti vähentäneen tätä pelkoa. Kommunismin leimaa näyttää olleen käytännössä mahdotonta poistaa, sillä se olisi vaatinut kaiken valtiollisen kehityksen pysäyttämistä ja paluuta siihen järjestelmään, jonka Yhdysvaltojen viranomaisetkin olivat todenneet puolifeodaaliseksi.

Toukokuun lopulla Washingtonissa arvioitiin Yhdysvaltojen Guatemalan politiikkaa, jonka kulmakivenä pidettiin pidättäytymistä kaikenlaisista myönnytyksistä ja palveluksista. Suorasta interventiosta oltiin pidättäytytty, koska sen katsottiin rikkovan Yhdysvaltojen latinalaisen Amerikan politiikan suurimpia periaatteita ja valtioiden välisiä sopimuksia.³⁰⁸ Good Neighbor –politiikkaa pidettiin siis ulkoministeriössä onnistuneena lähtökohtana, sillä sitä ei oltu valmiita hylkäämään julkisesti. Todellisuudessa Yhdysvallat oli jo rikkonut Good Neighbor –politiikan perusteita, koska se oli

³⁰⁵ Memorandum of Conversation by John F. Fisher of the Office of Middle American Affairs, Washington 25.03.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1059-1060.

³⁰⁶ Memorandum, Washington 25.09.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 114.

³⁰⁷ Guatemalan Communist Personnel to be disposed of during Military Operations of Calligeris. [http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4/cia-guatemala4_1.html], luettu 13.02.2012.

³⁰⁸ Memorandum by the Officer in Charge of Central America and Panama Affairs (Leddy) to the Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs (Cabot), Washington 21.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1073.

puuttunut Guatemalan sisäisiin asioihin. Sotilaallisia toimia ei oltu toteutettu, mutta taloudellisia pakotteita ja poliittista painostusta oli jo kohdistettu Guatemalaa vastaan. Nämä toimet ja propaganda oli kuitenkin tehty piilossa julkisuudelta.

Washingtonissa tulkittiin, että aseellinen apu Guatemalan naapurivaltioille El Salvadorille, Nicaragualle ja Hondurasille aiheuttaisi antipatioita Yhdysvaltojen kohtaan YK:ssa ja OAS:ssa sekä latinalaisen Amerikan väestössä. Kyseisen toiminnan katsottiin myös tarjoavan propagandamahdollisuuksia Arbenzin hallinnolle, vaikka toisaalta aseapu onnistuessaan saattaisi johtaa Guatemalan eristykseen muusta latinalaisesta Amerikasta, mikä aiheuttaisi opposition kasvua ja lopulta Arbenzin syrjäyttämisen.³⁰⁹ Guatemalan armeijaa pidettiin niin vahvana, että ollessaan yhtenäinen, se pystyisi voittamaan ne aseelliset voimat, jotka El Salvadorin, Hondurasin ja Nicaraguan valtiot voisivat tuottaa yhdessä, eikä pidetty mahdollisena, että kyseiset valtiot onnistuisivat yhteistyöllään aiheuttamaan Arbenzin hallinnon kaatumisen.³¹⁰ Oikeastaan kaikenlaista Guatemalan valtion vastaista toimintaa, joka oli johdettavissa Yhdysvaltoihin, pidettiin haitallisena Yhdysvaltojen asemalle erityisesti latinalaisessa Amerikassa ja kyseisen toiminnan katsottiin myös antavan Arbenzin hallinnolle mahdollisuudet niin toimivaan propagandaan, ettei sen valta-asemaa guatemalalaisten keskuudessa voitaisi horjuttaa.³¹¹

Guatemalan armeijan arvioitiin olevan ainoa maan sisäinen organisoitu toimija, joka olisi voinut saada aikaan nopean muutoksen poliittiseen tilanteeseen, ja armeijan johto nähtiin erittäin lojaalisena Arbenzille. Ainoastaan äärimmäisiissä olosuhteissa pidettiin mahdollisena, että armeija toimisi Arbenzin hallitusta vastaan. Jos armeijan ylin johto kokisi, että heidän henkilökohtainen turvallisuutensa olisi uhattuna tai jos taloudellinen järjestelmä romahtaisi, pidettiin heidän toimintaansa mahdollisena.³¹² Koska Arbenzin tausta oli armeijan upseerin ja puolustusministerin toimista, pidettiin ylintä upseeristoa silti Arbenzille lojaalisena, koska vallankumouksen tuomat mahdollisuudet sekä Arbenz vallankumouksen johtajana ja poliittisena toimijana olivat mahdollistaneet heidän nousunsa kyseisiin aseisiin. Mahdollisen tyytymättömyyden ilmenemisen odotettiin näkyvän alemmassa ja nuoremmassa upseeristossa.³¹³

³⁰⁹ Special Paper Prepared in the Division of Research for Latin America, Department of State, Washington 26.05.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 81.

³¹⁰ National Intelligence Estimate: Probable Developments in Guatemala, Washington 19.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1062-1063.

³¹¹ Special Paper Prepared in the Division of Research for Latin America, Department of State, Washington 26.05.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 84.

³¹² National Intelligence Estimate, Washington 19.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1062.

³¹³ National Intelligence Estimate, Washington 19.05.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1067.

Vuoden 1953 kesäkuussa Washingtoniin tuli tietoa eversti Carlos Castillo Armaksesta, entisestä Guatemalan armeijan upseerista, joka suunnitteli Hondurasin alueella vallankaappausta Arbenzin hallitusta vastaan. Tuolloin Castillo Armaksella ollut suunnitelmaa pidettiin heikkona, eikä sen onnistumisen katsottu olevan kovinkaan todennäköinen. Tämän katsottiin johtuvan itse suunnitelmien tehottomuudesta ja Castillo Armaksen ja Guatemalan armeijan ylimmän johdon heikoista väleistä.³¹⁴

Heinäkuussa Allen Dullesin mielipide oli, että Yhdysvallat tarvitsi uuden poliittisen linjan Guatemalan suhteen.³¹⁵ CIA:ssa Castillo Armasta pidettiin parhaimpana kandidaattina johtamaan mahdollista vallankaappausta. Arbenzin syrjäyttämistä ei pidetty mahdollisena ilman sotilaallista toimintaa, joka rahoitettaisiin ulkopuolelta käsin. CIA:n johdossa haluttiin, että Castillo Armakselle toimitettaisiin hänen pyytämänsä aseet ja lentokoneet tai muuta materiaalista apua, hänen suunnitelmansa käytäisiin läpi ja määriteltäisiin niiden onnistumismahdollisuudet sekä sovittaisiin sotilaallisesta avunannosta Guatemalan naapurivaltioiden Hondurasin, Nicaraguan ja El Salvadorin kanssa.³¹⁶

Vuoden 1953 elokuun puolivälissä Yhdysvaltojen ulkoministeriössä tehtiin laaja katsaus Yhdysvaltojen Guatemalan politiikkaan ja sen mahdollisiin tulevaisuuden linjauksiin. Washingtonissa arvioitiin, että Guatemalassa kommunisteilla on vahvempi asema kuin missään muussa latinalaisen Amerikan valtiossa. Kyseisellä hetkellä kommunistien ei katsottu muodostavan taloudellista tai sotilaallista uhkaa Yhdysvalloille. Vallalla olevan trendin katsottiin uhkaavan tuolla hetkellä lähinnä yhdysvaltalaisten yhtiöiden etua, mutta pidemmällä tähtäimellä kommunistien toiminnan katsottiin vaarantavan läntisen pallonpuoliskon yhtenäisyyden Neuvostoliiton mahdollisen aggression sattuessa ja Yhdysvaltojen strategisen turvallisuuden Karibian meren ja Panaman kanaalin alueilla. Kommunistien mahdollisen onnistumisen amerikkalaisten yhtiöiden tuhoamisessa katsottiin vaarantavan Yhdysvaltojen arvoallan koko latinalaisessa Amerikassa. Kommunistien tavoitteisiin luettiin myös Guatemalan ja Yhdysvaltojen yhteistyön estäminen läntisen pallonpuoliskon solidaarisuuden tuhoaminen ja Yhdysvaltojen aseman heikentäminen. Vaikka kommunistit eivät halunneet suoraan

³¹⁴ Report Summary Prepared in the Central Intelligence Agency, Washington 18.06.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 84-85.

³¹⁵ Memorandum of Discussion at the 157th Meeting of the National Security Council, 30.07.1953, FRUS 1952-1954, Volume II, 439.

³¹⁶ Memorandum From the Chief of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency (King) to Director of Central Intelligence Agency Dulles, Washington 17.08.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 87-89.

hallita Guatemalaa, he kuitenkin yrittivät tehdä valtiosta kommunismin kontrolloiman instrumentin.³¹⁷

Yhdysvaltojen tavoitteiksi Guatemalan valtion suhteen Washingtonissa listattiin toimivan yhteistyön luominen Yhdysvaltojen ja Guatemalan välille kansainvälisten hätätilanteiden tai sotien varalle sekä sellaisten olosuhteiden luominen Guatemalaan, jolloin Yhdysvaltojen toiveiden mukainen liiketoiminta olisi mahdollista molempia hyödyttävillä ehdoilla. Tavoitteiksi määriteltiin myös Guatemalan hallinnon suunnan muuttaminen suhteessa sen kommunismin sallivaan ja Yhdysvaltoja vastustavaan asenteeseen sekä kommunismin leviämisen estäminen Guatemalasta muihin pallonpuoliskon valtioihin. Ulkoministeriö linjasi kolme erilaista toimintavaihtoehtoa, joiden mukaan Yhdysvaltojen olisi mahdollista edetä. Ne olivat poliittinen vaikuttaminen, sotilaallinen toiminta tai kaikesta toiminnasta pidättäytyminen.³¹⁸

Ulkoministeriön politiikan luonnostelupaperissa poliittista vaikuttamista Guatemalan tilanteeseen pidettiin parhaana ratkaisuna, sillä Yhdysvaltojen viimeisten vuosikymmenten politiikan katsottiin herättäneen hyvää tahtoa Guatemalan ja muun latinalaisen Amerikan alueella. Tämä politiikka oli koostunut interventioden välttämisestä ja juridisen tasa-arvon kunnioituksesta. Kaikenlaisen interventionistisen politiikan, joka olisi liitettävissä Yhdysvaltoihin, katsottiin kääntävän ihmiset Yhdysvaltojen vastaisiksi, mikä tekisi yhteistyön tulevaisuudessa erittäin vaikeaksi. Tiiviiden diplomaattisten suhteiden säilyttämistä Guatemalan kanssa pidettiin tärkeänä, jotta Yhdysvaltojen näkemykset, esimerkiksi kommunismista, saataisiin mahdollisimman suoraan Guatemalan hallituksen tietoon. Samalla haluttiin pidättäytyä erilaisista taloudellisista avustuksista ja kieltäytyä materiaalihankinnoista, jotka pitivät sisällään myös sotilaalliset tarvikkeet. Samaan aikaan pidettiin tärkeänä latinalaisen Amerikan yleisen mielipiteen kääntämistä Guatemalan vastaiseksi erilaisten propagandaohjelmien avulla ja yhteistyötä muiden latinalaisen Amerikan valtioiden kanssa kommunismin leviämisen estämiseksi.³¹⁹

Muina mahdollisina keinoina vaikuttaa Guatemalan politiikkaan pidettiin suoraa sotilaallista interventiota, salaista sotilaallista operaatiota ja tilanteeseen puuttumattomuutta. Guatemalan valtiolla ei katsottu olevan mahdollisuutta taistella Yhdysvaltojen suoraa interventiota vastaan, mutta kyseistä

³¹⁷ Draft Policy Paper Prepared in the Bureau of Inter-American Affairs, Washington 19.08.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1074-1075.

³¹⁸ Draft Policy Paper Prepared in the Bureau of Inter-American Affairs, Washington 19.08.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1075-1084.

³¹⁹ Draft Policy Paper Prepared in the Bureau of Inter-American Affairs, Washington 19.08.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1075-1077.

metodia pidettiin huonona vaihtoehtona. Suoran ja salaisen sotilaallisen toiminnan katsottiin sotivan suoraan Yhdysvaltojen latinalaisen Amerikan politiikan peruslinjoja vastaan, ja ne tulisivat mitä todennäköisimmin kääntämään yleisen mielipiteen Yhdysvaltojen vastaiseksi läntisellä pallonpuolisolla ja mahdollisesti koko maailmassa. Tilanteeseen puuttumattomuuttakaan ei nähty hyvänä vaihtoehtona, koska sen ei katsottu auttavan kommunismin vastaisessa taistelussa 1950 –luvun maailmanpoliittisessa tilanteessa. Samoin kyseisen vaihtoehdon katsottiin olevan täysin sen perusajatuksen vastainen, että Yhdysvaltojen tulee johtaa aggressiivisesti taistelua kommunismia vastaan läntisellä pallonpuoliskolla.³²⁰

Ulkoministeriön kattava politiikan suunnitteluraportti oli kuitenkin hieman myöhässä, sillä elokuun 12. päivänä National Security Councilin tapaamisessa annettiin CIA:lle lupa toteuttaa salainen operaatio, jossa Guatemalan presidentti Jacobo Arbenz tulisi syrjäyttää. CIA sai operaatiossa täyden johdon ja muiden valtion virastojen tuli tukea sen toimintaa CIA:n haluamalla tavalla. CIA:n saama laaja mandaatti toimia juonsi juurensa sen arvostuksen korkeaan tasoon vuoden 1953 elokuussa. CIA oli juuri onnistunut salaisessa operaatiossa TPAJAX, jossa Iranin pääministeri Mohammed Mossadeqh syrjäytettiin.³²¹ Dokumenttia, jossa päätös annettiin, ei ole yleisesti saatavilla ja sen otsikko ja saatavuustiedot on sensuroitu Cullatherin tutkimuksesta, mutta muista lähteistä selviää, että viimeistään elokuun aikana CIA oli saanut luvan käyttää voimakeinoja Arbenzin hallituksen syrjäyttämiseksi.³²²

United Fruit Companyn roolia Arbenzin syrjäyttämiseen päätyneessä keskustelussa on lopulta hankalaa määrittellä, koska ulkoministeriön tai CIA:n julkaisemaa materiaalia keskusteluista on tarjolla hyvin niukasti. Schlesinger ja Kinzer pitivät United Fruit Companyn lobbausta suurimpana syynä Arbenzin syrjäyttämiseksi.³²³ Gleijeses tuntuu yhtyvän Fortunyn kuuluisaan lausahdukseen: ”He olisivat syrjäyttäneet meidät, vaikka emme olisi viljelleet ollenkaan banaaneja.”³²⁴ Immermanin mukaan todistusaineisto Guatemalaa kohtaan oli niin valtava, ettei United Fruit Companyn lobbaamiselle ollut tarvetta, vaan Arbenz olisi syrjäytetty joka tapauksessa.³²⁵ Myös Cullather toteaa, että

³²⁰ Draft Policy Paper Prepared in the Bureau of Inter-American Affairs, Washington 19.08.1953, FRUS 1952-1954, Volume IV, 1083-1084.

³²¹ Cullather 2006, 38.

³²² Esim. Memorandum for the Record, Washington 01.09.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 93.

³²³ Schlesinger & Kinzer 1983, 77.

³²⁴ Gleijeses 1991, 366.

³²⁵ Immerman 1982, 118.

Yhdysvalloissa suurin uhka nähtiin kohdistuvan kansallista turvallisuutta vastaan ja uhka amerikkalaisia yrityksiä kohtaan oli vain pieni osa tätä.³²⁶

Yhtiön roolin pohtiminen jättääkin paljon tilaa spekulatiolle aineiston puutteiden vuoksi, sillä lobbauksesta ei ole juuri materiaalia tutkijoille jäänyt. Varmaa on ainoastaan se, että United Fruit Company oli erittäin merkittävä yhdysvaltalainen yritys latinalaisessa Amerikassa ja sillä oli poikkeuksellisen läheiset suhteet valtion ylimmän johdon, ulkoministeriön ja CIA:n kanssa. Lähteiden perusteella voidaan myös nähdä, että yhtiö lobbasi voimakkaasti omien etujensa puolesta. Vallankaappausta tuskin olisi järjestetty, jos kyse olisi ollut vain amerikkalaisen yhtiön kohtelusta Keski-Amerikan valtiossa, mutta kylmän sodan konteksti toi mukanaan ideologisia jännitteitä, joita United Fruit Company pystyi hyödyntämään lobbauksessaan. Yhtiön lobbaus keskittyi Bernaysin johdolla nimenomaan siihen, että kommunismin leviäminen oli huolestuttavan korkealla tasolla Guatemalassa eikä niinkään yhtiön omasta mielestä kokemiinsa vääryyksiin ja sen etujen suojelemiseen. United Fruit Companyn lobbauksen tavoite saavutettiin joka tapauksessa, kun Guatemalan valtionjohto syrjäytettiin. Näin ollen voidaan sanoa, että lobbaus oli onnistunutta, mutta siihen tuskin koskaan saadaan vastausta, olisiko samaan ratkaisuun päädytty ilman United Fruit Companyn aktiivista toimintaa.

Richard Immermanin mukaan konfliktin syyt olivat kylmän sodan aikakauden ilmapiirissä ja siinä, etteivät amerikkalainen hallinto tai yleisö ymmärtäneet Guatemalaa.³²⁷ Myös Schlesinger ja Kinzer esittivät, ettei Yhdysvalloissa ymmärretty Guatemalan tapahtumia tai latinalaisen Amerikan luonnetta ja sen ongelmia.³²⁸ Immermanin mukaan guatemalalaisen kommunismin vaara käsitettiin Washingtonissa arvovaltatappion pelkona, sillä latinalaisella Amerikalla katsottiin olevan kaikkein suurin merkitys muiden valtioiden käsitykseen Yhdysvalloista, sen merkityksestä ja auktoriteetista. Neuvostoliiton mahdollisen sillanpääaseman läntisellä pallonpuoliskolla katsottiin heikentävän Washingtonin asemaa maailmanpoliittisella kentällä erittäin vakavasti. Turvallisuuspoliittisesta näkökulmasta kommunistinen Guatemala loi uhan maanosan yhtenäiselle puolustukselle mahdollisessa sotatilanteessa. Kommunisteilla olisi myös ollut parempi mahdollisuus soluttautua muihinkin latinalaisen Amerikan valtioihin ja vaikeuttaa näin Yhdysvaltojen toimintaa alueella ja aiheuttaa epävakautta maanosan poliittisiin oloihin.³²⁹

³²⁶ Cullather 2006, 37.

³²⁷ Immerman 1982, preface.

³²⁸ Schlesinger & Kinzer 1983, xv.

³²⁹ Immerman 1982, 103.

Immermanin tulos Yhdysvaltojen turvallisuuspoliittisesta ajattelusta tuntuu pitävän paikkansa. Yhdysvaltojen suurin pelko oli sen arvovallan mureneminen maailmalla. Washingtonissa pelättiin, ettei sen sanalla olisi enää niin paljoa painoarvoa kuin aikaisemmin, jos sen naapurivaltio olisi omaksunut itselleen ideologian, jonka mukaan Yhdysvallat oli kaiken pahan alku. Niin Immerman kuin Schlesinger ja Kinzer esittivät väitteen, ettei Yhdysvalloissa ymmärretty tarpeeksi hyvin Guatemalan tapahtumia, mikä pitää varmasti osittain paikkansa. Kuitenkin Washingtonissa käsitettiin esimerkiksi Guatemalan valtion puolifeodaalinen rakenne ja ymmärrettiin, että valtio tarvitsisi sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia. Uudistukset tehtiin kuitenkin sellaisten henkilöiden toimesta, ettei Yhdysvallat voinut niitä hyväksyä. Kommunismin oli jo todettu levinen Guatemalan hallintoon, jolloin uudistuspolitiikkakin nähtiin lopulta osana Moskovasta ohjattua kansainvälistä kommunismia.

Nick Cullatherin mukaan Yhdysvallat suojeli pääasiassa omaa turvallisuuttaan syrjäyttäessään Arbenzin. Tämän lisäksi hän korosti Eisenhowerin ja Trumanin käsitystä siitä, että taistelllessaan kommunismia vastaan Guatemalassa, he itse asiassa taistelivat Neuvostoliittoa vastaan.³³⁰ Cullather sijoitti konfliktin suoraan kylmän sodan ja kommunismin vastaisen taistelun kontekstiin. Hänen tutkimustuloksensa korostavat Washingtonin kokemaan turvallisuusuhkaa verrattaessa muihin tutkimuksiin. Cullatherin tuloksiin on saattanut vaikuttaa se, että hän keskittyi enemmän CIA:n tarjoamaan lähdemateriaaliin ja CIA arvioi Guatemalan muodostaman uhan suuremmaksi kuin esimerkiksi ulkoministeriö.

Turvallisuuspoliittinen keskustelu onkin jo moniulotteisempaa. Toisaalta Yhdysvalloissa pelättiin kommunismin rantautumista ja sen vaikutusta maanosan oloihin. Toisaalta taas 1950-luvun alussa oli jo arvioitu, ettei kommunistinen valtio pystyisi toimimaan pitkään, sillä sen suhteet huonontuisivat niin nopeasti alueen muiden valtioiden kanssa. Turvallisuusuhan kasvamiseen saattoi vaikuttaa kommunistien toiminnan tehokkuus Guatemalassa Washingtonin näkökulmasta. Amerikkalaisen ajattelun mukaan kommunistit olivat toimineet juuri niin kuin George Kennan oli ennustanut ja he olivat olleet toiminnassaan äärimmäisen tehokkaita. Vallankaappauspäätöksen aikaan Washingtonissa uskottiin jo, että kommunistit pystyivät saamaan läpi minkä tahansa haluamansa päätöksen. Näin ollen heidän vaikutusvaltansa katsotaan olleen todella suuri. Eniten Arbenzin syrjäyttämiseen vaikuttivat Guatemalan maantieteellinen sijainti, kommunismin leviäminen maailmalla ja Yhdysvaltojen käsitykset kommunismin luonteesta.

³³⁰ Cullather 2006, 37.

Vallankaappaukseen päätyminen, ulkoministeriön politiikan luonnostelupaperi ja muu aineisto kertovat kamppailusta aktiivisempaa toimintaa ja rollbackia edustaneen CIA:n ja vielä vahvasti patoamispolitiikan kannalla olleiden ulkoministeriön virkamiesten välillä. Näin ollen koko asiantuntijajayleisöllä ei ollut yhdenmukaisia premissejä siitä, kuinka kommunismia vastaan tulisi Guatemalan kaltaisissa tilanteissa toimia. Ulkoministeriö toivoi selvästi passiivisempaa otetta Guatemalan politiikkaan, joka perustuisi taloudellisiin pakotteisiin ja diplomatiaan. Tämä pitäisi julkisuudessa yllä Good Neighbor –politiikan periaatteita ja se käsitettiin hyödyllisemmäksi pitkän tähtäimen politiikaksi latinalaisessa Amerikassa. Päätökset tehtiin kuitenkin hallinnon korkeimmalla tasolla, jossa päättäjinä olevat henkilöt olivat hyväksyneet aktiivisemmän toiminnan lähtökohdat ajattelulleen. CIA ja hallinnon ylin johto kokivat kommunismin Guatemalassa niin vaaralliseksi Yhdysvaltojen arvovallalle koko maapallolla, että vallankaappaus nähtiin parhaana mahdollisena toimintakeinona. Läheskään koko ulkopoliittinen päätöksentekokoneisto ei kuitenkaan jakanut tätä ajattelua.

Vallankaappauksen järjestäminen oli täysin Eisenhowerin New Look –turvallisuuspolitiikan mukainen päätös. Neuvostoliiton kontrollia kaikissa maailman osissa haluttiin vähentää kaikin mahdollisin keinoin ja Guatemalan kommunistit Toimivat Yhdysvaltojen näkökulmasta Moskovan ohjeiden mukaisesti, kuten kaikki muutkin maailman kommunisteista. New Lookin yhdeksi tavoitteeksi oli asetettu Neuvostoliiton välikappaleiden vastustaminen sekä kommunististen puolueiden ja neuvostomyönteisten voimien heikentäminen. Keinoja ei oltu rajattu ja salaiset toimet olivat yksi mainituista Neuvostoliiton vastaisista toimintakeinoista. New Lookin yksi painopiste oli joustavuus, jonka merkitys kasvoi etenkin perifeerisillä alueilla. Latinalainen Amerika oli Yhdysvalloille erittäin tärkeä alue niin turvallisuuspoliittisesti kuin myös arvovallankin takia, mutta sitä ei kuitenkaan käsitetty samankaltaiseksi kylmän sodan keskukseksi kuin Eurooppaa tai joitain muita alueita. Kommunismi muodosti uhan ennen kaikkea Yhdysvaltojen arvovaltaa vastaan, vaikka myös turvallisuuspoliittisesta tilanteesta alettiin olla Washingtonissa huolissaan. Turvallisuuden koettiin vaarantuvan etenkin pitkällä tähtäimellä, mikäli kommunismi saisi tukevan jalansija läntisellä pallonpuoliskolla.

6.4 Vallankaappauksen toteuttaminen

Elokuun lopussa Allen Dullesin toive uudesta suurlähettiläästä toteutui, kun Yhdysvallat nimesi Guatemalan suurlähettilääksi John E. Peurifoyn. Samassa muistiossa CIA:n suunnitelmien varapäällikölle tiedotetaan, että kyseisestä hetkestä eteenpäin oli Guatemalan tilanne CIA:n ensimmäinen prioriteetti. CIA tulisi johtamaan operaatiota ja muilla olisi sellainen rooli kuin CIA näkisi tarpeelliseksi. Tämän jälkeen diplomaattisesta valmistelusta alettiin käyttää termiä ”toiset toimet CIA:n toimien tukemiseksi”.³³¹ Ennen Peurifoyn lähtöä Guatemalaan hänelle kerrottiin, että CIA:lle on annettu lupa käyttää voimakkaita toimia Arbenzin hallintoa vastaan ja saada aikaan muutos ”demokraattisempaa hallintoa” kohti.³³² Uuden suurlähettilään asettamista voidaan pitää ensimmäisenä aktiivisena toimenä, jolla vallankaappausta lähdettiin edistämään.

Syyskuussa Guatemalan vastaisten toimien valmistelu oli jo hieman pidemmällä. Aiempien CIA:n poliittisten toimien ja psykologisen sodankäynnin epäonnistuminen langetettiin nyt ulkoministeriön edustajien ylivarovaisuuden piikkiin ja samalla käsitettiin, ettei nopeaa operaatiota erittäin lyhyellä aikavälillä ollut mahdollista toteuttaa. Toteutettavina toimenpiteinä pidettiin erityisesti sotilaallisen avun lisäämistä muille Keski-Amerikan valtioille ja sen pysäyttämisen jatkaminen Guatemalan suhteen. Tällöin pidettiin mahdollisena järkyttää voimatasapainoa, joka oli tuolla hetkellä selvästi Guatemalan puolella. Tärkeänä pidettiin myös taloudellisen paineen ja julkisen poliittisen paineen lisäämistä Guatemalaa kohtaan. Poliitikkojen ja armeijan johtohenkilöiden kääntytystyötä oli tarkoitus lisätä, samoin psykologista sodankäyntiä Arbenzin hallintoa vastaan. CIA:n Guatemalan asemaa tuli vahvistaa ja Castillo Armaksen organisaatiota ja asemaa parantaa sotilaallista toimintaa silmäläpitäen. Yhteensä PBFORTUNE:ksi nimetylle operaatiolle annettiin noin 2,7 miljoonan dollarin budjetti, johon sisältyivät kaikki psykologisen sodankäynnin kuluista materiaalien hankintaan asti,³³³ joskin kyseistä budjettia kasvatettiin kolmeen miljoonaan dollariin jo seitsemän päivää alustavan budjetin julkaisemisesta.³³⁴

Syyskuun lopulla tiedustelulle asetettiin tavoitteiksi soluttautua Guatemalan kommunistiseen puolueeseen, suurimpiin ammattiliittoihin, anti-kommunistisiin organisaatioihin, armeijaan ja tietojen saavuttaminen kontrolloitujen toimijoiden kautta upseeriston ja hallinnon toimista. Samalla CIA:n

³³¹ Memorandum From the Chief of the Western Hemisphere Division, Central Intelligence Agency (King) to the Deputy Director for Plans of the Central Intelligence Agency (Wisner), Washington 27.08.1953, FRUS 9152-1954, Guatemala, 91-92.

³³² Memorandum for the Record, Washington 01.09.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 93.

³³³ Memorandum for the Record, Washington 11.09.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala 104-109.

³³⁴ Memorandum for the Record, Washington 18.09.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 112.

asema Guatemalassa sai toimeksiannon, jonka mukaan sen tuli levittää mahdollisimman paljon propagandaa Arbenzista, hallituksesta, armeijasta, kommunisteista ja vallankumouksellisista.³³⁵ Jos CIA aloitti vasta tällöin soluttautumisoperaatiot ja luotettavien tietojen hankkimisen, on sen ja ulkoministeriön aiempien tietojen ollut oltava suureksi osaksi vain tulkintoja, huhuja ja käsityksiä, ilman konkreettista todistusaineistoa päätöksenteosta ja vaikuttajista. Washingtonissa kuitenkin uskottiin, että ymmärtämällä kommunismia, oli mahdollista tehdä erittäin tarkkoja analyyseja kommunistien toiminnasta, eikä todistusaineistolle ollut täten edes tarvetta.³³⁶

Marraskuun puolivälissä oltiin CIA:ssa saatu aikaan suunnitelma, jonka perusteella PBSUCCESS – projektia alettiin toteuttamaan. Projektin päämääräksi asetettiin ”Guatemalan kommunistien kontrolloiman hallituksen syrjäyttäminen” verettömästi, jos se olisi mahdollista, ja asettaa valtaan Yhdysvalloille myönteinen hallitus. Operaatio oli jaettu kuuteen eri vaiheeseen, joista ensimmäinen käsitteli henkilöstön valintaa ja suunnittelua ja tästä seuraavat kaksi vaihetta käsittelevät erilaisia valmisteluja, joiden aikana muun muassa tehtiin poliittista työtä ja jaettiin propagandaa, joiden avulla Guatemalan hallitus saataisiin huonoon valoon kansainvälisesti. Samanaikaisesti vallankumoukseen osallistuvia joukkoja oli tarkoitus kouluttaa.³³⁷

Neljättä vaihetta pidettiin kriittisenä vaiheena. Sen aikana taloudellista painetta oli tarkoitus antaa mahdollisimman paljon ja saada Guatemalan hallitus ja armeija propagandan avulla uskomaan, että sodan syttyminen olisi lähellä. Viides vaihe oli itse vallankaappaus, jonka oli tarkoitus tapahtua melko helposti. Aluksi ”perustuslaillisen johtajan” (constitutional leader) eli Castillo Armaksen oli tarkoitus antaa uhkaus vallan ottamisesta väkisin, jos sitä ei hänelle luovutettaisi. Kansan käskettäisiin tämän jälkeen odottaa ohjeita ”perustuslailliselta johtajalta”. CIA:ssa uskottiin, että jos vaatimukseen ei suostuttaisi, alkaisi kansan keskuudessa suosittu vallankumous, jonka aikana kansa liittyisi Castillo Armaksen joukkoihin, ja tämän jälkeen vallankumousjoukot marssisivat pääkaupunkiin ja julistaisivat vallanvaihdon tapahtuneen. Kuudetta ja viimeistä vaihetta kutsuttiin vallan vahvistamiseksi, jonka aikana muodostettaisiin hallitus ja annettaisiin julistuksia liittyen tulevaan politiikkaan. Tuolloin kommunistit ja heidän kanssaan yhteistyötä tehneet kerättäisiin yhteen. Samanaikaisesti haluttiin, että OAS:n valtiot tunnustaisivat uuden hallinnon, jonka jälkeen Yhdysvallat tarjoaisi avustuksia.³³⁸

³³⁵ Memorandum, Washington 25.09.1953, FRUS, Guatemala, 113-114.

³³⁶ Immerman 1982, 102.

³³⁷ Draft Memorandum for the Record, Washington 12.11.1953, Guatemala, 136-138.

³³⁸ Draft Memorandum for the Record, Washington 12.11.1953, Guatemala, 138-139.

Ekonomisiin pakotteisiin liittyen Allen Dullesilla oli lennokka suunnitelma, jonka mukaan Guatemalan kahvintuontia voitaisiin heikentää, jos levitettäisiin huhua, jonka mukaan se sisältäisi hometta. Väitteen todistamista vääräksi pidettiin kuitenkin niin helppona, että Dullesin oli pakko luopua hankkeesta. Ilmeisesti toiminta oli lähes valmis alkamaan, sillä raportti keskusteluista kertoo, että Dullesin oli soitettava kesken kokouksen jollekin ja kerrottava, ettei kahvi-idea toteutettaisi.³³⁹ Taloudellisista häirintäkeinoista keskusteltiin muun muassa öljy-yhtiöiden³⁴⁰ ja kahviyhtiöiden kanssa.³⁴¹

Kaiken kaikkiaan suunnitelmaa, jonka Allen Dulles hyväksyi neljä päivää myöhemmin,³⁴² voidaan pitää erittäin optimistisena. CIA:n omien raporttien mukaan Castillo Armaksella ei ollut tukijoita Guatemalassa, eikä Arbenzin suosion laskusta ollut ilmassa mitään merkkejä. Silti uskottiin, että Yhdysvaltojen pakotteiden, propagandan ja muun toiminnan jälkeen Castillo Armaksen ei tarvitsisi tehdä muuta kuin ylittää raja ja antaa vaatimus vallan siirtämisestä. Tämä kertoo siitä suuresta luotosta, joka CIA:lla oli omaan tekemiseensä ja propagandavalmiuksiinsa sekä uskomuksesta, että guatemalalaiset vastustaisivat kommunismia, kunhan se oli heille ensin selitetty ja kommunismin vaikutus Guatemalassa näytetty toteen.

Suurlähettiläs Peurifoy'n kirje vuoden 1953 joulukuun lopussa maalaa synkän kuvan Guatemalan tuon hetkisestä tilanteesta. Hänen mukaansa kommunismi kuristaa valtiota pikkuhiljaa, eikä Arbenzin hallinnon voida antaa jatkaa sen kauden loppuun saakka. Tällöin kommunismi olisi jo levinnyt niin pitkälle, että Yhdysvaltojen turvallisuus ja taloudelliset edut olisivat vahingoittuneet erittäin paljon, eikä Yhdysvalloilla olisi muuta vaihtoehtoa kuin hylätä kyseinen alue. Arbenzin hallinnon päämääränä Peurifoy katsoi olevan konservatiivisen aineksien tuhoamisen Guatemalassa. Peurifoy'n mukaan Yhdysvaltojen oli muovattava olosuhteista Guatemalassa sen kaltainen, että vallankaappaus voisi onnistua. Guatemalassa ei ollut anti-kommunistista liikehdintää, joka olisi voinut toimia kyseisessä tilanteessa, mutta Peurifoy'n mukaan armeija oli luonteeltaan opportunistinen, vaikkakin oli tuolla hetkellä lojaali Arbenzin hallinnolle. Yhdysvaltojen tulisikin keskittyä armeijan oikeiden henkilöiden suostutteluun, kuitenkin paljastamatta kaikkia tarkoituksia, joilla voisi olla suun-

³³⁹ Contact Report, Washington 16.11.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 140.

³⁴⁰ Memorandum for the Record, New York 20.11.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 148-149.

³⁴¹ Memorandum for the Record, Washington 27.11.1953, FRUS 1952-1944, Guatemala, 152.

³⁴² Contact Report, Washington 16.11.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 141.

nattoman vahingolliset seuraukset Yhdysvaltojen intresseille Guatemalassa ja Keski-Amerikassa yleensä.³⁴³

Aikaisempiin käsityksiin poiketen nyt myös presidentti Arbenz ja hallitus nähtiin pahan aiheuttajina, eikä vain kommunistien toiminnan mahdollistavana tekijänä. Itse asiassa vallankumouksen aikaan Arbenziinkin viitattiin jo kommunistisen puolueen jäsenenä,³⁴⁴ mutta ainakaan vallankaappauksen hyväksymisen aikaan tämä ei vielä ollut yleinen käsitys. Kommunismin leviäminen Guatemalassa aiheutti Peurifoyn mukaan Yhdysvalloille turvallisuusriskin, jota ei voitaisi sallia. Aikaisemmin kysymys oli ollut erityisesti Yhdysvaltojen arvovallan heikentymisestä, vaikka myös pitkän aikavälin turvallisuusriski oltiin huomioitu. Nämä ovat toki yhden henkilön ajatuksia, jotka kuitenkin varmasti otettiin tosissaan Yhdysvalloissa. Peurifoyn käsitykset kertoivatkin Yhdysvaltojen päättäjille toistaiseksi, että päätös vallankaappauksen järjestämisestä oli oikea.

³⁴³ Letter From the Ambassador to Guatemala (Peurifoy) to the Assistant Secretary of State for Inter-American Affairs (Cabot), Guatemala City 28.12.1953, FRUS 1952-1954, Guatemala, 159-161.

³⁴⁴ Immerman 1982, 107.

7 KYLMÄ SOTA SAAPUU KARIBIALLE

Yhdysvaltojen Guatemalan politiikka voidaan jakaa helposti kahteen eri ajanjaksoon presidenttikausien mukaan. Harry Trumanin aikana Washingtonissa määriteltiin, mitä kommunismilla tarkoitettiin ja mitkä kaikki seikat käsitettiin osaksi sitä. Käsitetyt kommunismin luonteesta, kommunistien tavoitteista ja metodeista sekä kommunismin vastustuksen tärkeydestä jäivät elämään koko kylmän sodan aikaiseen amerikkalaiseen ajatteluun, eivätkä ne ole vielä 2000-luvullakaan täysin hävinneet yhdysvaltalaisien mielistä. Yksi tärkeimmistä kylmän sodan opeista oli Trumanin doktriini, jonka myötä Yhdysvallat hylkäsi aikaisemmin harjoittamansa eristäytyneisyyden politiikan. Sen myötä se sitoutui johtamaan taistelua kommunismia vastaan. Trumanin seuraajan Dwight Eisenhowerin aikana Yhdysvaltojen käsitykset kommunismista pysyivät samoina, mutta taistelun keinot olivat aggressiivisempia. Tämä johti lopulta Guatemalan vallankaappauksen järjestämiseen.

Yleisesti ottaen 1950-luvun alussa Yhdysvaltojen näkökulmasta kommunismi ei muodostanut sotilaallista uhkaa latinalaisessa Amerikassa. Suurimpana uhkana koettiin mahdollinen arvovaltatappio Neuvostoliitolle, mikäli jokin latinalaisen Amerikan valtio olisi muuttunut kommunistiseksi. Amerikkalaisvastaisuutta löytyi jokaisesta valtiosta Yhdysvaltojen eteläpuolelta ja sen lisääminen nähtiin kommunistien tavoitteena ja täten merkittävänä uhkatekijänä. Läntinen pallonpuolisko oli kuitenkin erittäin tärkeä Yhdysvalloille ja sotatilanteessa sen puolustamista pidettiin yhtenä tärkeimmistä tavoitteista. Yhdysvallat oli vuosikymmeniä harrastanut niin sanottua Good Neighbor – politiikkaa latinalaisessa Amerikassa ja erityisesti ulkoministeriössä sen koettiin parantaneen Yhdysvaltojen asemaa läntisellä pallonpuoliskolla. Samanaikaisesti Monroen doktriini säilytti asemansa yhtenä Yhdysvaltojen ulkopolitiikan kulmakivenä. Sen mukaan latinalainen Amerika oli Yhdysvaltojen etupiiriä, jonne eurooppalaisilla valtioilla ei ollut mitään asiaa. Monroen doktriinin alkuperäinen tavoite 1820-luvulla oli suojella läntisen pallonpuoliskon valtioita uudelleenkoloniasoinnilta ja turvata Yhdysvaltojen tulevaisuus valtiona.

Guatemalassa suurimmat ongelmat valtion modernisoimisessa liittyivät maan epätasaiseen jakoon, työläisten heikkoon asemaan ja koulutuksen puutteeseen. 1940-luvun lopulla Yhdysvaltojen hallitus oli pettynyt Guatemalan hallitukseen ja presidentti Arévaloon, koska kommunistien toimintaan ei oltu puututtu riittävän tarkasti. Arévalon aikana työntekijöiden asemaa oli parannettu ja se oli aiheuttanut hankaluuksia yhdysvaltalaisille yrityksille kuten United Fruit Companylle. Myös koulutusta oli kehitetty. Yhdysvallat odotti Jacobo Arbenzista amerikkalaisystävällistä hallitsijaa, jolla ei olisi

suuria ideologisia päämääriä. Washingtonin pettymys olikin suuri, kun paljastui, että Arbenz oli kommunistien suhteen vieläkin sallivampi kuin Arévalo.

Arbenzin presidenttikauden aikana kommunistien toiminta tuli näkyvämmäksi kuin aikaisemmin ja Washingtonin mukaan kommunisteiksi luokiteltuja henkilöitä oli parlamentissa, virkamiehinä ja median katsottiin olevan kommunistien hallinnassa. Washingtonin näkemyksen mukaan presidentti Arbenz uskoi käyttävänsä kommunisteja hyväkseen, mutta CIA:n mukaan todellisuudessa kommunistit pystyivät painostamaan presidentin haluamiinsa päätöksiin. Vuoden 1953 tammikuussa Yhdysvaltojen ulkoministeriö käsitti kommunistien tärkeimmiksi tavoitteiksi Guatemalassa syventää hallitukseen soluttautumista, kontrolloida puolueen kautta työelämää aikaisempaa vaikutusvaltaisemmin ja dominoida älymystön radikaaleimpia piirejä. Heidän myös katsottiin työntävän muita poliittisia ryhmiä äärimmäisten työ-, maa- ja koulutusreformien suuntaan.

Yksi suurimpia vaikuttavia tekijöitä Washingtonin käsitykseen Arbenzista oli vuoden 1952 Decree 900 –maareformi, jonka tavoitteena oli jakaa käyttämätöntä maata kansalaisille. Maata pakkolunastettiin omistajilta, ja heille maksettiin korvausta sen arvon mukaan, jonka omistajat olivat ilmoittaneet verotuksessa. Yhdysvalloissa reformiin suhtauduttiin ristiriitaisin tuntein. Toisaalta sen nähtiin olevan Rooseveltin New Deal –reformien mukainen ja sen tavoitteiksi katsottiin puolifeodaalisen yhteiskunnan muuttamisen moderniksi demokraattiseksi valtioksi sekä väestön taloudellisen ja sosiaalisen rakenteen parantaminen. Toisaalta sen taas katsottiin parantavan kommunistien asemaa, sillä he olivat olleet mukana valmistelemassa reformia. Vuoden 1953 alussa maareformin todellisena tavoitteena pidettiin maaseudun asukkaiden saattamista poliittisen vallan alle ja kommunistien aseman parantamista väestön keskuudessa. Arbenzin reformin myötä Yhdysvalloissa oli syntynyt reformiparadoksi. Sen mukaan amerikkalaiset pitivät valtiota kehittäviä reformeja, kuten maareformia, positiivisena asiana, mutta kaikki reformipolitiikan toteuttajat nähtiin kommunisteina heidän toteuttamansa politiikan myötä. Näin ollen valtion vanhanaikaisen valtion rakenteen uudistaminen sai hallitsijat näyttämään sosialisteilta Washingtonin silmissä, vaikka tavoitteena olisikin ollut moderni kapitalistinen valtio. Tällöin hallitsija menetti Yhdysvaltojen tuen, joka etenkin latinalaisessa Amerikassa hankaloitti kyseisen valtion toimintaa.

Maareformin myötä United Fruit Company lisäsi lobbaustaan Washingtonissa. Yhtiöllä oli merkittävät lobbausverkosto, johon kuului alan arvostetuimpia henkilöitä, kuten Edward Bernays ja Thomas Corcoran. Lisäksi UFCO:lla oli läheiset suhteet Yhdysvaltojen valtionjohtoon, muun muassa CIA:n johtaja Allen Dulles oli aikaisemmin toiminut yhtiön hallituksessa. United Fruit Companyn

lobbauksen tuloksena amerikkalainen media alkoi kiinnittää yhä enemmän huomiota Guatemalaan ja UFCO järjesti toimittajille matkoja sen plantaaseille, joilla yhtiö kontrolloi tarkasti, mitä toimittajat näkivät tai kenelle he puhuivat. United Fruit Company oli merkittävä yhtiö Yhdysvalloissa ja se oli hyvin verkostoitunut. Se pystyi ajamaan etujaan tehokkaasti, mutta lähteiden perusteella ei ole syytä olettaa, että vallankaappaus olisi tehty vain, jotta UFCO:n asiat olisivat paremmin. Yhtiön lobbaus kuitenkin vaikutti siihen, että kommunismiin Guatemalassa kiinnitettiin enemmän huomiota niin valtionjohdossa kuin mediassakin. Tämän vuoksi UFCO:lla oli oma roolinsa vallankaappauksen alulle panemisessa.

Presidentti Harry Trumanin aikana Yhdysvalloissa jouduttiin määrittelemään, mitä kommunismi oli ja mitkä Neuvostoliiton politiikan päämäärät II maailmansodan jälkeisessä maailmassa olivat. George Kennan oli ensimmäinen henkilö, joka kykeni hallituksen hyväksymällä tasolla määrittelemään Neuvostoliiton ja kommunismin tavoitteita ja politiikkaa. Kennanin The Long Telegram –nimellä tunnetun sähkeen ja myöhemmin julkaistun artikkelin The Sources of Soviet Conduct luomat määritelmät kommunismin luonteesta ja kommunistien päämääristä säilyivät läpi kylmän sodan ja sen jälkeenkin yhdysvaltalaisen mielissä. The Long Telegram –sähköä pidetään kylmän sodan ajan merkittävimpänä amerikkalaiseen ajatteluun vaikuttaneena dokumenttina. Yhdysvaltojen ulkoasiainhallinnon sisällä Kennanin esittämät väitteet hyväksyttiin yleisesti kaiken ajattelun ja toiminnan lähtökohdiksi. Yhdysvaltalainen ajattelu perustui siis näille premisseille. Samaan aikaan myös Trumanin doktriinista tuli amerikkalaisen ajattelun ohjenuora. Sen myötä Yhdysvallat hylkäsi lopullisesti II maailmansotaa edeltäneen eristäytyneisyyden politiikkansa ja sitoutui taisteluun Neuvostoliittoa ja kommunismia vastaan.

Tärkein premissi oli käsitys kommunismin kansainvälisestä luonteesta. Washingtonissa uskottiin, että kaikki kommunismi oli Moskovasta johdettua, eikä itsenäisiä kommunisteja voinut olla. Tämä tarkoitti luonnollisesti sitä, että Guatemalan kommunistit toimivat Moskovasta saatujen ohjeiden mukaan, joten taistelu Guatemalasta oli itse asiassa taistelua Neuvostoliittoa vastaan. Koska kommunismi oli eurooppalaisesta valtiosta käsin johdettu kansainvälinen liike, olivat kommunistien toimet latinalaisessa Amerikassa rike Monroen doktriinia vastaan. Monroen doktriinin mukaan eurooppalaisten valtioiden uusia kolonisaatioyrityksiä Amerikan mantereella ei hyväksyttäisi ja kommunismi tulkittiin Neuvostoliiton yritykseksi laajentua Yhdysvaltojen takapihalle. Kennanin mukaan Monroen doktriini olikin luotu juuri kommunismin leviämisen kaltaisia tilanteita varten.

Washingtonissa uskottiin, että kapitalistinen ja sosialistinen maailma eivät voinet elää rinnakkain, koska sosialistinen maailma ei uskonut sitä mahdolliseksi. Moskovan tavoitteeksi käsitettiin Neuvostoliiton vaikutusvallan levittäminen. Tätä päämäärää tavoiteltiin virallisen ja epävirallisen tason keinojen kautta. Virallisella tasolla tarkoitettiin toimintaa, joka tapahtui virallisesti Neuvostoliiton nimissä. Epävirallisella tasolla taas tarkoitettiin toimintaa, jota suorittivat Neuvostoliiton edustajat eripuolilla maapalloa, mutta josta valtion johto ei suostuisi ottamaan vastuuta. Epävirallisen tason toimijoiksi katsottiin muun muassa kaikkien muiden valtioiden kommunististen puolueiden sisäpiirit. Epävirallisella tasolla tarkoitus oli soluttautua eri organisaatioihin, kuten ammattiliittoihin ja medioihin sekä päätöksenteon ytimiin hallituksissa ja poliisivoimissa. Epävirallisen tason toiminnan tavoitteeksi käsitettiin länsivaltojen aseman ja vaikutusvallan heikentäminen, jotta tyhjiö saatettaisiin täyttää Moskovan tarjoamalla ideologialla. Tämä nähtiin tarkoitukseksi erityisesti alueilla, joissa oli jo valmiiksi länsivaltojen vastustusta.

Latinalaisessa Amerikassa Yhdysvaltojen maine oli parantunut paljon Good Neighbor –politiikan myötä, mutta Yhdysvaltojen vastustusta oli myös huomattavasti jäljellä. Tämä perustui Yhdysvaltojen toiminnan lisäksi myös amerikkalaisten yritysten toimintaan alueella. Guatemalassa oli United Fruit Companyn ja muiden amerikkalaisten yhtiöiden vastustusta jo valmiiksi, mutta maareformi kärjisti tilannetta vielä entisestään – etenkin Yhdysvaltojen näkökulmasta. Myös Amerikkavastaisuus oli kasvanut vuoden 1944 nationalististen ja suositun vallankumouksen myötä. Guatemalan kommunistien katsottiin soluttautuneen mediassa, ammattiliitoissa ja yhdistyksissä paikoille, jotka olivat hyvin näkyviä yhteiskunnassa. Tämän lisäksi he olivat päässeet aivan presidentti Arbenzin poliittiseen lähipiiriin saakka. Kaikki nämä tukivat Kennanin aikaisemmin esittämiä väitteitä kansainvälisen kommunismin toiminnasta.

Washingtonin näkökulmasta kommunismi oli levinnyt Guatemalassa niin laajalle, että sitä vastaan oli alettava toimia. George Kennan oli esitellyt patoamispolitiikan kommunismin vastaisen taistelun strategiaksi, ja se oli yleisesti hyväksytty lähtökohta ajattelulle ulkoasiainhallinnossa. Patoamispolitiikan mukaan Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten tuli aina vastata tarvittavan voimakkaasti, kun Neuvostoliitto yritti laajentaa vaikutusvaltaansa. Jo toiminnan uhkaa pidettiin yleensä riittävänä. Käytettävä voima saattoi koostua aseellisen voiman lisäksi myös taloudellisista pakotteista tai poliittisesta painostuksesta. Guatemalassa Yhdysvallat keskittyi taloudellisiin pakotteisiin ja poliittiseen painostukseen. Poliittinen painostus kohdennettiin Guatemalan hallituksen lisäksi myös muihin valtioihin ja pankkeihin. Tällöin Guatemalan mahdollisuudet saada lainaa hupenivat olemattomiin.

Eisenhower uskoi Trumanin tapaan kommunismin vastaisen taistelun tärkeyteen. Yksi tärkeimpiä syitä hänen presidenttiehdokkuudelleen oli pelko Yhdysvaltojen ajautumisesta takaisin eristäytyneisyyden politiikkaan. Tällöin Yhdysvallat ei olisi avustanut ketään kommunismin vastaisessa taistelussa vaan olisi suojellut ainoastaan omien rajojensa sisälle jäävää aluetta. Pahimmassa mahdollisessa tapauksessa tämä olisi Eisenhowerin hallituksen näkökulmasta johtanut lopulta siihen, että kaikki muut valtiot olisivat olleet kommunistisia, kunnes Yhdysvallat olisi ollut ainoa kapitalistinen demokratia jäljellä. Lopulta se olisi johtanut myös Yhdysvaltojen muuttumiseen kommunistiseksi. Eisenhower ja Truman uskoivat molemmat, että Yhdysvaltojen oli vastustettava kommunismia kaikkialla maailmassa ja johdettava kommunismin vastaista taistelua. Konfliktin juuret käsitettiin edelleen samoiksi. Yhdysvaltojen mukaan ei rauhanomaista yhteiseloä kapitalistisen ja kommunistisen maailman välillä voitu saavuttaa, koska Moskovassa ei uskottu sellaisen mahdollisuuteen.

Eisenhower ja ulkoministeri John Foster Dulles jakoivat aikaisemman hallituksen käsitykset kommunismista ekspansiivisena liikkeenä, jota johdettiin aina Moskovasta käsin. Tärkeimmäksi viholliseksi Dulles määritteli Neuvostoliiton kommunistisen puolueen, jonka johdon alaisia olivat kaikki maailman kommunistit. Dulles käsitti myös Neuvostoliiton valtion puolueen instrumentiksi, jonka tarkoitus oli levittää kommunismia ja auttaa hallitsemaan kommunismin vallan alaisia alueita. Neuvostoliiton ydinasearsenaali ja kansainvälinen poliittinen toiminta muodostivat Yhdysvaltojen suurimmat uhat. Yhdeksi uhaksi koettiin myös Yhdysvaltojen talouden mahdollinen heikkeneminen tai lama. Soluttautuminen tärkeisiin aseisiin eri valtioissa käsitettiin edelleen kommunistien tavoitteeksi. Näistä asemista käsin soluttautuneet henkilöt voisivat tilaisuuden tullen vaikuttaa tapahtumiin.

Eisenhowerin aikana alettiin kiinnittää enemmän huomiota talouteen ja kylmän sodan taloudellisiin vaikutuksiin. Patoamispolitiikka käsitettiin toisaalta hyväksi tavaksi taistelussa kommunismia vastaan, mutta samanaikaisesti se oli myös erittäin kallis keino ja vaati todella paljon niin Yhdysvalloilta kuin sen liittolaisiltakin. Dulles kritisoi patoamispolitiikkaa myös siitä, ettei se pyrkinyt aktiivisesti tuhoamaan vihollista, vaan elämään sen rinnalla. Kritiikin ja omien periaatteidensa pohjalta Eisenhowerin hallitus määritteli uudestaan Yhdysvaltojen kansallisen turvallisuuden perusteita, ja tätä uutta turvallisuuspolitiikkaa kutsuttiin nimellä New Look.

Yksi New Look –politiikan perusteita oli Yhdysvaltojen suuri ydinasearsenaali. Dulles puhui julkisuudessa niin sanotusta massiivisen vastaiskun periaatteesta, jonka mukaan vihollinen ei uskaltaisi hyökätä Yhdysvaltoja vastaan, koska mahdollinen vastaisku olisi sille niin tuhoisa. Hallituksen näkökulmasta yksi ydinaseiden suurimpia positiivisia puolia oli niiden edullisuus. Patoamispolitiikkaa

jatkettiin osana turvallisuuspolitiikkaa, mutta se perustui aikaisempaa enemmän sotilasliitoille. Kollektiivinen puolustus Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten välillä olikin yksi New Lookin perusajatuksia. New Look toi mukanaan myös rollback-politiikan, jonka mukaan Yhdysvaltojen tuli aina pystyä vastaiskuun Neuvostoliiton avointa aggressiota vastaan valitsemallaan tavalla ja valitsemassaan paikassa.

Eisenhower oli itse kiinnostunut salaisista operaatioista ja hänen presidenttikausiensa aikana CIA kehittyi tiedusteluorganisaatiosta myös suorittamaan salaisia operaatioita. New Lookissa painotettiin myös joustavuutta, ja koska vaihtoehtoisia toiminnan malleja oli aikaisempaa enemmän, pystyivät presidentti ja National Security Council päättämään kriisikohtaisesti, mikä olisi paras toiminnan tapa. New Look perustui ajatukselle aktiivisemmasta Neuvostoliiton ja kommunismin vastustamisesta kuin Trumanin turvallisuuspolitiikka, ja Eisenhowerin hallitus halusi aggressiivisten keinojen lisäksi käyttää aikaisempaa enemmän myös taloudellisia ja poliittisia pakotteita. Myös propagandaa haluttiin alkaa hyödyntää voimakkaammin.

Guatemalan tilanne käsitettiin Eisenhowerin aikana lähes samalla lailla kuin Trumanin presidenttikaudella. Washingtonissa katsottiin, että kommunistit olivat päässeet asemiinsa pääasiassa soluttautumisen kautta eivätkä puolueen menestyksen myötä. Kommunismin levinneisyyden ei katsottu merkittävästi lisääntyneen, mutta silti päädyttiin vallankaappauksen järjestämiseen ongelman ratkaisemiseksi. Samaan aikaan, kun National Security Council myönsi CIA:lle lopullisen luvan alkaa järjestämään vallankaappausta, liputettiin ulkoministeriössä vielä vahvasti patoamispolitiikan puolesta myös Guatemalan tilanteessa. Tämä kertoo siitä, että kommunismin vastaisen taistelun uudet keinot eivät olleet vielä tuolloin saavuttaneet koko ulkoasiainhallinnon hyväksyntää presidentin ja päättävän tason näkemykset CIA:n uudesta ja aktiivisemmasta roolista olivat kuitenkin niin vahvat, että vallankaappaus päädyttiin järjestämään. Päätös oli selkeästi uuden turvallisuuspolitiikan, New Lookin, mukainen.

Washingtonissa ei vielä vallankaappauksesta päätettäessä uskottu, että edes kommunistiseksi valtioksi muuttunut Guatemala olisi ollut suuri uhka Yhdysvaltojen turvallisuudelle. Turvallisuuden koettiin kuitenkin vaarantuvan pitkällä aikavälillä ja kommunismin katsottiin uhkaavan läntisen pallonpuoliskon yhtenäisyyttä mahdollisen Neuvostoliiton aggression aikana. Myös Yhdysvaltojen strategisen turvallisuuden katsottiin vaarantuvan Panaman kanaalin ja Karibian meren alueella. Eri-tyisesti kommunismin leviämisen ja kommunistisen valtion läntisellä pallonpuoliskolla käsitettiin olevan erittäin haitallinen Yhdysvaltojen arvovallalle. Washingtonissa ajateltiin, että muun maail-

man luottamus Yhdysvaltoihin vähenisi, mikäli se ei pystyisi turvaamaan edes omaa lähialuettaan kommunismin leviämislä. Se, että arvovaltatappiota pidettiin näin suurena, kertoo osaltaan myös siitä, kuinka suurena uhkana kansainvälistä kommunismia lopulta pidettiin.

Guatemalan kehityksen myötä kylmä sota saapui Karibialle ja pakotti Yhdysvaltojen hallinnon tekemään valinnan sen latinalaisen Amerikan politiikan suhteen. Washington olisi voinut jatkaa Good Neighbor –politiikan linjoilla kunnioittamalla Guatemalan itsemääräämisoikeutta, mutta kommunismin leviämisen muodostama uhka oli niin suuri, että Yhdysvallat joutui turvautumaan rollback-politiikkaan. Guatemalan vallankaappauksen myötä kylmä sota oli tullut läntiselle pallonpuoliskolle jäädäkseen ja Guatemalan konflikti muodosti Yhdysvalloille esimerkkitapauksen siitä, miten kommunismin uhatessa voidaan toimia. Samoja metodeja yritettiin käyttää muun muassa Kuubassa 1960-luvun alussa ja myös muualla latinalaisessa Amerikassa, kun Yhdysvallat kohtasi kommunismia. Guatemalan vuoden 1954 vallankaappausta voidaan siis pitää ennen kaikkea kylmän sodan tuotteena ja yrityksenä vastustaa kommunismia, mutta jonka toteutumiseen vaikuttivat lisäksi taloudelliset seikat ja Guatemalan geopolitiittinen sijainti.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Lähteet

Acheson, Dean 1949. "Waging Peace in Americas". Address by Secretary Acheson. *The Department of State Bulletin*, Vol. XXI, No. 534, 26.09.1949, 462-466.

[<http://www.archive.org/details/departmentofstat2149unit>], luettu 09.03.2011.

Dulles, John Foster 1957 (ensimmäinen painos 1950). *War or Peace*. The MacMillan Company, New York.

Dulles, John Foster. A New Foreign Policy. *Life Magazine*, 19.05.1952.

[http://www.trumanlibrary.org/whistlestop/study_collections/achesonmemos/view.php?documentVersion=both&documentid=70-5_30&documentYear=1952&showTranscript=true], luettu 24.10.2013.

Eisenhower, Dwight D. Inaugural Address, 20.01.1953.

[<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=9600>], luettu 01.11.2013.

Eisenhower, Dwight D. Annual Message to the Congress on the State of the Union, 02.02.1953.

[http://www.eisenhower.archives.gov/all_about_ike/speeches/1953_state_of_the_union.pdf], luettu 01.11.2013.

Guatemalan Communist Personnel to Be Disposed of During Military Operations of Calligeris.

[http://www.gwu.edu/~nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB4/cia-guatemala4_1.html], luettu 13.02.2012.

Kennan, George F. "The Long Telegram". The Charge in the Soviet Union (Kennan) to the Secretary of State, 22.02.1946. [<http://www.gwu.edu/~nsarchiv/coldwar/documents/episode-1/kennan.htm>], luettu 02.12.2010.

Kennan, George F. The Sources of Soviet Conduct. *Foreign Affairs* July/1947, 566-582.

Monroe, James. "The Monroe Doctrine". President Monroe's Seventh Annual Address to Congress, 02.12.1823. [<http://www.ourdocuments.gov/doc.php?flash=true&doc=23&page=transcript>], luettu 18.02.2011.

NSC 162/2, A Report to the National Security Council by the Executive Secretary on Basic National Security Policy, 30.10.1953, Washington. [<https://www.fas.org/irp/offdocs/nsc-hst/nsc-162-2.pdf>], luettu 24.10.2013.

Roosevelt, Franklin D. Inaugural Address, 04.03.1933. [<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/index.php?pid=14473>], luettu 28.02.2011.

Truman, Harry S. "The Truman Doctrine". President Harry Truman's Address Before a Joint Session of Congress, 12.03.1947. [http://avalon.law.yale.edu/20th_century/trudoc.asp], luettu 21.02.2011.

Truman, Harry S. Inaugural Address, 20.01.1949. [<http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=13282>], luettu 18.02.2011.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1933, Volume IV, The American Republics. *Seventh International Conference of American States held at Montevideo, December 3-26, 1933*, 1-227. United States Government Printing Office, Washington 1950. [<http://digicoll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=header&id=FRUS.FRUS1933v04>], luettu 18.03.2011.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1947; Volume VIII, The American Republics. *United States policy of nonintervention in Dominican political affairs*, 629-663. United States Government Printing Office, Washington 1972.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1949, Volume II, The United Nations; the Western Hemisphere. *Political and economic relations of the United States and Guatemala*, 650-670. United States Government Printing Office, Washington 1975.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1950, Volume I, National Security Affairs; Foreign Economic Policy. *United States national security policy: estimates of*

threats to the national security; the extension of military assistance to foreign nations; the preparation of NSC 68, "United States Objectives And Programs For National Security", 126-492. United States Government Printing Office, Washington 1977.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1950, Volume II, The United Nations; the Western Hemisphere. *The American Republics: Multilateral Relations*, 589-690. United States Government Printing Office, Washington 1976.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1950, Volume II, The United Nations; the Western Hemisphere. *Relations of the United States and Guatemala, with special reference to concern of the United States over Communist activity in Guatemala*, 865-931. United States Government Printing Office, Washington 1976.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1951, Volume II, The United Nations; the Western Hemisphere. *Relations of the United States and Guatemala, with special reference to the concern of the United States over Communist activity in Guatemala*, 1415-1453. United States Government Printing Office, Washington 1979.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1952-1954, Volume II, National Security Affairs. *United States National Security Policy: U.S. objectives and programs for national security: estimates of threats to the national security: military posture and foreign policy: organization for national security*, 1-844. United States Government Printing Office, Washington 1984. [<http://digioll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=header&id=FRUS.FRUS195254v02p1&q1=1952-1954%20Volume%20II>], luettu 31.01.2013.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1952-1954, Volume IV, The American Republics. *Relations of the United States and Guatemala, with special reference to the concern of the United States over Communist activity in Guatemala*, 1027-1239. United States Government Printing Office, Washington 1983. [<http://digioll.library.wisc.edu/cgi-bin/FRUS/FRUS-idx?type=header&id=FRUS.FRUS195254v04>], luettu 21.03.2011.

United States Department of State. Foreign Relations of the United States 1952-1954, Guatemala. United States Government Printing Office, Washington 2003.

Kirjallisuus

Bowie, Robert R. & Immerman, Richard H 1998. *Waging Peace. How Eisenhower Shaped an Enduring Cold War Strategy*. Oxford University Press, Inc.; New York, New York.

Brewer, Stewart 2006. *Borders and Bridges. A History of U.S. – Latin America Relations*. Praeger Security International; Westport, Connecticut & London.

Clawson, David L. 2006. *Latin America and the Caribbean: lands and peoples*. McGraw-Hill; New York, NY.

Cook, Blanche Wiesen 1981. *The Declassified Eisenhower: A Divided Legacy*. Doubleday & Company, Inc.; Garden City, New York.

Cullather, Nick 2006 (ensimmäinen painos 1999). *Secret History. The CIA's Classified Account of Its Operations in Guatemala, 1952-1954*. Second Edition. Stanford University Press; Stanford, California.

Gaddis, John Lewis 1987. *The Long Peace. Inquiries into the History of the Cold War*. Oxford University Press, Oxford & New York.

Gaddis, John Lewis 2005. *Strategies of Containment: A Critical Appraisal of American National Security Policy During the Cold War*. Oxford University Press; New York, New York.

[<http://helios.uta.fi:2079/lib/tampere/docDetail.action?docID=10271478>], luettu 24.01.2014.

Gaddis, John Lewis 2007 (ensimmäinen painos 2005). *The Cold War*. Penguin Books Ltd; London, England.

Gleijeses, Piero. The Agrarian Reform of Jacobo Arbenz. *Journal of Latin America Studies*, Volume 21, 3/1989, 453-480. [<http://www.jstor.org/stable/156959>], luettu 31.01.2011.

Gleijeses, Piero. The Death of Francisco Arana: Turning Point in Guatemalan Revolution. *Journal of Latin American Studies*, Volume 22, 4/1990, 527-552. [<http://www.jstor.org/stable/157468>], luettu 02.02.2011.

Gleijeses, Piero 1991. *Shattered Hope. The Guatemalan Revolution and the United States, 1944-1954*. Princeton University Press; Princeton, New Jersey.

Hunt, Michael H. 1991. Ideology. Teoksessa Hogan, Michael J. & Paterson, Thomas G (editors), *Explaining the History of American Foreign Relations*. Cambridge University Press, New York, NY, USA.

Hyrkkänen, Markku 2002. *Aatehistorian mieli*. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.

Immerman, Richard H. Guatemala as Cold War History. *Political Science Quarterly*, Volume 95, 4/1980-1981, 629-653. [<http://www.jstor.org/stable/2150608>], luettu 31.01.2011.

Immerman, Richard H. 1982. *The CIA in Guatemala. The Foreign Policy of Intervention*. University of Texas Press, Austin.

Immerman, Richard H. 1999. John Foster Dulles. Piety, Pragmatism and Power in U.S. Foreign Policy. Scholarly Resources, Inc.; Wilmington, DE.

Immerman, Richard H. 2006. Foreign Relations in the 1950s. Teoksessa Schulzinger, Robert D. (edited by), *A Companion to American Foreign Relations*. Blackwell Publishing; Malden, MA, USA & Oxford, UK.

Jentleson, Bruce W. & Paterson, Thomas G. 1997. *Encyclopedia of U.S. Foreign Relations, Volume 2*. Oxford University Press, New York & Oxford.

Jokinen, Arja 1999. Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan käyttäminen. Teoksessa Jokinen, Arja; Juhila, Kirsi & Suoninen, Eero (toim.), *Diskurssianalyysi liikkeessä*. Osuuskunta Vastapaino, Tampere.

Kuusisto, Riikka 1996. Persianlahden ja Bosnian konfliktit läntisten suurvaltajohtajien lausunnoissa. Teoksessa Palonen, Kari & Summa, Hilikka (toim.), *Pelkkää retoriikkaa*. Vastapaino, Tampere.

LaFeber, Walter 1984. *Inevitable Revolutions. The United States in Central America*. W.W. Norton & Company, Inc.; New York, N.Y.

Matthias, Willard C. 2001. *America's Strategic Blunders. Intelligence Analysis and National Security policy, 1936-1991*. The Pennsylvania State University Press; University Park, Pennsylvania.

Paterson, Thomas G. 1973. *Soviet-American Confrontation: Postwar Reconstruction and the Origins of the Cold War*. The John Hopkins University Press, London & Baltimore, Maryland.

Paterson, Thomas G. 1988. *Meeting The Communist Threat. Truman to Reagan*. Oxford University Press, New York & Oxford.

Perelman, Chaïm 2007. *Retoriikan valtakunta. Vastapaino*, Tampere. Ranskankielinen alkuteos: *L'empire rhétorique, Rhétorique et argumentation (1977)*.

Rivas, Darlene 2006. *United States-Latin America Relations, 1942-1960*. Teoksessa Schulzinger, Robert D. (edited by), *A Companion to American Foreign Relations*. Blackwell Publishing; Malden, MA, USA & Oxford, UK.

Schlesinger, Stephen & Kinzer, Stephen 1983 (ensimmäinen painos 1982). *Bitter Fruit. The Untold Story of American Coup in Guatemala*. Anchor Press, New York.

The White House. National Security Council.

[<http://www.whitehouse.gov/administration/eop/nsc/>], luettu 30.03.2011.

Tourunen, Jari 1995. *Yhdysvaltain ja Guatemalan välisen konfliktin kehittyminen vuosina 1944-1954*. Yleisen historian pro gradu -tutkielma, Tampere.

Valtonen, Pekka 2001. *Latinalaisen Amerikan historia*. Gaudeamus, Helsinki.

Weiner, Tim 2008. *CIA. Yhdysvaltain keskustiedustelupalvelun historia*. Käännös: Tiirinen, Mika. Kustannusosakeyhtiö Otava, Helsinki. Englanninkielinen alkuteos: *Legacy of Ashes: The History of the CIA (2007)*.

Woods, Randall Bennett 2005. *Quest for Identity. America Since 1945*. Cambridge University Press, New York, NY, USA.